

SZOCIÁLIS SZEMLE

SZERKESZTI:
ERŐDI-HARRACH BÉLA
GORTVAY GYÖRGY

I. ÉVFOLYAM

1939 DECEMBER 15-1940 JANUÁR 15

1. SZÁM

T A R T A L O M

É R T E K E Z É S E K

Beköszöntő	1
VARGA JÓZSEF: Ipari szociálpolitikánk	2
SZENDY KÁROLY: A közélémezési politika szociális vonatkozásai	4
HILSCHER REZSŐ: Munkáskamara – munkakamara	8
NINO FALCHI: A szicíliai földreform	12
GORTVAY GYÖRGY: A munkaközvetítés reformja	15
IFJ. ERŐDI-HARRACH BÉLA: Az új francia családvédelem	18
PÁSZTI ISTVÁN: A magyar szabadidőmozgalom	22
PALIK GÉZA: Az energiakérdés társadalmi vonatkozása	24

SZOCIÁLIS FIGYELŐ

A magyar nyelvű reggeli napisajtó szociális tükörben (<i>Ifj. Erődi-Harrach Béla</i>)	26
A Magánalkalmazottak Biztosító Intézete (<i>Hindy Zoltán</i>)	29
A londoni magyar szociális misszió (<i>Zách Magdolna</i>)	30
A zürichi országos kiállítás (<i>Batiz Dénes</i>)	31
A Toynbee Hall 1938-ban (<i>Földes Béla</i>)	32
A szakmai szervezetek szociális jelentősége (<i>Vasvári Lajos</i>)	33

SZOCIÁLIS TUDÓSÍTÓ

Magyar munkaszolgálatosok svájci munkatáborokban	34
A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal 1938. évi működése	34
A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet háborús működése	34
Erődi-Harrach Béla, a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal ellenőrző szakértő bizottságának tagja	35
A német Birodalmi Munkásvédelmi Központ	35
IV. Nemzetközi Társadalombiztosítási Kongresszus	35
Nemzetközi Mezőgazdasági Szociálpolitikai Kongresszus	35
Nemzetközi Iparfelügyelői Értekezlet	35
Szociális Tanulmányi Munkaközösség	35
Pazarlás elleni kongresszus Olaszországban	36
Olaszország szociális megfigyelőket küldött 11 állam fővárosába	36
Az Országos Szociálpolitikai Intézet veszprémi telephelyének megnyitása	36

K Ö N Y V S Z E M L E

<i>Albert Ruth</i> : Seelenkunde und Arbeitseinsatz, 208 p. Max. Schick, München 1937. – A mai magyar szociálpolitika. Az 1939. évi Közigazgatási Továbbképző Tanfolyam előadásai. Közzéteszi vitéz Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter. Szerk. Mártonffy Károly. VI. 1030 lap. Allamnyomda, Budapest 1939. – Recreation in Industry. Kiadja az Industrial Welfare Society 71 lap. London 1939. – <i>George Banu</i> : L'hygiène de la race. 403 lap. Imprimeria National a Bucuresti és Masson & Cie., Paris 1939. – Jahrbuch 1938. Arbeitswissenschaftliches Institut der Deutschen Arbeitsfront 651 és 611 lap. I-II. kötet, 1939. – The evaluation of permanent incapacity for work in social insurance. Studies and Reports Series No. 14. Kiadja a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal. 1938. – Arbeitsdienst in 18 Staaten. Probleme, Lösungen, Berichte und Vorträge der II. Internationalen Arbeitsdiensttagung in Seelisberg, Schweiz 1939. – Annual report of the chief inspector of factories for theyear 1938.60 Jahre bayerische Gewerbeaufsicht 1879-1939. Bayerisches Staatsministerium München 1939. – L'organisation de l'inspection du Travail dans les établissements industriels et commerciaux. Rapport Préliminaire B. I. T. Genève 1939. – <i>Regős Ferenc</i> : Az olasz korporatív államérendék- és társadalomvédelmi intézményei. – Az Országos Mezőgazdasági Kamera évi jelentése az 1938. évről. 296 lap. Pátria, Budapest 1939. – <i>Horváth Barna</i> : A közvélemény ellenőrzése. Szeged. (Acta Universitatis Szegediensis. Tomus XIV. Fasc. 2.) 1939. 63 lap. – <i>Huszár Géza</i> : Szociális biztosításunk és magánbiztosításunk kapcsolata. Budapest, 1939. A szerző kiadása	37-38-39-40
--	-------------

SZOCIÁLIS SZEMLE

TÁRSADALOMPOLITIKAI FOLYÓIRAT

SZERKESZTI

ERŐDI-HARRACH BÉLA és GORTVAY GYÖRGY

1939. XII. 15 – 1940. I. 15

I. ÉVF. I. SZÁM

BEKÖSZÖNTŐ

A Szociális Szemle arra vállalkozik, hogy rendszeresen és tárgyilagosan tájékoztassa a magyarságot korunk tudományos és gyakorlati szociális törekvéseiről. A nagyközönség – amint napjainkban fájdalmasan tapasztaljuk – igen gyakran közömbös a világnézeti, gazdasági s társadalompolitikai kérdések iránt. Ezért jelentkeznek lépten-nyomon a szociális műveltség és a társadalmi felelősségérzet hiányának következményei. Olykor kis ügyek országos érdeklődés és figyelem fénykörébe kerülnek, viszont a nemzet sorsdöntő problémáinak megoldására nem alakul ki megtermékenyítő közvélemény.

A Szociális Szemle politikai irányzatoktól és személyi törekvésektől függetlenül, a szociális műveltség terjesztésével és megerősítésével a társadalomépítő magyar szociálpolitika útjait kívánja egyengetni.

Felfogásunk szerint a szociálpolitika ma az egész társadalom életének átfogó szabályozására való törekvés és a gazdasági rend olyan szociális célú megszervezése, amely valamennyi energiaforrást a közönség javára hasznosít. Ez a szociálpolitika az ember és a munka megbecsülésén alapul. Ebből már önként következik, hogy a Szociális Szemle megértéssel fordul a munkásság kérdései felé, de a munkásérdekeket nem az osztályharc, hanem az egységes nemzet érdekközösségének távlatában nézi.

A Szociális Szemle a szociális kérdés felismerésére s megértésére negyed századdal ezelőtt megkezdett gyakorlati munka talajából sarjadt. S akik körülötte sereglenek, azt hiszik, hogy van mondanivalójuk a magyarság számára. Mindenki egyaránt felelős ugyanis nemzetünk jövőjéért. Felelős, ha hallgat, amikor mondanivalója van, és felelős, ha beszél, amikor hallgatnia kellene. A Szociális Szemle vállalja a felelősséget szavaiért... Foglalkozni kíván az állami, városi s vállalati szociálpolitikán kívül a szociálpolitika minden társterületével: a népgondozással, a szociális egészségüggyel, a termelési eljárások társadalmi vonatkozásaival, az emberi munkaerő gondozásával, a munkatudomány, a lakásüggyel, a népesedéspolitikával... Időnként beszámol a külföldi szociális és munkásvédelmi törvényhozásról, valamint a magyar és külföldi társadalmi mozgalmakról.

Meggyőződésünk, hogy e folyóirat megindításával egységes és szerves irányba tereljük a szétforgácsolódó szociálpolitikai erőket és törekvéseket, amivel hasznos szolgálatot végzünk a magyar szociálpolitikának is, a szociális hivatásban dolgozó szakembereknek is. Ezért bizalommal kérjük mindazok támogatását, akik a szociális igazság és a szociális haladás ügyét a szívükön viselik.

IPARI SZOCIÁLPOLITIKÁNK

ÍRTA:

DR. VARGA JÓZSEF

M. KIR. IPARÜGYI MINISZTER

A szociálpolitika helyesirányú fejlődésének igen fontos tényezője az elért eredményeket időnként lemérni, az időszerű kérdéseket ismertetni és a jövő teendőit megvitatni. Szükséges feladat a szociálpolitikával foglalkozók számára vizsgálódásaikról, tapasztalataikról, javaslataikról vagy az elért eredményekről időnként jelentést tenni. Ezért örömmel üdvözlöm a magyar szociálpolitika szolgálatát maga elé tűző tudományos folyóirat megjelenését.

Meggyőződésem, hogy a szociálpolitika kérdéseinek tudományos irányú lap hasábjain való tárgyalása időszerű és közérdekű feladat. Tudományos szemlélődést könnyebb a politikától elvonatkoztatni, mint előszóval folytatott vitatkozást.

Soraimmal a szociálpolitika egyik legjelentősebb területének, az ipari szociálpolitika kérdéseinek megvitatását óhajtom bevezetni. Előbb a legutóbbi évek tevékenységét vázolom, majd a jövő teendőiről szólnok néhány szót.

Vitathatatlan, hogy az utóbbi évek gazdálkodás-szervezési munkáját a szociális gondolat előtérbejuttatása jellemezte.

A magyar ipar igyekezett mindenkor ebben az irányban haladni és munkásainak javát hüen szolgálni. Nyilvánvaló azonban, hogy az egész ipart a szociális gondolat irányába beállítani a legjobban szervezett érdekeltségek erejét is meghaladó és ezért az államhatalomra is háruló feladat.

Ennek az egyébként sem egyszerű feladatnak a munkálását megnehezítette a világháborút követő gazdasági élet kuszáltsága, a termelésnek a konjunktúra-hullámzások által megzavart egyensúlya és a jelenlegi európai helyzet előhírnökeként jelentkező egyéb nehézségek. A feladatot azonban meg kellett oldani, mégpedig oly módon, hogy a megoldás a termelésben zavart ne okozzon, mert elhibázott és csupán látszateredményekre törekvő szociálpolitika megbénítja a termelést és csökkenti a munkaalkalmat és munkakészséget.

Szociális intézkedéseinek sorát az állam a munkaviszony két legalapvetőbb tényezőjének: a munkabérnek és a munkaidőnek messzemenő szabályozásával kezdte meg. Mindkettő, de különösen a munkabérszabályozás a termelésre nagykihatású intézkedés, nálunk még járatlan út volt és így ha-

tásai is csak hozzávetőlegesen voltak becsülhetők. Ezért a munkát csak lassúbb ütemben lehetett megkezdeni. Az elért kedvező eredmények és a szerzett tapasztalatok később lehetőséget nyújtottak az ütem lényeges gyorsítására. Ennek a gyorsított ütemnek kezdeti időpontja az addig csupán rendeleti úton adott felhatalmazás törvényi alapjának megteremtésével esik egybe.

A jólismert 1937: XXI. törvénycikk a legkisebb munkabérek megállapításának törvényi alapját adja, elrendeli a napi 8, illetve a heti 48 órás munkaidő bevezetését és a munkavállalók évi fizetett szabadságáról is rendelkezik.

Ha visszatekintünk az e téren végzett immár négyéves munkára és annak eredményeit vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy a bérmegállapítás a munkavállalók anyagi helyzetét lényegesen javította.

Elsőnek inkább a kisipart érintette a bérmegállapítás. A gyáripar bérvizonyai később rendeződtek. Statisztikai adatok, részletes bérstatisztika híján csak a gyáriparra vannak. Ezek világosan mutatják a bérnívó lényeges javulását. A megélhetési index változatlansága tette lehetővé, hogy ez az emelkedés a reálberekben is ugyanolyan javulást jelentsen.

Kétségtelen, hogy a legkisebb bérek megállapítása előnyös hatással volt az ipari termelés békéjének megóvására is. Bérharcok nélkül, az államhatalomnak a bérkérdések szabályozásába való beavatkozása tette lehetővé a kedvezőtlen konjunktúrában leromlott bérek megjavítását. Erre legjobb bizonyíték az 1938. esztendő. Ebben az évben a munkabeszüntetések által érintett munkavállalók száma az előző évi 25.000-ről 9000-re csökkent. Ez a nagyarányú visszaesés csak a számos iparágban véghezvitt bérmegállapítással magyarázható.

Jelenleg a bérmegállapítás az ipari munkavállalók több, mint 75%-ára terjed ki és a tisztviselők mellett néhány különleges szakma, mint pl. a bányászok és kubikusok munkabéreit is szabályozza. A szabályozás mindig az élet követelményeinek igyekezett megfelelni. Nem merev formákhoz ragaszkodott, mindig a cél, a munkabérek rendezése volt irányadó. Ha a rendezés egyes szakmákban a legkisebb béren túlmenő bérhatározatot is eredményezett, az élet az intézkedés helyességét utólag igazolta. Párhuzamosan fejlődött a bérmegállapítás-

sal a munkaidő szabályozása is. A szabályozás szociálpolitikai értéke felől a vélemények eltérők lehetnek, a gyakorlat mégis azt mutatja, hogy *a csökkentett munkaidő a munkás munkaerejének és egészségének megóvása mellett a munkanélküliség leküzdésének is hatásos eszköze*. A rendezés ezen a téren is előrehaladott; napjainkban az építőiparok kivételével a munkavállalók 94%-ára terjednek ki a munkaidőt szabályozó rendelkezések.

Ugyancsak a munkásság egészségének és munkaerejének megvédését célozza *az évenkénti rendszeres üdülési lehetőség biztosítása, a fizetési szabadság intézménye*. A mai termelési technika mellett az évenkénti üdülésnek és a munkából való kikapcsolódásnak nagy jelentősége van. Ezért igyekeznek a kormányzat lehetővé tenni, hogy a munkások az üdülési időt minél jobban kihasználhassák. Első lépés e téren az volt, hogy az ipari munkavállalóknak fizetett szabadságuk alatt 50%-os vasúti kedvezményt biztosított a kormányzat. Ez a kedvezmény a családfőn kívül a feleségre és a 14 éven aluli gyermekekre is kiterjed. Az idej nyáron, bár a nyár végét a rendkívüli viszonyok károsan befolyásolták, *több mint 76.000 családfő vette a kedvezményt igénybe*.

Szociálpolitikánk egyik legfontosabb alkotása *a gyermeknevelési pótlék intézménye*. Fontos nemzetpolitikai szempontok és a bérkérdés igazságos rendezésének előbbrevitele irányították a törvényhozást, amikor az 1938: XXXVI. t.-cikkkel az ipari munkavállalók gyermeknevelési pótlékának intézményét megalkotta. Ennek a pótléknak indokoltságát nem kell külön fejtegetni. Mindenki egyetért abban, hogy azok, akik a gyermeknevelés terheit viselik, tehát a nemzet jövőjéért nagyobb áldozatot hoznak, méltányos többjövedelemben részesüljenek. Fontos érdek, hogy a sokgyermekes családok életszínvonala ne süllyedjen mélyre, mert az esetben a szülő is indokolatlanul szenved és a gyermek sem kaphatja azt a testi és kulturális gondozást, amire szüksége van.

Természetes, hogy a családi pótlék magában a munkabérben nem juthat kifejezésre. A munkateljesítmény utáni díjazás a családi körülmények figyelembevételére nem terjedhet ki, mert a nagyobb családú munkást emiatt hátrány érhetné. Ezért választotta a kormány a munkabértől külön a gyermeknevelési pótlékot, amit állami, az *Országos Ipari és Bányászati Családpénztár* vezetése és felügyelete mellett nyolc *Szakmai Családpénztár* végez. A gyermeknevelési pótlékot a munkaadókra kivetett hozzájárulások fedezik. Ezek összege az idei első évben kb. 14 millió pengővel terheli a munkaadókat. A havi öt-pengős gyermeknevelési pótlékot jelenleg kb. 126.000 munkás élvezi összesen kb. 245.000 gyermek után.

A gyermeknevelési pótlékkal egyelőre csak a teherbíróbb gyáripárt, éspedig a 20 munkásnál töb-

bet foglalkoztató üzemeket terhelhettük. A további kiépítés a jövő egyik fontos feladata. A gyermeknevelési pótlék összes terheit, ellentétesen a külföldi gyakorlattal (amely a munkásokat is terheli), egyedül, éspedig önkéntes felajánlás alapján a munkaadók viselik.

Gyáriparunk szociális érzésének szép tanúsága a rendkívüli fegyvergyakorlatra bevonult ipari munkások családtagjainak önként vállalt segítése is.

Bár a rendkívüli viszonyok az iparra sokféle új terhet rónak, szociálpolitikánk fejlesztését a lehetőségeknek megfelelően megszabott ütemben folytatjuk.

Elsősorban is a munkabérek és a munkaidő szabályozását kell minden iparágra kiterjeszteni. Ez a mindennapi életet legjobban érdeklő feladat. Ezen túlmenően a fizetett szabadság és a gyermeknevelési pótlék terén vannak tennivalók.

A még megoldásra váró szociálpolitikai intézkedések közül az *érdekképviseletek kérdése* foglalkoztatja legjobban a közvéleményt. A napi- és szak-sajtó is szívesen foglalkozott ezzel a kérdéssel és a legkülönbözőbb elgondolások és találgatások láttak napvilágot. Még nem időszerű a kérdés bővebb tárgyalása. Ezért csak azt kívánom megemlíteni, hogy *az érdekképviseleti kérdés megoldásának célja a jobb organizáció, de semmiképp sem a dezorganizáció*. Megvalósítása nem a mai szervezetségi állapot szétbomlását, hanem kiegészítését és magasabb szervezési egységhez való kapcsolódását kell eredményezze. Az intézmény felépítésénél elengedhetetlen követelmény a magyar ember jellemére, szabadságszeretetére figyelemmel lennünk.

Komoly, nagyhorderejű kérdés *a munkaközvetítés rendezése* is, amelynél szintén a már meglévő intézményekre kell támaszkodnunk, hogy a munkaközvetítés három alapvető követelményét: a pártatlanságot, a gyorsaságot és a szakszerűséget kielégítő intézményt szervezhessünk.

Nem maradhat említés nélkül a *szabadidőintézmény* kérdése sem. Olyan intézményt megépíteni, aminőt néhány külföldi állam épített, igen komoly összegeket igényelne. Ha rendelkezünk is ilyen összegekkel, azok egyelőre még a munkástömegek más, életbevágóbb fontosságú szükségleteinek kielégítésére kellene. Megfelelő keretekben, különösen az ifjúság üdültetésének, szórakoztatásának és sportlehetőségeinek megteremtését illetően, ennek az intézménynek megépítésével is foglalkozni kell. Az intézmény tevékenységét egyelőre azzal kezdette meg, hogy az Országos Ipari és Bányászati Családpénztár keretében a fizetett szabadság tartama alatt vasúti kedvezményt nyújt az illetékeseknek.

A kisebb jelentőségű problémák megvitatása és megoldása a nagyobb jelentőségűek megoldása után lesz időszerű.

A KÖZÉLELMEZÉSI POLITIKA SZOCIÁLIS VONATKOZÁSAI

ÍRTA:
SZENDY KÁROLY

Minden közigazgatási szervezet bizonyos célok szolgálatában áll. A közigazgatási célok nagy városokban differenciálódnak és a célok bizonyos csoportjai külön-külön szervezetek felállítását teszik szükségessé.

A lakosság élelmiszerellátásának biztosítása, mint közigazgatási cél, csak nagy városokban jelentkezik. A jogrendszerünk által biztosított szabadkereskedelmi forgalomban ugyanis a javak kicserélődése minden közhatalmi beavatkozás nélkül megtörténik. Ahol azonban a csereforgalom lebonyolításának zavartalanságához sok ember érdeke fűződik, tehát a megfelelő forgalom és folytonosság közérdek, ott a közhatalom nem nézheti tétlenül, hogy ez a közérdek esetlegességeknél legyen kiszolgáltatva, hanem a rendelkezésére álló eszközökkel közbelép, részint azért, hogy a forgalom újtájból az akadályokat elhárítsa, részint pedig azért, hogy bizonyos kényszerítő befolyást gyakoroljon céljának elérése érdekében. Ez a cél az élelmiszerellátás biztosítása a város minden társadalmi és vagyoni réteghez tartozó lakosa számára.

A közhatalom ilyen irányú tevékenységével már az ókorban találkozunk. Róma gabonával való ellátásának biztosítása érdekében az államhatalom gyakran háborút viselt, hogy termelőterületeket szerezzen vagy pedig, hogy a gabonás hajók tengeri útját biztosítsa. A középkori város legfontosabb privilégiuma a vásárjog, statútumaiban pedig fontos szerepet játszik a vásárrendszet. A középkori város élelmiszerellátását a szabad árucserforgalom biztosítja, minthogy a középkori gazdálkodás másik nagy gazdasági tényezője, a földesúri jog, nem tartozott a városi privilégiumok közé. A város közelében lévő termelés nagyságától függött, hogy a városi hatóság a vásártartási privilégiumát, mint hasznóhajtó jogosítványt kezelte-e az élelmiszerellátással kapcsolatban, vagy pedig elsősorban lakosságának ellátását tartotta-e szem előtt. Nagy ipari és kereskedelmi centrumok rendszeresen kedveztek az élelmiszerforgalomnak, míg ahol az élelmiszer (gabona, vágómarha) főleg tranzitáru volt, ott a városi fiskus ezekből a vásárokból pénzelt. Magyarországon Buda az ipari típust képviselte, míg Pest nagy tranzitó marhavásárait és Komárom nagy gabonaforgalmát inkább pénzügyi szempontból használta ki. Az ókori és a középkori város egyaránt folytat tehát közlelmzési politikát. Spárta élelmiszerellátását az erősen kollektív szellemből fakadó rendszabályok, Rómáét a szo-

ciális intervenció, a középkori városokét pedig gazdaságpolitikai intézkedések jellemzik.

A modern városi közlelmzési politika folytatása a középkori hagyományoknak és kezdetben kizárólag az alanyi vásárjogon alapszik. Amikor a primitív piac csereforgalma kezd elégtelennek bizonyulni és a vásárok és hetipiacok tér- és időbeli szaporítása ellenére sincs az élelmiszerellátás biztosítva, hatalmas vásári berendezések épülnek abból a célból, hogy a modern közlekedési eszközökkel bekapcsolt termelőterületek hatalmas élelmiszerszállítmányainak piacolása és szétosztása biztosítható legyen. Így épültek fel a századforduló tájékán a budapesti vásárcsarnokok, állatvásárok és közvágóhidak. Akkor ezeknek a technikai létesítményeknek igen nagy jelentőséget tulajdonítottak. Úgy gondolták, hogy ezek a közlelmzés minden problémáját legalább is olyan hosszú időre megoldják, amíg kapacitásukat a város fejlődése következtében előálló nagyobb forgalom meg nem haladja.

A forgalmat centralizáló technikai berendezések azonban új bajok forrásává váltak. Nevezetesen a centralizáció egyrészt lehetővé, másrészt szükségessé tette a kereskedelem és ezen keresztül a mindig legnagyobb haszonra törekvő tőke bekapcsolódását a csereforgalomba. Az elemi erővel jelentkező kínálat és az ugyancsak elemi erővel megnyilvánuló kereslet közé beékelődött tehát a tőke. Könnyen megmagyarázható, hogy ez a közösség újabb beavatkozását tette szükségessé. A termelő ugyanis kénytelen eladni egyrészt azért, hogy közterheit kifizethesse, másrészt pedig azért, hogy iparcikkekből primer szükségletit fedezhesse, tehát az otthon védelme és a nélkülözéstől való félelem jelentkezik, mint elemi erő a kínálat oldalán. Talán még intenzívebb a kereslet oldalán megnyilvánuló kényszerítő erő, a gyomor. A kettő közvetlen találkozása a piacon tehát a legfőbb biztosítéka a javak feltétlen kicserélődésének.

Más a helyzet abban a pillanatban, amint a kereslet és a kínálat közé bevonul a tőke. A termelő áruját már nem az veszi meg, aki meg is eszi; a fogyasztónak viszont nem az adja el, aki a pénzzel másirányú primer szükségletét elégíti ki, hanem egy harmadikként jelentkező kereskedelmi szervezet, amelynek legfontosabb sajátága, hogy tőkével dolgozik, tehát számol. Ennek a szervezetnek úgyszólván korlátlan teljesítőképessége nem nélkülözhető többé a forgalom lebonyolításában, haszonra való

törekvése azonban, mint mozgató erő, nem hasonlítható össze a termelőt és fogyasztót egymás felé kényszerítő erővel. A tőke hasznát a versenyen kívül úgyszólván semmi sem korlátozza, nagysága pedig sokkal inkább függ egyéb körülményektől, mint a végzett munka, tehát a hasznos teljesítmény terjedelmétől. A haszon növelését éppen a termelői kínálatban és a fogyasztói keresletben jelentkező elemi erők teszik lehetségessé. Vásárlástól való tartózkodás a nagy kínálat esetén, vagy áruvisszatartás nagy kereslet idején, mind igen hatásos eszközei a haszonszerzésnek. Ehhez járul egy másik jelenség, amit a tőke hűtlenségének nevezhetünk. Ha ugyanis más termelési vagy forgalmi ágak rentabilitása nagyobb, mint az élelmiszerforgalom közvetítéséé, a tőke működési színterét oda teszi át.

Mindezek a jelenségek úgyszólván nyomon követték a közéletmezés biztosítását szolgáló vásári és vágóhídi berendezések létesítését. Egy évtized sem kellett ahhoz, hogy a város belássa a beavatkozás szükségét és hogy egyes kikészítési és forgalmi ágak közüzemesítésével igyekezzenek ezeknek a szociális szempontból káros jelenségeknek kiküszöbölésére.

Amint látjuk, a város mindig a tőkés gazdálkodás eszközeit vette igénybe abból a célból, hogy az élelmiszerellátás terén kitűzött céljait elérje, illetőleg, hogy ebben a gazdasági folyamatban szociális szempontokat érvényesítsen. Közben azonban folyton kísértett a pozitív, közhatalmi beavatkozás gondolata, így a múlt század nyolcvanas éveiben a főváros közéletmezési zavarai miatt összehívott ankéton egyik felszólaló követelte, hogy a majorosokat (tehenészetek) ki kell telepíteni a főváros közeléből, mert elveszik a zöldségekterészet elől a termőföldet és ez okozza a konyhakerti termékekben tapasztalható hiányt. Ez persze nem valósulhatott meg, mert a technikai fejlődés következtében a kereskedelem játszva győzte le azokat az akadályokat, amit eddig a távolság jelentett.

1911-ben az Élelmiszerüzem felállítása helyett sokan ajánlották az ármaximálás bevezetését, azonban a szabadkereskedelem elvét ekkor sem sikerült áttörni. Szociálpolitikai célját tehát azáltal valósította meg a főváros, hogy közüzemeket létesített, amelyekkel a szabadversenybe való beavatkozás lehetőségét biztosította maga számára.

Amint látjuk, a tőkének az élelmiszerellátásba való bekapcsolódásával úgyszólván egyszerre született meg a tőkésforgalom káros szociális hatásai elleni küzdelem. Minthogy azonban a kereskedelmi szabadság és a kapitalista gazdálkodás eredményekkel is igazolt létjogosultságát érdemlegesen cáfolni tulajdonképpen nem tudták, a modern társadalom törekvése a legújabb időkig mindig csak arra szorított, hogy a káros hatásokat kiküszöbölje. Így a közéletmezés irányítása, amely tulajdonképpen tiszt-

tán gazdaságpolitikai feladat, igen nagy felületen került érintkezésbe a szociálpolitikával, amely úgy kíséri a tőkés gazdálkodást, mint vándort az árnyéka.

A pozitív beavatkozás gondolatából tulajdonképpen csak a világháború alatt lett valóság, amikor a jegyrendszer, az ármaximálás, a hatósági áruközpontok felállítása már a szabadkereskedelem elvének időleges áttörését jelentette. Ez az állapot 10 évig tartott. Mindenki szükséges rossznak tekintette és azt hitték, hogy a konszolidáció bekövetkezésével a pozitív beavatkozás ismét eltűnik a gazdaságpolitika szertárából. Az 1925-től 1930-ig tartó periódus igazolni látszott ezt a feltevést, azonban az 1931-ben hirtelen bekövetkezett gazdasági válság mintha csak élő cáfolata lett volna a szabadkereskedelem elvén felépülő gazdasági rendszer helyességének. A közhatalomnak ismét több oldalról kellett beavatkoznia. Árkiegészítés, boletta, prémium, egykéz, kontingentálás, mint a beavatkozás régi és új eszközei ismét előkerültek. Ennek a félig kötött gazdálkodásnak megint csak improvizált jellege volt és a szabadkereskedelem elvének háttérbeszorulása időlegesnek látszott.

Sokan úgy vélik, hogy ezeket a rendkívüli intézkedéseket rendkívüli idők tették szükségessé és egy eljövendő gazdasági-békés korban nem lesz rájuk szükség. Az új gazdaságpolitikai irányok hívei viszont gazdasági átalakulás jelenségeinek tekintik ezeket, amelyek a jövőben valamilyen formában állandósulni fognak. Ennek az új gazdasági berendezkedésnek körvonalait láthatjuk ugyan, lényegére és állandóságára vonatkozó véleményt mondani azonban ma még korai. Jellemző, hogy Schacht német birodalmi pénzügyminiszter egyes nyilatkozataiban szintén célzott a kereskedelmi szabadsághoz való visszatérésre, viszont a nagy nyugati demokráciák gazdaságpolitikája is telítve van ma már a kötött gazdálkodás elemeivel.

A vitába tulajdonképpen beleszólni nem kívánok, de ezen a helyen, amelyet a magyar közéletben elfoglalok, nem volna célravezető bármely állásfoglalás. Az kétségtelen, hogy a modern nagyváros vezetői kénytelenek a dolgok menetébe beavatkozni, azonban az egyéni tevékenység kizárása, vagy erősebb korlátozása eddig nem mutat fel eredményeket, talán az ellenkezője tapasztalható. Mint a főváros közigazgatási szervezetének vezetője, többnyire adott helyzetek előtt állok és így elsősorban ezekben a helyzetekben jelentkező problémák kell, hogy foglalkoztassanak. Ezek a problémák mindig jelen időben és a való élethez egészen közel esnek. Ez a közelség nem engedi meg nekem, hogy a problémákat alapelveimre bontsam, s azokkal külön foglalkozzam. Ezek a problémák körülbelül így fogalmazhatók meg: Miképpen biztosítható a kispénzü városi tömegek vásárlóerejéhez mért színvonal? Hogyan

lehet a termelést végző mezőgazdaság teljesítőképességét konzerválni, vagy fokozni? Miképpen lehet a piacrahozatal és árueosztás munkáját végző kereskedelem és feldolgozóipar érdekeit megvédeni? Végül hogyan lehet a közönségnek az élelmiszerellátással kapcsolatos közegészségügyi érdekeit biztosítani?

A közéletmezésnek felsorolt vonatkozásaiban mindenütt dominál a szociálpolitikai elem. A továbbiakban látni fogjuk, hogy a székesfőváros közigazgatási szolgálata miként valósítja meg ezeket a szociálpolitikai szempontokat a közéletmezés terén.

Klasszikus fogalmazás szerint a szabadforgalomban az árszínvonalat a kínálat és kereslet egymáshoz való viszonya alakítja ki. Az ár azonban nem maradhat hosszú ideig a termelési költség alatt és nem emelkedhet hosszú ideig a vásárlóképesség fölé. Ha bármelyik eset bekövetkezik, a közgazdasági életben feltétlenül káros jelenségek okává kell válnia. Ezek a káros hatások azonban a gyakorlatban sokszor már csak akkor észlelhetők, amikor a termelés már jóvátehetetlenül visszafejlődött, vagy a fogyasztás a normális létfenntartás mértéke alá süllyedt. Így pl. 1931-34. években a magyar állatexportban két és félmillió q-ás kiesés állott be. Ez a budapesti húsarakat 35%-kal szállította alá. Ennek következtében az állattartás és hizlalás rentabilitása hosszú időre megszűnt, az ország állatállománya pedig 10-25%-kal csökkent. Mikor azután 1935-36. években az állatexport némileg emelkedett, megfelelő kínálat hiányában a húsarak ismét 30%-kal emelkedtek ugyanakkor, amikor a munkabérekben emelkedés egyáltalán nem mutatkozott. Az eredmény a budapesti húsfejadag évi 5 kg-os visszaesése volt. Egy ilyen jelenség szociális khatásaiban viszont azt jelenti, hogy a gyengébb keresetű rétegek táplálkozásában megbomlik a fehérje-egyensúly, csökken a munkaképesség, romlik a munkaerőkölcs és a gyermekek fejlődési viszonyai, nő a szociális betegségek száma és csökken a rosszul ellátottakban a nemzeti együvértartozás érzése.

Amint látjuk, az árszínvonalnak az önköltség és a vásárlóerő által megszabott határai a gyakorlatban elmosódnak és szabályozó hatásuk későn érvényesül. Hozzájárul ehhez, hogy a fogyasztótábor szervezetlensége folytán a szubjektív panaszok is későn terelik a közfigyelmet ezekre a jelenségekre.

Egyébként normális körülmények között is nehezen állapítható meg, hogy a fogyasztói árszínvonal nem tartalmaz-e túlmagas haszonkulcsot, amely – mint improduktív teher – még akkor is káros, ha egyébként az árak a vásárlóképesség által megszabott határ alatt maradnak. Éppen a gazdasági helyzet ilyen pillanatnyi előnyeinek kihasználása teszi a kereskedelmet alkalmatlanná arra, hogy ön-maga regulátora lehessen. Kell tehát valahol bizto-

sító szelepnek lennie, amely a gazdasági erők szabad játékát nem engedi elfajulni. Ezt a hivatást töltik be a közéletmezés szolgálatába állított közüzemek.

Az 1930. évi XVIII. t.-c. (Fővárosi törvény) az üzemek célját klasszikus fogalmazásban úgy állapítja meg, hogy ezek elsősorban a szükségletnek kedvezőbb, tehát jobb és olcsóbb kielégítését szolgálják és csak másodsorban a közéleti háztartás könnyítését. Áll ez elsősorban a szociálpolitikai célú közéletmezési üzemekre. Ezek közül is főleg a tisztán szociálpolitikai jellegű Lóhúsüzemre és a túlnyomóan szociálpolitikai célt szolgáló Közéleti Kenyérgyárra.

A Közéleti Lóhúsüzem évente 10-12.000 drb lovat vág és 40, főleg perifériálisan elhelyezett üzletében 25-30.000 q különböző húsarut hoz forgalomba, nagyrészt az önköltségi ár alatt. Tekintve, hogy magyar viszonylatban a lóhús-fogyasztás nem tud általánosságban elterjedni, ez az üzem csaknem kizárólag azt a célt szolgálja, hogy azokon segítsen, akik közegéletre nem szorulnak ugyan, gazdasági gyengeségük azonban az olcsó lóhús és lóhúskészítmények fogyasztására utalja őket.

A Közéleti Kenyérgyár legfontosabb feladata a kenyérárak szabályozása, amelyet azáltal ér el, hogy a budapesti pékipar által is gyártott kenyértípusokat hoz forgalomba kb. 200 üzlethelyiségben. Ezeknek árát a főváros úgy állapítja meg, hogy némi haszonkulcsot is tartalmaznak, tehát nem támasztanak a magán pékiparnak árromboló versenyt. A Kenyérgyár ezenkívül mélyen a termelési költség alatt, kg-ként 20 filléres áron ú. n. hatósági kenyert hoz forgalomba, főleg a legszegényebb néposztály kenyér-ellátásának biztosítása érdekében.

Inkább rendkívül nagy teljesítőképessége, mint előtérbe tolt szociálpolitikai szempontok miatt bír nagy árszabályozó hatással a Közéleti Élelmiszer-árúsító Üzem. 52 üzletében több mint másfélszáz ezer métermázsza árut forgalmaz, úgyhogy ez a mennyiség a forgalombahozott cikkek közül Budapest fogyasztásának – beleértve a jóléti intézményeket és a kórházakat is – csaknem 6-10%-át teszi ki. Az áruk széles skálája lehetővé teszi, hogy ez az üzem mindig ott és úgy léphet közbe, hogy minden jogtalan haszonszerzést le tud törni, főleg a hús- és fehérárufronton.

Míg az eddig tárgyalt üzemek az árueosztás folyamatának azon a területén fejtik ki szabályozó tevékenységüket, ahol az árueosztás egy kikészítő ipari eljárással is kapcsolatos, addig a főváros kezében lévő Magyar Sertéshizlaló és Húsipari Részvénytársaság nagytétényi sertéshizlaldája a budapesti húsfeldolgozó ipar nyersanyagellátásának kérdésébe kapcsolódik bele. Fontossága szembe-tűnő, ha meggondoljuk, hogy a hús- és zsírarak alakulása a hizott sertés árának függvénye. Ha tehát a székesfőváros a sertésarak alakulását irányítani nem tudná,

problematikussá válnék a fogyasztói húsárak szabályozása érdekében folytatott tevékenysége is.

Az árprobléma megoldásának igen hatályos segédeszköze egyébként a két éve felállított Piacutató Intézet. Ez az intézmény rövid fennállása óta máris rámutatott arra, hogy a fogyasztói árak főleg ott alakulnak kedvezőtlenül, ahol a községi üzemek áruai nem jutnak a fogyasztók közelébe. Így éppen egyes perifériális városrészek árai sokszor magasabbak, mint a fényes belvárosi üzleteké. Így sertéshús-, zsírszalonna-, zsír-, vaj-, sőt száraz- és zöldfőzelék-árak tekintetében Kőbánya, Rákosfalva, Zugló, külső Ferencváros és Angyalföld árai veteksznek a legdrágább belvárosi és budai hegyvidéki árakkal. Ezen az állapoton való segítség a legközelebbi jövő feladata.

A továbbiakban rá fogok mutatni arra, hogy miért tartja fontosnak a székesfőváros az élelmiszerellátás szempontjából a termelő gazdák védelmét.

Budapest sohasem tévesztheti szem elől, hogy több mint egymillió lakosát az ország gazdátársadalma éllelmezi. A termelő gazda kihasználása tehát erkölcsi szempontból is lehetetlen a főváros számára, de praktikus szempontból is káros volna. A kihasználás ugyanis visszahat a termelésre és árufelhozatalra, másrészt pedig az iparcikkeket vásárló gazdátársadalom gazdasági erején keresztül a budapesti ipari termelésre.

Egyébként, amint már értekezésem első részében említettem, a termelő és fogyasztó közvetlen kapcsolata az árucserforgalomra előnyös hatással vannak. A budapesti piacon az őstermelők által a közvetítő kereskedelemnek támasztott verseny az áralakulás szempontjából hasznos. Így közérdek a termelő gazdák személyes árusítási tevékenysége; szükségesek tehát olyan intézkedések, amelyek az ilyenirányú gazdavédelmet célozzák.

A budapesti vásárcsarnokok 2% millió métermázsás évi forgalmából kb. 500.000 métermázsas az a mennyiség, amelyet közvetlenül a termelő hoz piacra, tehát amelyből a közvetítő kereskedelem részben vagy egészben kikapcsolódik. Ha ez a közvetlen felhozatal nem volna, az így felhozott termékek árát is kb. 20%-os kereskedői költség és haszonkulcs terhelné. Gyakorlatilag ez azt jelentené, hogy ennyivel kevesebbet kapna érte a gazda, vagy ennyivel többet fizetne a fogyasztó. A pestkörnyéki gazdát a magas földjára elsősorban értékes, de gyorsan romló és szeszélyes áralakulású termékek előállítására ösztönzi, úgyhogy termelvénye árának 20%-os csökkenését semmiképpen sem tudná elviselni. Idővel visszafejlődnek tehát a közvetlen környék konyhakertészeti termelése és bekövetkeznek a budapesti piacon a fogyasztói árak általános emelkedése. A gazdaérdekek védelmét szolgáló intézke-

dések tehát egyúttal a fővárosi közönség érdekeit is szolgálják.

Ilyen gazdavédelmi szempontok vezették a székesfővárost, amikor 6 kerületi piacon lehetővé tette a gazdakocsikról való közvetlen árusítást és állandóan nagyobbította az élelmiszer-nagyvásártelepen gazdakocsik részére fenntartott vásárteret. Ez, a vásárcsarnokok és kerületi piacok bonyolító felhozatalával együtt, kielégíti a pestkörnyéki gazdaközönség igényeit, jobban mondva megfelel a közvetlen őstermelői felhozatal teljesítőképességének.

Ugyancsak gazdaérdekeket szolgál az élelmiszer-nagyvásártelepen felállított gazdatanácsadó-iroda, amelyet a Duna-Tiszaközi Mezőgazdasági Kamara tart fenn a főváros által rendelkezésre bocsátott helyiségekben. A főváros egyébként állandó érintkezést tart fenn főleg a Duna-Tiszaközi Mezőgazdasági Kamarával és igyekszik a gazdapanaszokat a közérdek szem előtt tartásával megoldani.

Amint az elmondottakból látjuk, – főleg burgonya-, zöldség-, főzelék- és gyümölcsfelhozatal és árusítás terén – a termelők és a kereskedelem között állandó verseny alakult ki. A termelői felhozatal a nagykereskedéssel a felhozatal volumenén osztozik, a kiskereskedelemmel pedig a fogyasztói ár kialakításánál van versenyben. Ebben a versenyben nemcsak a termelőgazda, hanem bizonyos szempontból a közvetítő kereskedelem is védelemre szorul.

A nagykereskedelmi forgalom a távoli vidékek termeléséből indul ki és a budapesti piac összes felhozatalának $\frac{3}{4}$ részét teszi ki. A nagykereskedelem jelentősége tehát úgy a főváros, mint a távolabbi vidékek termelése szempontjából túlnyomó. Ennek a kereskedő rétegnek érdekeit akként biztosítja a főváros, hogy a nagykereskedelmi forgalmat az élelmiszer-nagyvásártelepre igyekszik koncentrálni, ahol megfelelő méretek és technikai berendezések teszik lehetővé, hogy ez a nagykereskedelmi forgalom olcsón és gyorsan legyen lebonyolítható.

A kiskereskedelem a főváros élelmiszerellátásában a fogyasztóközönség kényelmét és állandó kiszolgálását biztosítja. Érdekeit szolgálják a vásárcsarnokok és élelmiszerpiacok állandó berendezései és azok az intézkedések, amelyekkel a székesfőváros az új n. álőstermelői forgalmat küszöbölte ki. Az őstermelői igazolvány-rendszer bevezetése azt eredményezte, hogy a kiskereskedelem 15.000 veszedelemes és illegális versenytárstól szabadult meg. Ebben az intézkedésben a közérdek mellett a kiskereskedelemben érdekelt mintegy 10.000 lélek szociális védelme is megnyilvánul.

Végül meg kell emlékezni a közéleti szolgáltatás legáltalánosabb jellegű szociálpolitikai tevékenységéről, az élelmiszerrendszerről.

Az élelmiszerrendészet célja egyrészt a hamisítások meggátlása, másrészt pedig bizonyos szabályok betartásának ellenőrzése, amelyeket a törvényes rendelkezések egyes élelmiszerek forgalmánál előírnak. Hogy mit jelent az élelmiszerrendészet szociális szempontból, egy példával fogom illusztrálni. Budapest évi tejfogyasztása 150 millió liter. Ha ezt a mennyiséget 10% vízzel hamisítanák, feleslegessé válnék a termelő gazdaságokban 10.000 tehén tartása, a főváros közönsége négy és fél millió pengővel károsodnék meg, az elfogyasztott tejben pedig 6000 q zsírral és 6000 q fehérjével kevesebb tápanyaghoz jutna. Amikor tehát a közigazgatás törvény által előírt minőségi követelmények betartását ellenőrzi, ezáltal nemcsak magát a hamisítást üldözi, hanem fontos szociális és gazdaságpolitikai érdekeket is szolgál.

Az említett forgalmi rendszabályok részben a fogyasztóközönség, részben pedig a termelés érdekeinek védelmét célozzák. így pl. a vágóhídi kényszer – amellet, hogy az állatok vágása és feldolgozása a modern egészségügyi követelményeknek megfelelően történik – évente mintegy 1000 drb beteg állat húsának forgalomba kerülését akadályozza meg és részesíti ezáltal a főváros közegészségügyét hathatós támogatásban. Viszont a származási hely megjelölése az egyes mezőgazdasági termékeknek az a célt szolgálja, hogy a minőségi termelést folytató, tehát drágábban termelő vidékek, ne legyenek kitéve a gyengébb minőségű áru árromboló versenyének.

Az elmondottakban azokat a szempontokat igyekeztem ismertetni, amelyek a főváros közigazgatását a lakosság élelmiszerellátásáról való gondoskodása terén vezetik. Elsősorban kitértem azokra az adottságokra, amelyeken változtatni nem áll ennek a közigazgatási szervezetnek módjában, hanem azokat, mint tényeket el kell fogadnia. A keret tehát a világgazdaság erőtenyezői, az állam és társadalom berendezkedése és politikai felfogása alakítja, amelyen belül helyezkedik el a közigazgatás tevékenysége. Csak ezeknek a tényeknek ismeretében található meg az alkalmas és célravezető eszközök, amelyek a város lakosságának élelmiszerellátását az adott viszonyok között jobbá és olcsóbbá teszik. Végül csak így tompíthatók le a gazdasági erők kedvezőtlen alakulásának káros szociális következményei. Másrészt viszont a mindennapi élet problémáinak ismerete szükséges ahhoz, hogy a gazdasági élet irányítására hivatott tényezők helyesen cselekedhessenek.

Az egyes problémák tehát sohasem önmagukban állnak, hanem több más jelenséggel szintetikus összefüggésben. Ennek a szintézisnek felismerése és a helyesen és szakszerűen alkalmazott módszerek teszik lehetővé, hogy a közhatalom a javak lehető igazságos elosztására törekedjék, másrészt pedig, hogy a kisebb gazdasági közösségek partikuláris érdekeit a hangulatkeltő demagóg szövegek figyelmen kívül hagyásával a nemzetcsalád egyetemes érdekeinek vonalába terelje.

MUNKÁSKAMARA – MUNKAKAMARA

ÍRTA:

HILSCHER REZSŐ

A magyar sajtóban az utóbbi időben számosan foglalkoztak a munkáskamara kérdésével. A hozzászólások legtöbbször azt mutatja, hogy a munkáskamara intézményének lényege, közigazgatási- és szociálpolitikai hivatása felől közvéleményünk általában tájékozatlan s innen származnak a naivitások, melyek különösen a napilapok útján jutnak el a közönséghez. Elsősorban a szakszervezeti mozgalom ellenségei látják az időt elérkezettnek a szakszervezetek megsemmisítésére és a munkáskamarával való helyettesítésükre. A kérdést így teszik fel: „Szakszervezet vagy munkáskamara?” Milyen világos bizonyíték ez arra, hogy aki így kérdez, nagyon távol van mind a szakszervezet, mind a munkáskamara rendeltetésének ismeretétől.

A szakszervezet egyidőben társadalmi önszegélyintézmény és érdekképviselő, a munkáskamara pedig egyszerűen érdekképviselő amellet, hogy nyilván jogi szerv lévén, tevékenységét a munkásság érdekeinek szolgálatán át az egész nemzeti közösség szolgálatába állítja. A szakszervezet önszegélyintézményi és érdekképviselői együttes hivatásában az olyan autoritatív államban, mely az egyetlen, a kizárólagos jogú szakszervezetet (Olaszország), vagy a másként nevezett, de

nagyjában azonos rendeltetésű szervezetet (Német Nemzeti Munkafront) valósította meg, elvégezheti a munkáskamarák feladatait, sőt elképzelhetünk olyan esetet is, amidőn demokratikus berendezkedésű államokban a különböző irányzatokhoz tartozó szakszervezeteknek e célra létesített munkaközössége tölti be a munkáskamara szerepét, vagy, miként ez Lettországból az 1936. évben megvalósult, a törvény révén kizárólagos joggal létesített szakszervezetek munkája szervesen kapcsolódik a munkáskamara tevékenységéhez.

A munkáskamara a szakszervezeteknek az erkölcsi, kulturális, gazdasági és szociális önszegély keretében történő közreműködését semmiképpen sem nélkülözheti. Ezért nem lehet így feltenni a kérdést: „Szakszervezet vagy munkáskamara?”

A munkásságnak törvénnyel létesített, hivatalos jellegű érdekképviselője nemcsak munkáskamaraként, hanem *munkakamaraként* is megvalósulhat. A munkáskamarában a munkásság kizárólagos, önálló, külön szervezetben működő intézménye jelenik meg, míg a munkáskamarában a munkásság és a munkaadók érdekképviselője egyazon intézményen belül, paritásos alapon két életre olyképpen, hogy a két csoport egységes keretben,

külön-külön szekcióban dolgozik, azonban intézményes együttműködésük kötelezettsége biztosítva van. A munkakamarák gondolata szolgálhatott ösztönzésül a fasisztarendszernek, amikor a munka és tőke érdekeinek közös kiegyenlítését célzó korporációkat megteremtette.

Ha a munkáskamarák, illetve munkakamarák eddigi történetét vizsgáljuk, látjuk, hogy létesítésük kezdeményezése legtöbbször egyenesen a munkásság oldaláról indult ki és mindig maga a szakszervezeti mozgalom volt az, amely az intézmény megteremtése érdekében a legerőteljesebben harcolt. Az intézménynek sohasem volt szakszervezetellenes tendenciája, sőt éppen az volt és az lesz mindig az igazi feladata, hogy a társadalmi önszervezetek közérdekű munkáját előmozdítsa, eredményesebbé tegye.

Az intézmény a gazdasági élet öngazdátásának vonalába esik s a demokratikus irányzat szülötte. Megvalósításában lépést láttak a *munkásságnak a munkaadókkal való egyenjogúsítása felé*, amennyiben a munkaadók számára a legtöbb államban megteremtették törvényes úton a hivatalos érdekképviseletet, a munkásságnak azonban ezeket nélkülöznie kellett.

Abban, vájjon az intézmény munkáskamara vagy munkakamara alakjában állíttassék fel, a vélemények általában megoszlottak, inkább érzelmi, politikai, célszerűségi szempontok vezették a kétféle felfogás híveit.

A császári Ausztria munkásmozgalma már régóta sürgette az intézmény megvalósítását. Az 1872. évben egyik osztrák munkásgyűlés hozott ilyen irányú határozatot és a kívánsággal azóta állandóan találkozunk az osztrák munkásság akció-programjában. A kormány ennek nyomán több törvényjavaslatot dolgozott ki, melyek lényege az, hogy a kereskedelmi kamarák székhelyein munkáskamarákat állítanának fel. A munkáskamarák tagjainak száma az illetékességi körzetükhöz tartozó munkásság létszáma szerint alakulna. A tagokat a kamara körzetén belül legalább két év óta dolgozó, betegségi biztosításra kötelezett, írni-olvasni tudó férfimunkások választanák, akik életüknek legalább 24. évét betöltötték. A törvényjavaslatok a munkáskamaráknak fontos szerepet szántak a munkásvédelmi törvényhozás előmozdítása, a szociális érdekű törvényjavaslatok elkészítése vagy megbírálása, a szociális statisztikai adatgyűjtés megszervezése és keresztülvitele területén. A javaslatok azonban nem tudtak eljutni a törvényhozási tárgyalásig.

A világháború befejezésével az új *Német-Ausztria* törvényhozása az akkoriban lényegesen megerősödött szakszervezeti mozgalom nyomása alatt megvalósította a munkáskamara intézményét, mely az 1920. évi február hó 26-i és március 10-i törvény alkotása. Az országban hét munkáskamara alakult azzal az általános célkitűzéssel, hogy az iparban, a kereskedelemben, a közlekedésben és a bányászatban foglalkoztatott munkások és alkalmazottak gazdasági érdekképviseleti, ezzel egyidejűleg pedig erkölcsi, kulturális, gazdasági és szociális helyzetüket előmozdító szervei legyenek. E munkáskamaráknak érdekképviseleti minőségükben szerepet szántak a gazdasági életnek az érdekeltek öngazdátásárbizása területén is, a gazdasági demokrácia későbbi megvalósításának szándékával. A németausztriai munkáskamarák feladatköre eléggé terjedelmes volt: a törvényhozás és a közigazgatás számára vélemények, javaslatok, jelentések készítése, a munkaviszony, a munkásbiztosítás, a munkapiac, az általános munkásvédelem, a lakáskérdés, a népelelmezés, a népművelés kérdésében; az ipar, a kereskedelem, a közlekedésügy előmozdítását célzó intézkedések kezdeményezése; megbízottak kiküldése olyan testületekhez és intézményekhez, ame-

lyeknél a munkásság hivatalos érdekképviseletét a fennálló rendelkezések előírják; a munkásság szakszervezeteinek nyilvántartása; végül adatgyűjtő és kutatómunkák szervezése és keresztülvitele a munkásság helyzetének megismerése érdekében. A hatóságok tartoztak minden kérdésben, amely a munkásságot érintette, javaslataikat véleményadásra a munkáskamarákhoz megküldeni. A munkáskamaráknak joguk volt a hatóságokhoz, a kereskedelmi és iparkamarákhoz, a munkásvédelmi intézményekhez, az üzemi tanácsokhoz felvilágosításkért, adatok közléséért fordulni. A németausztriai munkáskamarák azokat a munkásokat, illetve alkalmazottakat képviselték, akik a betegségi biztosításról, illetve a kereskedősegédekről szóló törvény hatálya alá tartoztak, vagy akik a nyugdíjbiztosítást szabályozó törvény szerint tisztviselői jellegű munkát végeztek. Az egyes kamarák tagjainak száma legalább 30, legfeljebb 100 volt, aszerint, hogy milyen számú választásra jogosult tartozott keretükbe. A tagokat titkos szavazással, a nemzetgyűlési képviselő választásánál érvényesülő szabályok szerint választották öt év tartamára.

Az egyes kamarákon belül munkási és alkalmazotti főcsoport alakult, míg a főcsoportok két-két alcsoportra tagozódtak: ipari és közlekedési munkások, illetve alkalmazottak alcsoportjára. A kamarai tagokat névjegyzék alapján a viszonylagosság elve szerint választották, amelynek érvényességéhez legalább 100 választójogosult aláírását kívánták meg, vagy pedig olyan szakszervezetnek kellett azt benyújtania, amelynek legalább 100 tagja volt. Választójoga a 18. évet betöltött és a kamara területén legalább két hónap óta munkában álló munkásoknak és alkalmazottaknak volt, bármilyen állampolgárok is lettek legyenek. Választhatók voltak az életük 24. évét elért olyan osztrák állampolgárok, akik legalább három év óta dolgoztak az ország területén s a választás idejében munkahelyük a kamara illetékességi körzetéhez tartozott. A munkáskamara élén az elnök állott, akit a kamara közgyűlése saját tagjai közül választott. Az egyes csoportokhoz tartozó tagok maguk sorából egy-egy előljárót választottak, akik az elnököt helyettesítették és vele együtt a kamara előljáróságát alkották. A munkáskamarák tagjai tiszteletbeli munkát végeztek, de felmerült kiadásait felszámíthatták. A kamarák adminisztrációját szociálpolitikai képzettségű, rendes fizetéssel bíró titkár látta el. A kamarák szakbizottságot küldtek ki a fontosabb kérdések tanulmányozására és előkészítésére. A fenntartási költségeket a kamarák illetékességi területén dolgozó munkások és alkalmazottak viselték, akiknek járulékát a munkaadók tartoztak a keresetből levonni és beszállítani. Német-Ausztria munkáskamaráinak tevékenységében a szakszervezeti mozgalomnak élénk szerepe volt. Alkalmat adtak arra, hogy a különböző irányzatú szervezetekhez tartozó és így igen megosztott munkásság képviselői ne csak találkozzanak egymással, hanem együtt is dolgozzanak az egész munkásság érdekéért. Erre az együttműködésre különösen jellemző példákat látunk a háború utáni Németbirodalomban az 1919. évben megkötött általános munkaközösség, Svájcban pedig a vas-és fémiparban az 1937. évben megkötött munkaközösség keretében.

Német-Ausztria munkásvédelmi törvényhozásának a háború utáni fejlődése szorosan összefügg a munkáskamarák tevékenységével. A munkaadók érdekképviseletével való kapcsolatok intézményesültek, aminek révén a munkásság számos előnyhöz jutott s a munka és tőke közeledése terén jelentős előhaladás mutatkozott, bár sokkal teljesebb lehetett volna az eredmény, ha a munka és tőke képviselői hátsó gondolat nélkül kívánták volna

a jóindulatú együttműködést és a két csoportnak egyoldali önző magatartásán múló ellentétei kevésbé élesen jelentkeztek volna. Egyébként a munkakamara létesítésével megszűnt az egyoldalúság, amely eddig csupán a munkaadó érdekeltségnek biztosított törvényhozási úton hivatalos szervezetet, míg a munkásságot ebből a szempontból mellőzte.

Belgium törvényhozása a munkásság és a munkaadók érdekképviselőinek ugyanegy intézmény: a munkakamara keretében való összefoglalását látta célszerűnek, amidőn még az 1887. évben megvalósította a *Conseils de l'Industrie et du Travail* elnevezésű szervezetet. A király hatáskörébe tartozik a munkakamarák felállításának elrendelése akár a kormány, akár a munkásság, illetve munkaadók kívánsága alapján. A munkakamarán belül minden jelentősebb iparágnak külön csoportja van, melyekhez 6-12 tag tartozik. A belga munkakamara számára a törvény a munkásvédelem ügyének előmozdítását, a munkaadók és munkások békés együttműködésének biztosítását, a gazdasági életet szolgáló javaslatok előkészítését, a szociális és gazdasági problémákkal kapcsolatos adatgyűjtések organizálását és elvégzését írja elő feladatul.

A belga munkakamarák nagy hátránya az egyetemes, az összefogó szervezet hézagossága, melyet azonban kiegyenlít az a jóakarát, amely a belga munkásság és munkaadók részéről egymás irányában, kétségtelenül legtöbbször vallási motívumok hatása alatt olyan építő jelentőséggel számos területen megnyilvánul.

Franciaországban egy, az 1900. évben hozott törvény jogosította tel a kereskedelem- és iparügyi minisztert munkakamarák felállítására ott, ahol ezt a közérdek megkívánja. A fontos ipari ágaknak itt is külön 6-12 tagú csoportjai vannak, a munkásság és a munkaadók paritásos bevonásával. A munkakamara tagjainak választásánál választójoga van minden legalább 25 éves, mindkét nemű munkásnak, alkalmazottnak és munkaadónak, aki a kamara illetékességi területén lakik és ott valamely iparban munkabérért, fizetésért dolgozik, illetve önállóan ipart folytat. Az egyes alcsoportok üléseket külön-külön tartanak, de évenként legalább egyszer együttesen is összejönnek.

A munkakamara feladata, hogy az iparral összefüggő kérdésekben a kormánynak és az érdekelteknek szakvéleménnyel szolgáljon, adatgyűjtéseket végezzen, közszáuitások és közmunkák alkalmával a megállapítandó munkafeltételeket kidolgozza, javaslatot készítsen a munkanélküliség leküzdésére, megfigyelje a munkásvédelmi törvények hatásának alakulását, s az esetleg szükségessé váló módosítások tekintetében javaslatokat készítsen. A francia intézménynek is nagyjában az a hibája, amely a belgáé.

Hollandiában ugyancsak a paritásos alapon működő munkakamara valósult meg, *Kamers van Arbeid* elnevezéssel. Királyi rendelet révén létesülhet, egy vagy több községre, vagy iparra kiterjedően. A rendeletben kell meghatározni azt is, hogy a munkakamarának hány tagja legyen. A tagok választására mindkét nembeli olyan munkások és munkaadók illetékesek, akik legalább 25 évesek s a kamara illetékességi területén tevékenykednek. A munkakamarának évenként legalább négy ülést kell tartania. Feladata: a munka és a tőke szolidáris együttműködésének szolgálata, a munkáskérdéssel kapcsolatos adatgyűjtések elvégzése, a munkaviszályok megelőzése, szükség esetén pedig azok kiegyenlítése.

Lettországbán valósult meg az intézmény a legszélesebb hatáskörrel, amely lényegesen meghaladja azt

a terjedelmet, amellyel a munka-, illetve munkáskamarák történetében eddig találkoztunk. A lett munkáskamara nemcsak érdekképviselői szerv, hanem egyben munkásvédelmi központ, amelynek feladatai nagyjában megfelelnek a Német Nemzeti Munkafronténak. A lett törvény a munkáskamara mellett fenntartja a szakszervezeteket és ezek munkáját szervesen összekapcsolja a munkáskamaráéval.

A szakszervezetek hatáskörét erősen elsorvasztották és a törvény a Lettország Munkáskamarája nevet viselő intézmény hatáskörébe utalja azok számának és feladatkörének megállapítását, alapszabályaik kidolgozását. E szakszervezeteken kívül más organizációk a munkások érdekvédelmével nem foglalkozhatnak. A lett szakszervezetek tehát a munkáskamarával szemben alárendeltségi viszonyban vannak. Rigában minden szakma számára külön szakszervezet, egyebütt pedig az összes szakmák számára egységes szakszervezet létesült.

A munkáskamara az egész ország területére kiterjedő hatáskörrel dolgozik, feladata a munkásságot érdeklő törvények elkészítése; véleménynyilvánítás, a munkásság érdekeinek képviselése a hatóságok és önkormányzati testületek, valamint a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet előtt; a munkásság összefogása szakszervezetekben, sportszervezetekben; a termelési, fogyasztási és hitelszövetkezetek ügyének előmozdítása; munkásvédelmi konferenciák rendezése; a szakszervezetek tevékenységének ellenőrzése; a munkások általános és szakmabeli kiképzésének biztosítása; tanoncnevelő intézetek létesítése, előadások, kiállítások, kirándulások szervezése; a különös mintaképül szolgáló munkások kintüntetéséről való gondoskodás; a munka múzeumának felállítása; munkásvilágosító, tanácsadó és jogvédő iroda fenntartása; családi kertek, családi házak, gyermekotthonok, üdülőotthonok létesítése; munkanyilvántartó és munkaközvetítőhivatalok fenntartása; a munkafeltételek alakulásának, a szabadidő felhasználásának, a munkások lakásvizonyainak, a műhelyeknek rendszeres vizsgálata; a kölcsönösségi alapon működő munkássegélypénztárak (temetkezési, kiházasítási, rokkantsági és öregségi) felállítása, a megelőzők átvétele és fenntartása; munkásklubok, olvasótermek és könyvtárak, ételmisszeráruüzletek létesítése; a kollektív szerződések megkötésénél, alkalmazásánál, megszűnésénél követendő eljárás szabályozása; a munkaadószervezetekkel való kapcsolat állandósítása, a munkások és munkaadók közötti együttműködésnek az igazságosság, a kölcsönös jogok és köteleességek jegyében történő biztosítása; becsületbíróóságok alakítása, a munkásság egymásközötti vitáinak elintézésére; közreműködés a munkaviszonyból és a munkaszereződésből a munkások és munkaadók között keletkező viszályok elintézésében, illetve megelőzésében; képességvizsgáló intézet alapítása; a munkával kapcsolatos statisztikai adatgyűjtésnek az állami statisztikai hivatal utasítása szerinti elvégzése.

A lett munkáskamara száz rendes és ötven póttagból áll, akiket a miniszterelnök, vagy az általa megbízott miniszter háromévi tartamra, a kamara előjárósága által javasolt személyek közül kinevez. Olyanok is kinevezhetők, akik a javaslatban nem szerepelnek ugyan, de a munkásvédelem területén érdemeket szereztek. A kamara első alakulásakor a tagokat a szakszervezetek tagjai közül nevezik ki. A kamara élén az elnök áll, az előjárósági tagjai: az elnök, helyettese, a négy alelnök és az illetékes miniszter képviselője. Az elnököt, helyettesét és a négy alelnököt az illetékes miniszter a kamara tagjai közül nevezi ki.

A lett munkáskamara egész felépítése az autoritatív államfelfogást tükrözi vissza s az eddigi a szakszervezeti mozgalom feladatkörébe tartozott legtöbb munkakört kisajátította. A munkáskamara létesítése óta eltelt rövid idő miatt még nincsen módunk arra, hogy tevékenységének eredményeit elbírálhassuk. Mindenesetre meg kell állapítanunk, hogy a törvény, amidőn a munkáskamara egyik főfeladatául a munkásság önszegélytörekvéseinek előmozdítását teszi, ellentmondást tartalmaz, mert a szakszervezeti mozgalomnak erőszakos módon megvont keretbe való szorítása és erőinek szabad kibontakozását megakadályozó intézkedései éppen ennek ellenkezőjét eredményezik. Az önszegély gondolatának a szabadság az éltető levegője és minden bürokratizáló törekvés félbetöri a lendületet, az erkölcsi alapon álló ember örökké építeni, tökéletesíteni akaró buzogását. Ez a bürokratizálás akár az államhatalomnak, akár maguknak a szakszervezeteknek részéről is történik, egyaránt pusztító jellegű. Az autoritatív államok szociálpolitikája ma is abból a hatalmas erkölcsi tökéből él és azt variálja, alakítja a maga egyoldalú szempontjai szerint, amit a társadalmi önszegélymozgalmak, elsősorban a szakszervezeti mozgalom kitermeltek és egészen bizonyos, hogy a forrás elsorvasztása után nagyon vérszegények lesznek az artériák, amelyekből az újabb, a módosult és megszorított szociális szükségletek biztosítása érdekében meríteni lehet.

A szociális mozgalom, mely a munkásmozgalom szakszervezeti ágát is magába foglalja, a maga erejéből kezdeményezte és kísérletezte ki mindig a megoldásokat, amelyeknek továbbépítését és befejezését a közület veszi át. Alig van olyan intézménye a közületi szociálpolitikának, melynek elindulása az első szálakon nem lenne társadalmi kísérletekre visszavezethető.

A Németbirodalomban különösen az elmúlt évszázad utolsó szakaszában erősödtek meg a hangok a munkás-, illetve munkakamarák megvalósítása érdekében. E követelések hatása alatt tűzte ki a Gesellschaft für soziale Reform az 1904. évi kongresszusára a kérdés tárgyalását. A tárgyalás anyaga sokoldalú, változatos, a pártoló és ellenző érvek sokadalma vonul fel benne. A német szociálpolitika kiválósága: *Anion Erkelenz* itt a munkáskamarák mellett foglalt állást.

A német szakszervezeti mozgalom részéről szinte állandóan megnyilvánult a kívánság az intézmény megvalósítására, azonban még a mozgalmon belül sem sikerült mindig a megegyezés a tekintetben, vajjon munkáskamara, vagy munkakamara formájában volna az legalkalmasabban, a legeredményesebben életre hívható. Az 1905. évi kölni szabad szakszervezeti kongresszuson is e körül vitáztak. *Ottó Hue* a munkáskamarai formát követelte, míg *Paul Umbreit* egész modern formában rajzolta meg a munkakamara szervezetét és feladatait, melyek a munkásvédelmi törvénytervezetek készítésén, javaslatok, vélemények szolgáltatásán kívül, a kollektív szerződések létrejöttének előmozdítását, a munkásvédelmi intézmények tevékenységének kialakításában és ellenőrzésében való tényleges részvételt is magukban foglalják. A kongresszus Hue javaslatát fogadta el annak ellenére, hogy Umbreit sokkal inkább megfelelt volna a munkásság érdekeinek. A határozat meghozatalára azonban hatott a munkásság körében élő ellenzéki szellem, mely a kormánynak a munkakamarák felállítására irányuló szándékában az ipari bíróságok megmentését célzó kísérletet véli felismerni. Még néhányszor tárgyalták a kérdést kimerítően a szakszervezeti kongresszusok, a kormány által többször átdolgozott törvényjavaslatok ösztönzése alapján. E törvényjavaslatok lényege általában az volt, hogy az intézmény

munkakamaraként lenne felállítandó, a gazdasági élet békéjének, a munkásság és a munkaadók együttműködésének biztosítása érdekében. Feladatuk lenne a munkásvédelmi és ipari problémákban a hatóságok számára véleményt, felvilágosítást adni, az adatgyűjtéseket elvégezni, a munkásvédelmi intézmények irányításában résztvenni, a munkaviszályokban egyeztető hatáskört betölteni.

Az 1919. évben kormányrendelet valósította meg a munkakamarákat a ruhrvidéki és felsősziléziai bányák vonatkozásában azzal a célkitűzéssel, hogy ezek a bányák szocializálása s a termelés és fogyasztás szabályozása érdekében a szükséges előkészítést elvégezzék. Munkakörük ezenkívül igen terjedelmes volt, amennyiben a munkások és munkaadók együttes és különös gazdasági és szociális érdekeinek előmozdítására, a munkásvédelmi törvényhozás elé javaslatok készítésére, a kollektív szerződések létrehozatalára, a munkaviszályok kiegyenlítésére, a munkások és munkaadók közötti együttműködés biztosítására, a munkaközvetítés megszervezésére voltak hivatottak. E munkakamarák paritásos alapon működtek, fenntartási költségeiket felerészben a munkások, felerészben pedig a munkaadók viselték.

Bremában az 1924. évben munkáskamarát létesítettek. Feladata volt, hogy a szenátusnak a munkásvédelem kérdésében tanácsot és véleményt adjon. A munkáskamarában 11 szakbizottság működött; nemcsak az ipari szakmáknak, de a mezőgazdaságnak is volt ilyen bizottsága.

A *Saarvidéki Kormánybizottsági* mely a Nemzetek szövetséget képviselte, az 1925. évben felállította a munkáskamarát azzal a hivatással, hogy a munkásság és a munkaadók közötti kapcsolatokat biztosítsa. E kamara a munkásvédelem tekintetében véleménytmondó és javaslatkészítő szerv volt, egyben nyilvántartotta az érvényes kollektív szerződéseket is.

A weimari Németbirodalomban olyan gyakran megismétlődő és hosszantartó munkaviszályok kiküszöbölésére irányuló szándék is később arra a felfogásra hangolta a szakszervezeti mozgalom vezetőségét, hogy a paritásos munkakamarákért szálljon inkább síkra s ne a munkáskamarákért. De az ösztönző erők sorában ott volt a gazdasági demokráciának gondolata is, amely a munkásságot a gazdasági élet szervezésében és irányításában a munkaadókkal egyenjogósítani kívánta s ez egyenjogúsításnak a paritásos munkakamara, melyet később a gazdasági életnek az érdekeltek által való öngazgatása szervevé akartak fejleszteni, igen szilárd kiinduló pontja lehetett volna.

Olaszországban nem törvényes intézkedéssel, hanem a szakszervezetek által valósultak meg a munkáskamarák, melyeknek feladata különösen a munkásság érdekeinek védelme, a munkásvédelmi törvényhozás előmozdítása, a munkaközvetítés megszervezése volt. A munkáskamarák községi támogatásban részesültek s bár véleményüket a hatóságok a munkásvédelmi ügyekben kikérték, nagyobb jelentőséghez nem tudtak eljutni. Utánuk nem sok jó emlék maradt. A háborút követő időkben kebelükben is a túlzások hívei jutottak többségbe, éppen úgy, miként az olasz szocialista pártban, ahol a vezetőszerepet maximalisták vették át s ezek a zavartkeltés érdekében minden alkalmat felhasználtak. Az olasz munkáskamarákból indultak ki a forradalmi megmozdulások, egyes gyárak megrohanása és kommunizálása, amely állapotot csak a fasiszmus uralomrajutása szüntette meg.

Nagyjában ezekben vázolható meg a munkás-, illetve munkakamara intézményének eszme- és valóság története. Ennek a történetnek tanulságait nekünk is

értékesítenünk kell. Kétségkívül nálunk a munkások és munkaadók paritásos bevonását jelentő munkakamara kívánkozik megvalósításra, mint a munkásság és a munkaadók nyilvános szervként minősülő hivatalos érdekképviselete, melynek feladatai az adminisztratív képviselői teendőin kívül különösen a munkásvédelmi törvényjavaslatok előkészítése, a gazdaságpolitikai és szociálpolitikai kérdések területén a nemzet egyetemes érdekeit szolgáló intézkedések kezdeményezése, e kérdésekben véleménynyilvánítás, a munkásság erkölcsi, kulturális gazdasági és szociális érdekeit szolgáló intézmények tevékenységének tanácsadással segítése, ezekhez munkásképviselet kiküldése, a munkások és munkaadók egymáshoz való közeledését előmozdító üzemi szociálpolitika teljesebb értékű kiépítésének előmozdítása, a munkaviszállyoknak békéltetés, szükség esetén pedig kötelező határozattal való elintézése, a kollektív szerződések minél szélesebb területen való érvényesülésének elősegítése, a minimális munkabéreknek kellő mozgékonyssággal való megállapítása, a munkásvédelmi törvények betartásának általános ellenőrzése stb. A munkakamara és a szakszervezetek egymásra utalt intézmények,

a munkakamara életérdeke, hogy minél teljesebb legyen a munkásság és a munkaadók szervezkedése. A szakszervezetellenesek elfelejtik, hogy a tőke túlkapásai és embertelenségei ellen a munkásság szervezett harci erejét jelentő szakszervezeti mozgalom nélkül a törvényes munkásvédelem ma is csecsemőkorát élné és hogy bármilyen irányzat híveként is jelenjék meg az, végeredményben mindig nemzeti érdekeket szolgál, mert a nemzet közösségébe tartozó munkás számára harcol ki kedvezőbb munkafeltételeket, nagyobb kenyeret és több kultúrához való jutási lehetőséget és építi ki a munkáscsaládok százezreinek erkölcsi, kulturális, gazdasági és szociális felemelése révén a nemzet jövődjét. A munkakamarát nem lehet érdekcsoportok toborzó eszközévé tenni. Az intézményre meghatározott szerep vár az ország gazdaság- és szociálpolitikájában s ha a politika befolyása révén az úgy más sínekre kerülne, egy életellenes, bürokratikus intézménnyel több rágná a nemzet testét. Legcélszerűbb lenne a kereskedelmi és iparkamarákat ilyen paritásos munkakamarákká átszervezni.

A SZICÍLIAI FÖLDREFORM

ÍRTA:

NINO FALCHI

Az olasz mezőgazdasági politika, ellentétben azokkal a módszerekkel, amelyekkel a háború utáni agrárreformok a mezőgazdaság gazdasági-szociális problémáit megoldani kísérelték, de meg nem oldották, integrális, azaz a mezőgazdaság szerves, gazdasági és technikai, jogi és szociális átalakítását célzó politika. A szindikális politika arra törekszik, hogy emelje az agrárantómegek életszintjét és ugyanakkor egyre mélyebbé és nélkülözhetetlenebbé tegye az együttműködést munkaadók és munkások között: a társrészesedés, valamint a telepes művelés a munkást közvetlenül és szervesen beletagolja a termelés menetébe, míg a gazdasági politika (mint a terményközraktárak, konzorciumok stb. útján) a mezőgazdaság jövedelmezőségének folytonos emelését munkálja, ami valamennyi mezőgazdasági csoport javára szolgál. A jogi megoldás végül, a kisajátítás és a föld újra elosztása, nem öncél, hanem nagyhorizontú gazdaságttechnikai szempontoknak (integrális talajjavítás) alárendelt eljárás; célja nem annyira a túlnagy birtokok kisajátítása, mint inkább az összes birtokokon a lehető legideálisabb termelési lehetőségek biztosítása. Ebből következnek: a) hogy a földbirtokos megfosztható a földhasználat jogától egészen az utolsó hektárig, ha termelési módja antiszociális; b) hogy viszont a legnagyobb kiterjedésű üzemek is épségben maradhatnak, ha megfelelnek természetes „szociális funkciójuknak”; c) hogy az állam az integrális talajjavításról történő gondoskodásával és kedvezményeivel a jóakarató tulajdonos számára mindig lehetővé teszi birtokának jobb termelési és szociális berendezését és ezzel nemzeti feladatának teljesíthetőségét. Ezek az elvek új és néhány szempontból egészen eredeti megvalósítási formát nyernek a szicíliai latifundiumok betelepítésében.

Szocialista írók gyakran tagadják, hogy Itália mezőgazdasági politikájával igazi „agrárreformot” valósított volna meg. Találónak és számunkra előnyösnek tartjuk ezt a megállapítást. Mert ha az agrárreformot a szocialisták módján kell értelmeznünk, s azon jórészt műveletlenül hagyott földek felosztását kell értenünk munkaeszközökkel el nem látott és önálló mezőgazdasági kisüzem vezetéséhez nem értő napszámos sommásmunkások között, – akkor bizonyos, hogy Itália ezt a tévedést nem követte el.

A háború után Európában megkísérelt agrárreformok – ezek között az utolsó az 1933. évi spanyol földreform – alapvető, ha nem egyetlen célja az volt, hogy elvegyék a földet attól, akinek abból sok volt, abban a reményben, hogy a föld, ha már egyszer végrehajtották a szociális igazságszolgáltatás-

nak ezt a *patetikus* gesztusát – önmagától többet fog teremni és bőkezűbb táplálója lesz a dolgozó tömegeknek. A remény természetesen nem vált valóra, mert nem is válhatott. A földművesek ezrei győzödték meg arról, hogy több verejtékkel kevesebb kenyeret keresnek a nekik juttatott földön, mint az azelőtti ugyancsak sovány munkabér segítségével. És bizonyos földreformoknak, amelyek a bolsevizálás veszélyét akarták megelőzni, egyetlen eredményük az volt, hogy tápot adtak a kommunista törekvéseknek. A lecsökkent termelés folytán megnövekedett a nyomor és másfelől sokakban, akik földhöz jutottak, megrendült a bizalom a magántulajdon értékében.¹

¹ A cikkíró hét hónapon át tanulmányozta Spanyolországban az 1933-ban végrehajtott agrárreformot és annak következményeit. (Szerkesztő.)

A valóság az, hogy mindenütt, ahol a modern agrárreformok megbuktak, végzetszerűen meg kellett bukniok, mert szociális reformot akartak megvalósítani valódi szociális tartalom és megfelelő gazdasági szervezethez, előkészítés nélkül. Itáliában ezzel szemben az agrárreformot komoly felkészültséggel valósították meg a szociális eszme jegyében, a korporativizmus gazdasági szervezeteinek normális működése útján. A Munka Alkotmánya (Carta del Lavoro) határozottan, tisztán jelöli meg az olasz mezőgazdasági újjárendezés irányelveit: *a)* a termelés eredményeinek megjavítása a termelés eszközeinek tökéletesítése útján (mindenekelőtt a föld termőképességének növelése: talajjavítás); *b)* a munkásoknak a munka eredményeiben való minél teljesebb részvételének (minél szorosabb együttműködés a munkaadóval az üzem keretein belül: részes szerződések, végül kisbirtokhozjuttatás); *c)* a termelés növelése és a jobb jövedelemelosztás nemzeti szempontjainak érvényesítése az egyéni kezdeményezés segítségével (az állami beavatkozás ennek megfelelően nem a kényszerítés és kisajátítás, hanem inkább a bátorítás és támogatás eszközeivel jelentkezik).

A valóságban az állam állapítja meg a szociális igényeknek megfelelően a földbirtokrendezés tervét, de ahelyett, hogy egyszerűen tulajdonába adná ezt vagy azt a mocsár- vagy szikes legelőterületet ennek vagy annak a földművesnek, megállapítja, milyen módon kell a valóságban a mocsarat vagy a szikes legelőt alkalmassá tenni arra, hogy azon földművescsaládok élhessenek és munkájuk eredménye gyümölcsöző legyen. Az állami program realizmusa egészen addig terjed, hogy a tulajdonos gazdasági teherbírását állami támogatással is megnöveli, csak hogy biztosan megoldhassa a föld átalakításával járó feladatot.

A kisajátítás nem központi feladata az újjáalakítási rendszernek, hanem egyik esetleges része csupán annak a folyamatnak, amely sokkal tovább megy az egyszerű tulajdonátörüházásnál. Magától értetődően, önmagától bekövetkezik azonban a kisajátítás minden esetben, ha a föld birtoklójának tehetetlensége vagy rosszakarata a talajjavítás programjának zavartalan lebonyolítását akadályozhatná. A szociális igazság jegyében az élősködő tulajdonjogának megtagadásával teszi teljessé a fasizmus a tulajdon szentségének fogalmát mindazok számára, akik termelő munkát végeznek.

Az olasz agrárpolitika abban a tudatban, hogy a föld munkása és tulajdonosa között a lehető legszorosabb harmonikus együttműködés szükséges és hogy a pusztuló földtulajdonbajuttatás a tőke, eszközök és tapasztalatok nélküli mezőgazdasági munkást saját szempontjából és nemzeti szempontból egyaránt terméketlen és pusztulást hozó erőfeszítésekre kény-

szeríti, elvek és intézmények szerves egybeforrásának jegyében épült ki. A fasizmus kiépítette a mezőgazdasági termelők ma már tökéletesnek nevezhető társadalmi rendszerét (a mezőgazdasági munkaadók és munkások szindikátusai és a korporációk). Különös gonddal fejlesztette ki azokat az üzemi formákat, amelyek a terményekben való közös részesedésben és a föld szeretetében egyesítik a földtulajdonost és a munkást. Végül a föld termelvényeinek védelmével (közraktárak, termelői konzorciumok, ármegállapítás, stb.) az összes mezőgazdasági társadalmi kategóriáknak hatalmas segítséget nyújtott.

Ennek köszönhető, hogy az olasz mezőgazdaság produktivitása óriási mértékben megnövekedett (egyes talajjavítási zónákban – Mussolinia – a nyers terméseredmény indexszáma 100-ról 2.983-ra emelkedett). És még nagyobb jelentőségű a jövedelemelosztás terén a föld munkásai javára bekövetkezett eltolódás: elég megemlítenünk, hogy a részes szerződések útján a termelésben közvetlenül érdekelt mezőgazdasági munkások száma (az 1936. évi népszámlálás adatai szerint 1,802.000, az összes mezőgazdasági népesség több mint 20%-a) ma már elérte és meg is haladja a kétfélmilliót.

A föld racionális megművelésének lehetőséget – még mielőtt a föld művelője birtokába venné – három nagy, egymással párhuzamosan haladó akció biztosítja. Mindenekelőtt a mezőgazdasági munkások szakoktatásban részesítése, elméleti előkészítése az önálló gazdálkodás feladataira (múlt évben a mezőgazdasági munkások konfederációja több mint 5000 tanfolyamot rendezett az ország egész területén a legeldugottabb falvakban is). A részes művelés különböző formái, amelyek kiválóan alkalmasnak bizonyultak a mezőgazdasági munkásoknak, mint társvállalkozóknak az önálló gazdálkodásra való gyakorlati ránevelésére, módot nyújtanak arra, hogy anyagiak megtakarításával is felkészüljenek a teljesen független, önálló gazdálkodásra. Végül igen nagy jelentőségű az állam beavatkozása a tökéletes (integrális) talajjavítás vonalán. Az integrális talajjavítással a fasizmus túlhaladta azt a tradicionális álláspontot, amely megelégedett a földek kiszáritásával, hogy azok egészségesekké, művelhetőkké, lakhatókká váljanak. A teljesértékű talajjavítás mindezen túl a föld termékenyvé tételét és az azon élő emberek testi és szellemi szükségleteinek kielégítését is magában foglalja. És meg kell jegyeznünk, hogy ha az állami beavatkozás a talajjavítás útján a földbirtokosnak előnyére válik azáltal, hogy földjének értékét jelentősen megnöveli, méginkább javára válik a dolgozó tömegeknek, amelyek egyrészt több és jobban értékelt munkához jutnak, másrészt – ha a letelepített munkás tulajdonossá válik – a föld vételárát az állam által a talajjavításra költött összegek leszámításával kell

megfizetnie. Különben az integrálisan értelmezett talajjavítás fogalma magában foglalja minden esetben kis családi üzemegységek alkotását (appoderamento) és egészséges családi ház felépítését a művelésbe adott birtokrészen, vagy annak közvetlen közelében, hogy szervessé váljék az üzem életén belül az ember és a föld közötti kapcsolat, a munkaegységet alkotó telepescsalád életrendje.

A szicíliai latifundiumok felszámolása során teljes mértékben megvalósítják a fasiszta agrárpolitika vázolt irányelveit. A telepítéssel egybekötött talajjavítás vasakarattal és nagy technikai felkészültséggel elért hatalmas eredményei után, amelyek hat millió ha. földet tettek intenzív művelésre és méltányosabb szociális berendezkedésre alkalmassá; életrehívtak egy virágzó új anyaországi tartományt (provincia, közigazgatási egység, a magyar megye megfelelője – Szerk.): Littoriát és négy líbiai tartományt; 17 évi tapasztalat és folytonos munka után fogott hozzá a fasiszmus a szicíliai latifundiumrendszer felszámolásához, 500.000 hektárnyi nagybirtokterület újjárendezéséhez (870.000 kat. hold – Szerk.). Ez a nagy munka önműködően magával hozza a legnagyobb olasz sziget, 2,433.000 hektárnyi területével Piemont után a királyság legnagyobb tájegysége, tökéletes újjászületését.

Egészen mostanáig a szicíliai mezőgazdaság legsúlyosabb problémái a következők voltak: nyári szárazság, a mezőgazdasági népesség kedvezőtlen települése (90%-ban teljesen elhanyagolt és életképtelen falvakba zsúfolódtak), utak hiánya, a földbirtokok túlnagy kiterjedése és művelésük meg nem felelő volta (a mezőgazdasági terület mintegy 30%-át 100 ha.-on felüli birtokok foglalják el), ennek megfelelően a kiscgazdák (birtokosok, vagy bérlők) kezén lévő földparcellák túlságos elaprózottsága és szétszórtsága.

A főként a sziget nyugati és középső részén elterülő latifundiumok legfőbb sajátága – a már felsorolt kedvezőtlen körülményeken kívül – kevés kézben megfelelő gazdasági felszereléseket nélkülöző nagy birtoktestek, ennek következtében a művelési mód külterjessége. Nem egyedül a birtoknagyság, hanem főként a gazdasági és szociális szempontból tapasztalható hiányok határozzák meg a latifundiumjellegét. A szicíliai latifundiumok legjelentősebbje 64 üzem 119.477 ha. összterülettel, egyenkint 1000 ha.-on felüli kiterjedéssel; ezen kívül 600 és 1000 ha. között 164 üzem összesen 109.166 ha.-on és 892 400-600 ha. közötti birtok 432.488 ha. összterülettel. A Szicílián kívül csupán még Puglia néhány vidékén, – ahol már ugyancsak felszámolás alatt áll – Calabriában és Szardíniában található latifundiumok. Az olasz felszígen ritkán találunk 300 ha.-on felüli bir-

tekegységeket, de ezeket is csaknem minden esetben kiválóan művelik; sem gazdasági, sem technikai, sem szociális szempontból nem hagynak kívánnivalót.

Szicíliában az előre kimért kisüzemi egységeken 10 év alatt 500.000 ha.-on 20.000 telepes ház épül fel. A munka csupán napjainkban indul ugyan meg, az előkészítés azonban régóta és teljes sikerrel folyik. Gazdasági téren sikerült jelentősen emelni a vidéket erősen érdeklő termékek (pl. bergamottkörte, déligyümölcs stb.) értékesítési lehetőségeit; technikai vonatkozásokban (különösen a víz kutatása terén) a tanulmányok és javaslatok valóságos felfedezésekhez vezettek; míg a szociális megoldások terén a szindikális szervezetek rendezésében tartott tanfolyamok előkészítő munkája mellett a munkaadó és munkavállaló szervezetek teljes egyetértésben kidolgozták és alkalmazták a részes művelésnek azokat a formáit, amelyek legmegfelelőbben készítik elő a föld munkását az üzemvezetés felelősségteljes feladatainak ellátására és az intenzív gazdálkodásra.

A megvalósítás során a tulajdonos nem céltáblája, hanem legelső előharcosa az új termelési rendszernek, aki a dolgozókkal együtt részesül az újjáalakítás előnyeiben. A földbirtokrendezés terve mindenképp az államra háruló körülbelül egy milliárd lírás hozzájárulás alkalmazását öleli fel. A már folyamatban lévő talajjavítási munkálatok támogatásán kívül 400 millió lírával járul hozzá az állam közvetlenül az újjárendezés költségeihez (utak, alapvető talaj munkálatok, középületek stb.). 600 millió lírát ezenkívül a magánosok talajjavítási munkálatainak támogatására fordít tíz éven belüli kifizetések alakjában. Aki ismeri a földújjárendezés problémáit, könnyen kiszámíthatja, hogy az állami hozzájárulás a magánmunkálatok költségeit átlagban hektáronként 1200 lírával támasztja alá, azaz az összes költségek, amelyeknek körülbelül hektáronként 2000 líra a tulajdonosra eső része, 38%-ának vállalásával. A tulajdonosra eső terhek így nem túlzott mértékűek és gyümölcsöző befektetéseknek kell bizonyulniuk még rossz termékek esetén is, amelyek különben ritkák a szicíliai latifundiumokon.

Azoknak a földbirtokosoknak feladatait, akik nem hajtják végre közvetlenül a talajjavítás és újjárendezés nagy munkáját, külön erre a célra alkotott intézet vállalja át. A földtulajdonos ebben az esetben a megjavított földek egy részének átengedésével fizeti meg az átalakítási munka költségeit. Így a nagy, külterjesen művelt birtoktestek önmaguktól szétdarabolódnak. Az eljárás előnyei kettős irányban jelentkeznek: annak a birtokrésznek, amely a régi birtokos tulajdonában marad, munkaerőszükséglete és ezzel kapcsolatban produktivitása jelentősen megnövekedik, míg másfelől a kisajátí-

tott területeket az ezzel megbízott intézet egészséges kisüzemi egységekre bontja és előnyös törlesztési feltételek mellett tulajdonul engedi át az arra érdemes földigénylőknek. A nagybirtok, – most már nem a latifundium, mert belterjesen művelt és biztos jövőjű munkásoktól lakott üzemegység – a nagy újjárendezés után előreláthatóan Szicíliában sem fogja meghaladni kiterjedésben a 300 hektárt.

Mennyiben várható a termelés megnövekedése a nagy újjárendezéstől? Hitelt érdemlő kalkulációk alapján kiszámították, hogy a megjavított földeken évenként kétszerannyi búzatermés várható, mint ma. (Szicília búzatermése 10,648.000 q-val 1938-ban az ország egész búzatermésének 13%-át tette ki.) Hasonló eredmények várhatók a többi főbb terme-

lési ágakban, különösen az állattenyésztés és gyümölcsstermelés terén is. Így bizonyosra vehető, hogy az állam hatalmas beruházásai nemhogy meddők lesznek, hanem a nagyobb terméseredményekkel járó nagyobb adóbevételekben rövidesen kamatostól megtérülnek, amint az eddig megvalósított talajjavítások esetében is történt.

Joggal jegyezte meg emellett *De Stefani* volt miniszter, hogy amíg a rendelkezésre álló munkaerő alkalmazása nem érte el a lehetőségek határait, a beruházások pénzügyi költségei nem jöhetnek számításba. Az igazi gazdagság a termelő munka és mindaddig, amíg a társadalom szervezetében bőven található alkalmazásra és társadalmi felemelkedésre váró munkás kéz, semmiféle pénzügyi befektetés nem lehet kockázatos, vagy túlzott.

A MUNKAKÖZVETÍTÉS REFORMJA

ÍRTA:

GORTVAY GYÖRGY

A munkapiac szervezetsége az emberi munkaerővel való tervszerű gazdálkodásnak és a közgazdasági életnek elemei követelménye. A foglalkozást közvetítő ipar megszüntetése és a hatósági munkaközvetítés kizárólagossága a szociálpolitikai ideál. A munkaközvetítői szervezet eredményes működése a közvetítő személyzettől függ. A pártatlan munkahivatalok keretében gondoskodni kell szakszerűen képzett személyzetről, amely az egyes foglalkozások munkaszükségletét és szociális lehetőségeit is ismeri. Elsősorban a közhasznú munkaközvetítők e téren már részletszakismeretekkel bíró személyzetét kell felhasználni. A munkapiac szervezésével kapcsolatosan megoldandó a pályaválasztási tanácsadó szervezetek kiépítése.

A munkapiac megszervezése a munkaügyi politika egyik legfontosabb és legsürgősebb feladata, de *ai* egyben a tervszerű gazdasági élet kialakulásának is első feltétele. A *munkaalkalomkeresés* ősrégi módjai: a helyről-helyre járás, a munkavásár, az újsághirdetés, az elhelyezőirodák és ügynökségek közvetítései költséges, fáradtságos, sokszor megalázó és gyakran erkölcsi szempontból is kifogásolható eljárások voltak és a rendes gazdasági életben is a munkapiac szervezetlenségét, a foglalkozási viszonyok szabályozatlanságát és temérdek egyéni és közgazdasági veszteséget jelentettek. *Szervezett munkaközvetítésre* tehát gazdasági felkészültségünk fokozása és általában a termelés egyetemes érdekei szempontjából is sürgős szükség van. A minden foglalkozási ágra kötelező munkaközvetítés egyöntetű és országos megszervezése pedig új munkaalkalmak és munkalehetőségek feltárására is alkalmas, s így a szervezett munkaközvetítés a munkanélküliség leküzdésének és a *foglalkozási átképzésnek* vagy az *átirányításnak* is szükséges intézménye. Az 1919. évben Washingtonban tartott *Nemzetközi Munkaügyi Egyetemes Értekezlet* által a munkahiány tárgyában elfogadott nemzetközi egyezményt a magyar törvényhozás az 1928. évi XV. t.-c.-ben iktatta törvénybe. Ennek az egyezménynek a 2. §-a kimondja, hogy minden tagállam hatósági munkaközvetítőhivatalok hálózatát köteles felállítani. Természetesen ott, ahol, mint pl. Angliában, még a század első éveiben is, csupán keresetszerű munkaközvetítők működtek, nem volt nehéz egy új hatósági rendszert megteremteni, de Európában, s így nálunk is, nehezebb a *hatósági hálózat* felállítása, mert az idők folyamán a munkaközvetítésnek

a legkülönbözőbb formái és módjai alakultak ki s így önként értetődőleg számolni kell a történeti fejlődés folyamán kialakult és polgárjogot nyert intézményekkel.

A *munkaközvetítés* először a termelésnek kellő munkaerővel való ellátását célozta és főleg *iparszerű magánvállalkozás keretében* folyt le. Az első ilyenmű vállalkozást XIII. Lajos udvari orvosa, *Theophraste Renaudot* nyitotta meg 1628-ban Párizsban (dr. Walther A. Malachowski: *Recht auf Arbeit und Arbeitspflicht*. 258 l. Gustav Fischer, Jena, 1922. 101 old.). Hazánkban már az 1884. évi XVII. t.-c. 10. §-a engedélyhez kötötte a közvetítést, de csakhamar a *munkás- és munkaadói egyletek*, később pedig jóval szerényebb keretben az *ipartestületek* is végeztek munkaközvetítést. Az ipartestületeket erre az 1884. évi XVII. t.-c. 122. §-a is feljogosította.

Az *államilag szervezett munkaközvetítésnek* a jogsultságát illetően ebben az időben teljesen elutasító volt a közvélemény álláspontja. Lassanként kiderült azonban, hogy a munkaközvetítés könnyen hatalmi eszközzé válhatik az egyik vagy másik érdekelttség kezében és sok esetben a munkaadók szabad munkásfelvételének teljes megszüntetéséhez vagy a „nem kívánatos elemek”-nek a gyárakból való kiselejtéséhez vezethet. Az első nagyobb munkaadói munkaközvetítő létesítését nálunk tulajdonképpen az 1905. évi nagy gépgyári sztrájk hatása alatt határozta el a munkaadószervezetek. (Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesületének Évkönyve, 1911. Pátia-ny., Bp., 24. old.) A munka-

adói és munkavállalói érdekeltségek itt-ott csakhamar közös paritásos munkaközvetítést létesítettek, de általában kétféle közvetítői szervezetek működtek. Az ezekben lappangó munkásharc lassan, de biztosan érlelte a munkaközvetítés községezésének és állomásátásának a gondolatát. Az 1890-1900-as években – különösen Németországban – már a legtöbb nagyobb város községi munkaközvetítőket létesített. Franciaországban pedig ugyanezen időben a kormány minden 10.000-nél több lélekszámmal bíró várost kötelezett városi munkaközvetítő felállítására.

Nálunk az állam 1900-ban létesítette az első közületi munkaközvetítőt Budapesten (Budapesti Ipari és Kereskedelmi Munkaközvetítő Intézet), majd rövid időn belül Pozsony és Temesvár városokban az illetékes kereskedelmi és iparkamarák és a városok hozzájárulásával. Az ipartörvény módosításának ú. n. Szerényi-féle tervezete 1908-ban községi feladattá kívánta tenni a munkaközvetítést (lásd Közlemények. A Magyar Gyár-iparosok Országos Szövetsége hivatalos közlönye. 1908. 43. szám, 70-73. old.). A háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912. LXIII. t.-c. kiegészítéséről szóló 1914. évi L. t.-c. 11. §-a pedig már felhatalmazást is adott a kormánynak, hogy egyes városokat (esetleg a város területén is túlterjedő hatáskörrel) a munkaközvetítés ellátására kötelezhessen.

A munkaközvetítés országos megszervezésére *egyeséges jogalapot* teremtett az ipari, kereskedelmi és bányászati munkaközvetítés hatósági ellátásáról intézkedő 1916. évi XVI. t.-c., amelynek végrehajtási utasítása a munkaközvetítés szervezete és ügyviteléről tárgyában 1917. február hó 17-én kiadott 92.715/1916. K. M. sz. rendelet megteremtette az *Allami Munkaközvetítő Hivatalt*, valamint a kerületi hatósági munkaközvetítőket és a helyi hatóságok által vezetett *városi és községi munkaközvetítő gyűjtőhelyeket*. Ezek együttvéve alkotják a *hatósági munkaközvetítés szervezetét*.

Az Állami Munkaközvetítő Hivatal közvetlenül végzi a munkaközvetítést Budapest székesfőváros, Kecskemét, Székesfehérvár, Pest, Fejér, Nógrád és Hont vármegyék területén. Hatósági munkaközvetítők működnek még a következő városokban: 1. Budapest, 2. Pécs, 3. Szeged, 4. Szombathely, 5. Debrecen, 6. Miskolc, 7. Győr, 8. Sopron, 9. Kassa.

A munkaközvetítés gyakorlati munkájának irányítására az 1916. évi XVI. t.-c., illetve a 83.840/1917. és a 39.208/1920. K. M. sz. rendeletek alapján előbb az *Országos Munkaközvetítő Tanácsot* szervezték meg, majd ennek feladatkörét az 1936. évi VII. t.-c. 33. §-a illetve az 1931. évi XXI. t.-c. alapján létesített *Országos Iparügyi Tanácsra* ruházták át. (Állami Munkaközvetítő Hivatal 1920. évi jelentése 6. old.)

Az 1916. évi XVI. t.-c. alapján működő hatósági ipari és kereskedelmi munkaközvetítők mellett a következő szervezetek folytatnak még munkaközvetítést:

A) a mezőgazdasági munkások és a munkaadók jogviszonyainak szabályozásáról szóló 1898. évi t.-c. 77. §-a alapján kiadott 77.000/1926. F. M. sz. rendelettel újjászervezett *hatósági mezőgazdasági munkaközvetítési szervek*:

a) az *Országos Gazdasági Munkaközvetítő Iroda* (Budapesten, V., Kossuth Lajos-tér 11. szám);

b) kerületi szervei a *vármegyei és törvényhatósági városi hatósági gazdasági munkaközvetítők*, amelyeknek a munkáját az illetékes vármegyeyei, illetve városi m. kir. gazdasági felügyelőségek látják el;

c) a *községi hatósági gazdasági munkaközvetítés szerve* rendezett tanácsú városban a tanács által ki-

jelölt tisztviselő, községekben a községi, illetve a körjegyző.

A 77.000/1926. F. M. sz. rendelet szerint a gazdasági munkaközvetítés a mező-, szőlő-, kert- és erdőgazdasági termelésben, valamint földmunkában alkalmazott gazdasági munkások, cselédek, napszámosok, dohánykertészek, földmunkások stb. közvetítését öleli fel. Ugyanezen rendelet 8-ik §-a értelmében gazdasági munkaközvetítésnek üzletszerű gyakorlása nem engedélyezhető és tilos.

B) Munkaadói és munkavállalói érdekeltségek, közhasznú egyesületek, továbbá iparszerű elhelyezőirodák.

a) A *munkaadói és munkásegyleti érdekeltségek* között *jelenleg 2* munkaadószövetségi, 12 ipartestületi, 21 keresztényszocialista alapon álló és 66 szociáldemokrata-szervezeti munkaközvetítő működik (összesen 101).

b) *Közjótékonyági egyesületek* ingyenes munkaközvetítőinek száma: 17. Itt külön fejezetet alkotnak azok a jótékony egyesületek, amelyek kórházból, fogházból elbocsátott egyének egészen karitatív jellegű elhelyezésével és gondozásával foglalkoznak.

C) *Iparszerű elhelyezőirodák, ügynökségek stb.* Számuk: Budapesten 91, vidéken 41.

A mezőgazdasági és az ipari munkaközvetítés szerveinek *egyesítésére* a mezőgazdasági munkásság munkakapacitásának a kihasználása érdekében nagy szükség volna. A mezőgazdasági érdekeltségek azonban a gazdasági üzemeknek az iparüzemektől eltérő jellege, valamint a mezőgazdasági munkanélküliség eltérő sajátja miatt erősen ellenzik. Az igaz, hogy az ipari munkanélküliség elhelyezése a mezőgazdaságban nagyon nehéz, azonban az nem tagadható, hogy ezt igazolja a nagy belső vándorlás is, hogy a mezőgazdasági népesség állandóan beszivárog az ipari foglalkozásokba.

A munkaközvetítés reformja idáig mindig a munkanélküliség elleni küzdelem kapcsán vált időszerezűvé, így az 1926. évi május 10., 14., 17. és 21-én a munkanélküliség esetére szóló biztosítás bevezetése tárgyában a népjóléti és munkaügyi minisztériumban tartott értekezlet is arra az elhatározásra jutott, hogy először a munkaközvetítést kell rendbehozni, mielőtt a munkanélküliség esetére szóló biztosítást bevezethetnék és ugyanez volt annak a memorandumnak is a lényege, amelyet a Magyar Városok Országos Szövetsége 1933-ban a kormánynak benyújtott.

A munkaközvetítés reformját azonban a feltornyosult gazdasági és politikai nehézségek mindig elodázták.

A munkaközvetítés pártatlansága és szakszerűségének biztosítása szempontjából lényeges haladást jelentett az a lépés, amellyel a nem hatósági munkaközvetítők szakfelügyelete az Állami Munkaközvetítőre bízott.

Az 1928. évi XV. t.-c. alapján kiadott 85.237/1928. K. M. számú rendelet, hogy bizonyos összeműködést teremtsen a hatósági és magánközvetítő működése között, a rendelet hatálya alá tartozó egyesületeket és testületeket arra kötelezte, hogy az általuk nyilvántartott munkapiac helyzetéről (az üres munkahelyekről, a munkakeresők számáról), valamint az általuk eszközölt közvetítések számáról az Állami Munkaközvetítő Hivatalnak adatokat szolgáltassanak és minden hónapra nézve legkésőbb a következő hónap 10. és 12. napja között (még nemleges esetben is) szakmák szerint jelentenek.

Sajnos, nálunk ez a rendelet a gyakorlatban nem hozta meg a munkaközvetítést végző különböző hatósági, szakegyleti és közjótékonyági közvetítő intézmények szerves együttműködését.

A *fizetett munkaközvetítés megszüntetése*. Már az 1919. évi washingtoni nemzetközi munkaügyi konferen-

cia leszögezte, hogy a munkaközvetítés nem lehet sem az osztályharc, sem a munkaviszonyok megváltoztatására irányuló harcnak az eszköze, az 1933. évi nemzetközi munkaügyi konferencia pedig nemzetközi egyezményt alkotott a fizetett munkaközvetítők megszüntetése és a pártatlan hatósági munkaközvetítés bevezetése érdekében. Ez azonban semmiesetre se jelenti pl. azt, hogy a munkásszervezeteket a munkásság szellemi, erkölcsi és anyagi érdekeinek a védelmében korlátozzuk. Olaszország már 1926-ban beszüntette az iparszerűen üzött munkaközvetítőket. Németországban 1930-ban. Nálunk a 6034/1919. M. E. számú rendelet kimondotta, hogy új iparengedély közvetítésre nem adható ki. Az 1922. évi XII. t.-c. 38. §-a a városoknak lehetőséget ad, hogy a kiadható engedélyek számát korlátozhassák.

A legújabb időkben a *hatósági munkaközvetítés kizárólagossága és a foglalkozást közvetítő ipar megszüntetése a szociálpolitikai ideál*. De meg tud-e felelni a kizárólagos hatósági munkaközvetítés a különleges igényeknek? Biztosítani tudja-e, hogy a megfelelő munkást közvetíti a megfelelő helyre és így a pártatlan közvetítés hasznát mindkét érdekelt fél egyaránt élvezni fogja.

Amíg nincs jól funkcionáló hatósági munkaközvetítői hálózat, addig nem szabad az érdekeltiségi közvetítőket megszüntetni, sőt a közcélú magánközvetítők is jó szolgálatot tesznek.

Igaza van *Ferenczi Imrének*: a munkaközvetítés kiépítését a magyar közgazdaság jövője teszi szükségessé. A munkaközvetítés *helyi, kerületi és országos* szerveinek kiépítésével egyidejű feladat jó *közvetítő személyzetről való gondoskodás*. A munkaközvetítő szervezet eredményes működése a közvetítő személyzet szakértelmétől függ. A közvetítést, legalább a nagyobb helyeken, iparágak szerint tagozott közvetítésnek a lebonyolítására a magyar munkásszervezetek és érdekképviseletek gyakorlattal bíró régebbi tisztviselőit kell elsősorban alkalmazni, sőt a paritásos bizottságoknak is szerepet kell adni.

A munkaközvetítési szakszemélyzet kiképzéséről való gondoskodás idáig nem volt kielégítő. Igaz, hogy a munkaközvetítői szakvizsgálat rendszeresítéséről és szabályozásáról szóló 101.092/1923. K. M. számú rendelet a hatósági munkaközvetítők tisztviselői és terembiztosai számára munkaközvetítő *szakvizsgálatot* rendszeresített. Az is nagyon helyes intézkedése a rendeletnek, hogy a vizsgálatot megelőzőleg hat havi, illetve egy

évi szakbavágó szolgálat kimutatását kívánta meg a vizsgálatra bocsátás előtt.

A szakvizsgát megelőző *tanfolyam* tantárgyai lehetnének: a munkaközvetítés elmélete és gyakorlata, a munkásvédelem, a munkásbiztosítás, a munkanélküliség, munkásmozgalmak, szociális statisztika.

A munkaközvetítés helyi és kerületi szerveinek irányítását egy erőteljes szociálpolitikai vezetés alatt álló Központi Munkaközvetítő Hivatalnak kell végeznie, amely azonban ne csak a munkaközvetítésnek legyen a bürokratikus szerve, hanem foglalkozzék népesedési, szociálpolitikai és munkaügyi kérdésekkel, a munkapiac szükségleteivel, vándormozgalmakkal, a hivatási szükséglet megállapításával, az egyes foglalkozások telítettségével stb. stb. Csak egy ilyen szervezet nyerhet áttekinthetést a munkapiacra és biztosíthatja a munkakereslet és kínálat kiegyenlítését, nyilvántarthatja az országban lévő munkaalkalmakat és munkakeresőket, valamint a szakmai ágak és vidékek szerint a bérfeltételeket, sőt egy ilyen szervezetre reá lehetne bízni az akadémikus munkapiac anarchiájának a csökkentését is.

Munkaközvetítés és pályaválasztási tanácsadás. Bár a tömeges munkanélküliséget *pályaválasztás* útján jelentékenyebb módon befolyásolni nem igen lehetséges (hiszen sem a társadalom jövő gazdaságpolitikai fejlődése, sem a technikai racionalizáló és a lakosság körmegeoszlásában beállott változás szociológiai következményei ma még nem tekinthetők át teljesen), mégis elengedhetetlen eszköze a munkapiac szervezésének a pályaválasztási tanácsadás megszervezése éppen a munkapiac konjunkturális hullámszámai figyelő hatósági Munkaközvetítőintézetekkel kapcsolatban. *Feltétlenül elősegíti a munkaerőnek a különböző termelési és foglalkozási ágak között való egészséges megeoszlását*, ha az ifjúkori munkások és tanoncok, valamint általában a fiatalság pályaválasztási tanácsadásban részesül és a pályaválasztási tanácsadás az egyes foglalkozások szociális lehetőségeit, valamint a gazdasági és társadalmi élet szükségleteit kellő figyelemben részesíti. A pályaválasztási tanácsadás felöleli a képességvizsgálatokat s az orvosi alkalmassági vizsgálatot is és idetartozó feladat volna a pályaválasztási motívumoknak, a pályaválasztás okainak, továbbá az egyes foglalkozásokhoz megkívántató szellemi és testi képességnek tanulmányozása is. A pályaválasztási tanácsadás megszervezésére az 1922. évi XII. t.-c. 77. §-a felhatalmazást adott a kormánynak. Eddig azonban a pályaválasztási tanácsadás nem nyert megoldást.

AZ ÚJ FRANCIA CSALÁDVÉDELEM

ÍRTA:

IFJ. ERŐDI-HARRACH BÉLA

A tanulmány alapja: Daladier francia kormányelnöknek a francia köztársaság elnökéhez a népegészség csökkenésének veszedelméről írt jelentése és az erre felépített családvédelmi rendelet. A rendelet anyagi családvédelmi intézményei: Az első gyermek születésekor fizetendő segély. A további gyermekek után járó gyermekpótlék a különböző hivatási ágakban dolgozóknál. Családi tűzhely segély. A földműveseket segítő házassági kölcsön és a családi gazdaságban évekig fizetés nélkül dolgozott gyermek tőkésítetten fizetendő utólagos munkabére. Atmeneti családi segély. A rendelet intézkedései a család és a gyermek erkölcsi védelme érdekében. A magzatelhajtás korlátozása. Szülőotthonok. Anyaotthonok. Az egészséges népmozgalmat védő egyéb intézmények. A családvédelem pénzügyi megalapozása: Új örökösödési illetékulcs és szociális tartalmú illetékkezdmények. Új családi teherkiegyenlítő adó. Az alkoholra kivetett pótladó. Különleges rendelkezések. Az állami hivatalbalépés korhatárának új megállapítása.

Az 1938-ban megindult nagy európai politikai átrendeződés a nemzetvédelem feladatait egész Európában mindjobban előtérbe tolta. A germán, szláv és latin államok közül többen még 1938 előtt gondoltak arra, hogy a katonai és közgazdasági nemzetvédelem megszervezése mellett a nemzetvédelem legbiztosabb alapjáról, a családról és a jövő nemzedék egészséges neveléséről gondoskodjanak. Példájukat most Franciaország is követi. A márciusban kapott korlátlan felhatalmazás alapján a francia köztársasági elnök kormányának előterjesztésére 1939 július 30-án a családvédelem tárgyában rendeletet adott ki. A rendelet rendkívül nagy jelentőségű népesedéspolitikai és nemzetvédelmi intézkedéseket tartalmaz. A rendelet kiadását megelőzően a miniszterelnök a köztársasági elnökhöz intézett jelentésében a kiadandó rendelet intézkedéseit megokolja. Daladier jelentése drámai szavakkal tárja fel a francia népesedés szomorú helyzetét. A francia nemzet évente az elmaradó születések miatt 35.000 lelket veszít. „Az a benyomásunk, – írja Daladier – hogy a hivatalos hatalom rendeltetését helytelenül fogják fel, ha nem törekednénk annak segítségével a sokgyermekes családokat megerősíteni és ha nem követnénk el mindent a családoknak, a társadalom sejtjeinek erkölcsi védelme érdekében.” A családvédelmi rendelet alapelveként mondja ki, hogy a nemzet gyermektörzse a nemzeti jövő alapja, a nemzeti vagyon legértékesebb része. A nemzet jövőjének építésében mindenkinek egyformán kell résztvennie, terheit arányosan kell elosztani. Ezért a gyermeknevelés anyagi terheit a rendelet igazságosan akarja a társadalom egészére hárítani.

A családvédelmi rendelet négy fejezetből áll. Az elsőben a rendelet a családoknak nyújtandó anyagi, tehát pénzügyi támogatást rendezi. A második fejezetben a rendelet mindazokat az erkölcsi veszélyeket akarja elhárítani, amelyek a családi élet harmóniáját fenyegetik (magzatelhajtás, pornográf irodalom és erkölcsrombolás propaganda). Ez a fejezet intézkedik az örökbefogadás új módozatai tekintetében. A harmadik fejezet a családvédelmet lehetővé tevő pénzügyi rendelkezéseket tartalmazza (új „családi teherkiegyenlítő adó”, új örökösödési adókulcs). A negyedik fejezet rövid különleges rendelkezéseket tartalmaz.

I. A családok pénzügyi támogatása, anyagi családvédelem

A jelen családvédelmi rendelet rendelkezéseinek kellő értékeléséhez tudni kell, hogy a családi munkabérek már az 1932 március 11. törvény rendszeresítette Franciaországban a mezőgazdaság, ipar, kereskedelem és a szabadpályák munkásai számára. Ebből a célból az 1932-es törvény a most felsorolt foglalkozású

munkaadókat családi bérkiegészítő pénztárakba tömörítette. Az alkalmazottak élvezik a családi pótlékot anélkül, hogy a pénztárakba tagdíjat fizetnének. Ezt a rendszert az új rendelet is fenntartja. A törvény lényege az, hogy családi pótlékot (gyermekpótlékot) a rászorult család minden gyermeke után a 14. életév betöltéséig juttat a gyermeket nevelő szülőknek. Ha a gyermeket tovább iskoláztatják, ez a pótlék a gyermek 17. életévéig jár. Az 1932-es törvény szerint a gyermekpótlék nagyságát megyénként és foglalkozási ágankint miniszteri rendelet állapította meg. A havonként fizetendő gyermekpótléknak a törvény szerint legalább akkorának kellett lennie, mint amekkora gyermekpótlékot az addig is működött és önkéntes tömörülés útján létrejött bérkiegészítő pénztárak a törvény életbeléptekor fizettek. Az 1932-es törvény által bevezetett általános gyermekpótlék minden gyermek után egyenlő összegű volt. Így az egyetlen gyermek ugyanannyit kapott, mint például a hatodik gyermek. Tudvalevő, hogy a gyermekek számával neveltetésük költsége hatványozottan nő. Az eddig érvényben volt gyermekpótlékrendszer nem volt tekintettel a hatványosan emelkedő szükségletekre és ezért az egyiket nem hogy megállította volna, hanem annak elősegítője lett.

Az 1932 óta hivatalosan működő családi bérkiegészítő pénztárak igen jól beváltak. Felhasználásukkal és továbbfejlesztésükkel a fokozott családvédelem közigazgatása is megoldást nyer. A rendelet nem állít fel tehát új családvédelmi közigazgatást, hanem az eddigit tökéletesíti. A rendelet a fokozott családvédelem áldásaiban minden rászorult francia családot részesíteni akar. A családvédelmi pénztárak működését ezért kiterjeszti mindazokra a területekre is, amelyek eddig működésüket nélkülözték. A családi bérkiegészítő pénztárak pénzállományát az állam a fokozott költségek fedezésére kellő mértékben kiegészítik. A családvédelmi kiadások legfeljebb kétharmad részben terhelhetik az állam hozzájárulását.

A rendelet a különböző családi pótlékok és segélyek osztályozásánál, valamint a megállapításuk rendszerét illetően egy általános elvet állít fel. A családi segélyek és pótlékok nagyságát a család életkörülményeihez akarja mérni. Ezeket az életkörülményeket pedig általában az illető vidék közgazdasági helyzete és kereseti viszonyai szabják meg. A rendelet a felállított általános elv szerint a lakosságot két csoportra osztja. E felosztás szerint a 2000 lélekszámon felüli községeket általában ipari vagy városi jellegűeknek, az azon aluliakat mezőgazdaságiaknak tekinti. Ez azonban nem merev elhatárolás. Határait indokolt esetben miniszteri rendelettel át lehet lépni. Vannak a rendeletnek továbbá olyan általános intézkedései, amelyek az egész népességet megkülönböztetés

nélkül érintik és amelyeknél ez az elhatárolás nem jön számításba. Lássuk ezután a különböző családi pótlékokat és segélyeket egyenként.

A családoknak juttatandó pénzbeli támogatás terén a rendelet négyféle juttatást rendel el. 1. Az első gyermek születésekor folyósítandó segély, 2. a családi vagy gyermekpótlék, 3. a földműves családok részére juttatandó pénzügyi támogatás és 4. azoknak a családoknak a támogatása, amelyek az előző három juttatásban a rendelet értelmében nem részesülnek.

1. Az egész francia népet érintő új intézmény a rendelet által bevezetett *segély*, amelyet az *első gyermek születésekor* folyósítanak. Amint látjuk, a rendelet szakított az eddig érvényben volt járadékrendszerrel. Az első gyermek születésével járó aránytalan megterhelés könnyítésére a járadékot tökécsítetten, az illető megye területén érvényben lévő átlagos munkabér kéthavi összegében utalja ki. Az anyának fizetik ki két egyenlő részletben. Az első részletet az anya a szüléskor, a hátralévót hat hónap múlva kapja meg. A segélyben részesülés feltétele, hogy a gyermek a házasság első két évében szülessék.

2. A rendelet szerint a következő és az egész francia népet érintő új családvédő intézmény a gyermekek száma szerint fokozatosan emelkedő járadék-szerű *családi vagy gyermekpótlék*. A 2000 lelkes települési határ elve ennek a gyermekpótléknak kiszámításánál játszik fontos szerepet. A családi pótlékra vonatkozó általános rendelkezések szerint családi pótlékban minden rendű munkás, bármilyen foglalkozású is munkaadója, napszámos, havi béres, felesbérllő, ipari munkás, hivatalnok, szabadpályán alkalmazott, továbbá olyan önálló hivatású egyén is részesül, akinek házasságából, vagy esetleg előbbi házasságából származott gyermekeinek száma együttesen kettő vagy ennél több. A családi pótlék egyhavi járandóságának nagysága a második gyermek után nem lehet kisebb, mint az illető megye felnőtt férfi napszáma egyhavi átlag összegének 10%-a. A harmadik gyermektől kezdve a pótlék gyermekenként ennek kétszerese, tehát 20%. A családi pótlék az első gyermeket kivéve minden olyan gyermek után jár, aki nem érte el a 14-ik, továbbtanulás esetén a 17-ik életévét.

Lássuk ezután a rendelet azon intézkedéseit, amelyek a családi pótlék részleteiben a különböző hivatási ágakat illetően rendelkeznek.

a) az *iparban* állandóan *alkalmazott* munkások gyermekei után fizetendő pótlék kiszámításánál az alap a törvényes heti munkaidő óraszámait (40) esedékes munkabér összegénél nem lehet kisebb. Ha az üzem, amely az illető munkást foglalkoztatja, a nagyobb jövedelmezőség miatt rövid időközönként rendszeresen szünetel, az állandó munkásoknak együttesen munka nélkül töltött idejét is a munkában töltött órákhoz kell számítani. Ha a munkást baleset éri, ideiglenes vagy végleges munkaképtelenné válása esetén is kapja gyermekei után az azokat megillető családi pótlékokat.

b) A 2.000 lelken felüli (ipari, illetőleg városi jellegű) községek munkás családjai részére a rendelet a családi pótlékon kívül egy igen nagyjelentőségű újítást rendszeresít. Kimondja ugyanis, hogy azokban a 2.000 leieknél népesebb községekben, ahol a kereseti viszonyok elégtelensége miatt a munkáscsaládok eltartását csak úgy lehet biztosítani, hogy a férj és feleség kenyérkereső munkával házon kívül vannak egész nap elfoglalva, ott a férjes asszonyoknak *családi tűzhelysegélyt* kell folyósítani. E segély feltétele, hogy az asszony otthon maradjon, tehát ne foglalkozzék kenyérkereső munkával, és hogy legalább egy gyermeket neveljen. Egyetlen gyermek esetén a havi járadék alakjában kiutalásra kerülő családi

tűzhelysegély a gyermek 5. születésnapjáig jár. A családi tűzhelysegélyt több gyermek esetén mindaddig folyósítják, ameddig a legkisebb gyermek a 14. életévét el nem éri. Havi összege a megye átlagos felnőtt férfi napszámbérének havi összegéből számított 10%.

c) A *mezőgazdasági foglalkozásúak* csak akkor kapják a családi pótlékokat, ha a földművelés főhivatásuk. A földműves munkaadó családi bérkiegészítő pénztárába tagdíjat fizet. Ez a tagdíj saját maga számára és alkalmazottai számára is biztosítja a családi pótlék jogosultságát. A tagdíj nagysága a földműves munkaadó birtokának vagy vállalatának természete és jövedelme szerint változik. A rendelet felsorolja azokat a földműves munkaadókat, akik a tagdíj fizetése alól gyenge jövedelmük, vagy birtokukhoz mérten sok gyermekük okából fel lesznek mentve.

d) Az *ipari, kereskedelmi és szabadfoglalkozású pályán alkalmazott tisztviselők, valamint azok, akik ezeken a pályákon önállóan, főhivatásban dolgoznak*, a rendelet szerint családi pótlékban szintén részesülnek. Az önálló hivatásúak családi pótlékban való részesülésének feltétele, hogy a rendelet általános rendelkezéseinek megfelelően valamely hivatalosan elismert családi bérkiegészítő pénztár tagjai legyenek. A munkügyi és a pénzügyminiszterek a szabad foglalkozások közül – az előnyök sértetlen élvezése mellett – az igen gyenge jövedelműeket, a sokgyermekes apákat és a magas-korúakat a tagdíjak fizetése alól felmenthetik.

e) Az *állami hivatalnokok, a megyék és községek, továbbá a köztisztviselők tisztviselői* a gyermekpótlékban az igényjogosultság általános feltételei mellett ugyanúgy részesednek, mint az ipari munkások. Ugyanúgy élvezik tehát a családi tűzhelysegélyt is. A rendelet nem mondja ki, hogy egyes hivatási ágak igényjogosultjai eltérő összegű juttatást kapnának. Ebből arra kell következtetni, hogy a társadalmi osztályfogalom a juttatás tekintetében nem jutott szerephez.

3. A francia kormány a mezőgazdasági népességnek juttatandó külön családi támogatásával nemcsak a gyermeknevelés terheit akarja enyhíteni, hanem a francia közgazdaság egyensúlyának biztosítását is szolgálja. A földművesek anyagi támogatása a városbátódulást akarja meggátolni.

a) A rendelet a városbátódulás meggátolására és az egészséges földműves családok teremtésére a fiatal *földműves házásoknak külön házassági kölcsönt rendszeresít*. Összege 5.000 és 20.000 frank között mozog (körülbelül 1.000-4.000 pengő). Feltétele az egyéb kikötések mellett, hogy a fiatal házások kötelezzék magukat, hogy 10 évig egyfolytában földműveléssel foglalkoznak. A kölcsönben való részesedés személyi feltételeit a rendelet részletesen sorolja fel. Ezek a feltételek az állampolgárságra, a politikai jogok birtokára, a leszolgált katonai időre, az életkorra, a mezőgazdasági iskolázottságra és az orvosilag igazolt egészségi állapotra vonatkoznak. A kölcsön célja, hogy a meginduláshoz szükséges befektetéseket (földvásárlás, házépítés, szerszámok vásárlása) fedezhessék. A kölcsönök folyósítása felett a mezőgazdasági családi munkabérkiegészítő pénztárak mellett felállított tanácsok döntenek. A kölcsön megítélésénél a fedezetet biztosító szempont: a folyamodó egyénisége és a befektetés gazdaságossága. A kölcsön törlesztése 4,5%-os kamattal 20 folytatólagos félévén át történik. A kölcsön törlesztése azonban gyermekek születésével is történhetik. Az ötödik gyermek születése a kölcsönt teljes egészében törli. A gyermekekkel való törlesztést terheit az állam viseli.

b) A rendelet kimondja, hogy ezentúl a *családi gazdaságban* éveken át *fizetés nélkül dolgozott gyermek a*

családi örökség megnyíltakor a családi vagyonból egy bizonyos részt elmaradt fizetés címén *illetékmentesen örököl*. Nagysága a megye átlagos bentkosztos nőtlen cselédber 50%-a. Legfeljebb 10 évi járandóság örökölhető így illetékmentesen. Ha házas ember az ilyen örökös és házastársa is fizetés nélkül, csupán lakásért és ellátásért dolgozott a családi birtokon, a házastársakat egyenként az előbb megnevezett munkabér $\frac{3}{8}$ -a illeti meg, legfeljebb 10 évre visszamenően. Ha az ilyen jogosult családfenntartó és gyermeket hagyva hátra, az örökség megnyílt előtt hal meg, az életbenmaradt házastársát a saját járandósága mellett az elhalt házastárs $\frac{3}{8}$ része a legkisebb gyermek 18-ik életévéig az eltelt évek szorzatában illeti meg.

Ez az új örökösödési rend azért vált szükségessé, mert az eddigiek szerint minden testvér, tehát a városba szakadt is egyformán örökölt. Ez a birtok felaprózódásához, vagy túlzott megterheléséhez vezetett és igazságtalan is volt az otthon félig ingyen dolgozott gyermekkel szemben. Ez az örökösödési rend az egyke egyik kútforrásának bizonyult és ezért el kellett ejteni.

4. Az eddig ismertett családvédelmi juttatásokból kimaradtak részére a rendelet külön átmeneti családi segélyt biztosít.

II. A család és a gyermek erkölcsi védelme

Ez a fejezet négy nagyobb részre oszlik: A) az anyaság védelme, B) a gyermekvédelem, C) a fajvédelem és D) a család és az oktatásügy.

A) 1. Az anyaság védelme címén a rendelet első sorban a magzatelhajtás lehetőségét akarja a lehető legszigorúbban körülbástyázni. Kimondja, hogy ha egy teherben lévő beteg nő élete csak úgy volna megmenthető, ha magzatelhajtást végeznek rajta, orvosa köteles ennek végrehajtása előtt az esetet két más orvossal megtanácskozni. A két meghívandó orvos közül az egyiket a hiteles törvényszéki szakértők karából kell választani. A magzatelhajtást csak akkor lehet végrehajtani, ha a meghívott orvosok véleménye szerint a magzatelhajtás az egyedüli segítség. A tanácskozás eredményét három egyező szövegű jegyzőkönyvbe kell foglalni. A jegyzőkönyv egyik példánya a betegnél, a másik kettő a két meghívott orvosnál marad. A rendelet továbbá rendkívülien megszigorítja a magzatelhajtást elősegítő, vagy annak végrehajtásához szükséges orvosi vegyszerek és műszerek forgalombahozatalát.

2. A rendelet továbbiakban a magánkórházak és magánszülőotthonok nyitását szigorú feltételekhez és engedélyhez köti, ellenőrzésüket pedig erősen megszigorítja.

3. A rendelet kimondja, hogy minden megye területén „anyák otthonát” kell felállítani, ahol első sorban a szegénysorsú szülőnők nyernek felvételt, valamint azok a teherben lévő nők, akik a terhességük fölötti titoktartást kérik.

4. A csecsemő- és gyermekhalandóság csökkentésére a rendelet megbízza a megyéket, hogy ilyen célú szervezetet állítsanak fel.

B) A gyermekvédelem címén a rendelet az örökbefogadást és az örökbefogadás útján való törvényesítést igen aprólékosan és mindenre kiterjedő figyelemmel újra szabályozza. Célja, hogy az örökbefogadással ne lehessen a gyermekszülés és gyermeknevelés terhei alól kibújni. Célja továbbá, hogy az örökbefogadott vagy törvényesített gyermek anyagi jogállása és egészséges erkölcsi neveltetése biztosítottassék.

C) A rendeletnek a fajvédelmet szolgáló rendelkezései a szeméremellenes szennypropagandát, a kábítószerek kereskedelmét, az alkoholfogyasztásból eredő

társadalmi és egészségügyi bajokat lehetőleg teljesen ki akarják küszöbölni.

1. A szeméremelleni cselekményeket a rendelet minden részletre kiterjedő alapossggal határozza meg. Felsorolásuk a magyar 1929: VII. t.-cikkkel majdnem teljesen megegyezik. A cselekmények elkövetését, sőt azok kísérletét is igen szigorú büntetéssel sújtja a rendelet.

2. Ugyancsak igen szigorú büntetést rendel a rendelet a kábítószerek forgalombahozásával elkövetett bűncselekményekre.

3. Ugyancsak faj védelem címén akarja a rendelet az alkoholfogyasztást visszaszorítani. E célból az italmérési jogosítványok jövőbeni kiadását erősen korlátozza. Azt is mondhatnánk, hogy italmérési zártszámot állít fel. Ameddig ezt a zártszámot el nem érik, új engedélyt nem adnak ki. E zártszám szerint belterületen legfeljebb 300, szétszórt településnél legfeljebb 600 lélekre eshetik egy italmérési jogosítvánnyal rendelkező italmérőhelyiség.

A 30%-on felüli alkoholtartalmú italok forgalombahozására vonatkozólag a kormány külön rendeletet fog kiadni. A szeszfőzés feltételeinek újra történt szabályozásával a rendelet az ellenőrzés megkönnyítését szolgálja.

4. A család és az oktatásügy címén a rendelet kimondja, hogy a népmozgalom adatait minden oktatásügyi intézmény diákjai és hallgatói előtt, minden fokozaton behatóan ismertetni kell. Elrendeli továbbá az iskolaorvosi ellátás megszervezését.

III. Pénzügyi rendelkezések

A pénzügyi rendelkezések az állami családvédelmi kiadásokhoz a kellő fedezetet előteremteni hivatottak. A családvédelemmel járó várható évi állami kiadások körülbelül 1.450 millió frankot tesznek ki. Ennek az összegnek fedezésére a rendelet új örökösödési illetékulcsot, új adót („családi teherkiegyenlítő adót”) és az alkoholfogyasztás újabb megterhelésével alkoholfogyasztási pótdadót állapít meg.

1. Az új örökösödési illetékulccsal a gyermekeket nevelő családok anyagi terheit az egész társadalomra lehet majd elosztani. A progresszió kulcsát a túlololdali táblázaton tüntetjük fel.

A gyermekeket nevelő szülők számára jelentős kedvezményt jelent a rendeletnek az az intézkedése, amely szerint a két gyermeknél többet hátrahagyó szülő vagyonának egy része illetékmentesen száll az utódokra. Ez az illetékmentes rész három gyermek után az örökség 20%-a, négy gyermek esetén 50%-a és öt gyermek hátrahagyásával az örökség 100%-a. Az így illetékmentesen maradt örökségrész azonban nem lehet gyermekenként 30.000 franknál nagyobb.

Ha az örökös három vagy ennél több gyermeket nevel az örökség megnyíltakor, az illetékfizetés alól további engedményekre van joga. Ez a szakasz a rendelet egyik legérdekesebb és legszociálisabb intézkedése. Ha az örökös három gyermeket nevel, az örökösödési illeték 25%-kal, ha négyet nevel: 50%-kal, ha öt gyermeket nevel: 100%-kal mérséklődik. Ez a mérséklés azonban a harmadik gyermektől számítva nem tehet ki gyermekenként 5.000 franknál többet. A rendelet további érdekes rendelkezése szerint az az örökös, aki az örökség beálltakor elérte a 30. életévét és nőtlen, hajadon, elvált, özvegy vagy házas, de törvényes élő gyermeke nincs, a rendesen megállapítandó *illetéken* felül annak még külön 15%-át fizeti. A befizetett 15% illetéktöbblet visszajár, ha az örökség beálltakor követő egy év alatt az örökösnek törvényes gyermeke születik.

A rokonsági fokok és az élő vagy az ág által képviselt gyermekek száma	Az örökségnek illeték alá eső részei után kivetendő illeték százaléka												
	1-5.000 fr.	5.001-10.000 fr.	10.001-50.000 fr.	50.001-100.000 fr.	100.001-250.000 fr.	250.001-500.000 fr.	500.001-1.000.000 fr.	1.000.001-2.000.000 fr.	2.000.001-5.000.000 fr.	5.000.001-10.000.000 fr.	10.000.001-50.000.000 fr.	50.000.001-150.000.000 fr.	150.000.000 fr.-on felül
Lemenő egyenes ágon, első fokon													
1 gyermek	1.50	2.25	5	9	12	16	23	28	32	38	42	50	60
2 „	1.25	1.75	3.50	6	8	11	16	21	24	27	33	42	47
3 vagy több „	1	1.50	2.50	4.50	6	8	13	16	18	22	26	34	40
Lemenő egyenes ágon, másodfokon													
1 gyermek	2.50	5.50	9	11	13	17	25	30	34	40	44	52	61
2 „	2.25	4	6	9	11.50	15.50	22	26	31	36	41	50	60
3 vagy több „	2	3.50	5	8	11	15	20	25	30	35	40	47	54
Lemenő egyenes ágon, másodfokon túl													
1 gyermek	5	7	11	15	19	24	28	32	38	43	48	57	62
2 „	4	5	7	10	13	18	23	28	34	40	45	55	61
3 vagy több „	3	4	6	9	12	16	21	26	31	37	42	48	55
Házastársak között													
ahol nincs élő gyermek	5.50	10	16	20	25	29	34	38	43	47	50	58	67
1 „	3.50	7	10.50	14	17.50	23	27	30	35	40	45	55	62
2 „	2.50	4	6	8	12	16	20	24	28	32	39	46	54
3 vagy több „	2	3	4	5.50	8	12	16	20	24	28	36	44	53
Felmenő egyenes ágon, elsőfokon													
ahol nincs élő gyermek	6	11	18	22	27	32	37	42	47	52	58	65	70
1 „	5	8	12	16	22	27	32	37	42	47	52	59	65
2 „	4.50	6	8	10	15	20	25	30	35	40	45	50	58
3 vagy több „	4	4.50	6	7.50	10	15	20	25	30	35	40	45	55
Felmenő egyenes ágon, másodfokon és azon túl													
ahol nincs élő gyermek	7	12	19	23	28	34	38	44	50	54	60	66	71
1 „	6	9	13	17	23	28	33	38	43	48	53	62	68
2 „	5	6.50	9	12	16	21	27	32	37	42	47	51	58
3 vagy több „	4.50	5	7	9	11	16	22	26	32	36	42	47	55

2. Az egyenesadók terén nagy jelentőségű változást jelent az új „családi teherkiegyenlítő adónak” bevezetése. Az általános jövedelemadó alapja az új adó alapját is adja. Mindazok a felsorolandók fizetik, akik egyúttal általános jövedelemadót fizetnek. A rendelet szerint a nőtlenek és hajadonok, elváltak és gyermektelen özvegyek, jövedelmüknek jövedelemadó alá eső 50.000 frank részlete után 3%-ot, 50.000-100.000 frankig 6%-ot, 100.000-tól 200.000 frankig 9%-ot, 200.000-300.000 frankig 12%-ot, 300.000-500.000 frankig 15%-ot, 500.000-800.000 frankig 18%-ot és ezenfelül 20%-ot. A legalább két éves gyermektelen házaspár részjövödelmük után az előbb felsorolt százalékok egyharmadával kevesebb adót fizetnek. Ez adó alóli *mentesítést* csak a következő esetekben lehet kapni: ha az adófizető gyermekei meghaltak, de közülük legalább egy elérte 16. életévét, a legalább 40%-os hadirokkantak, továbbá azok, akik egy vagy több gyermeket örökbe-fogadnak, egy vagy több elhagyott gyermeket nevelnek.

3. A közvetett adók terén a rendelet az alkoholfogyasztásra új pótdadót állapít meg. Ez a pótdadó a tiszta alkohol minden hektóliterére 4 frankot tesz ki.

IV. Különleges rendelkezések

A különleges rendelkezések legnagyobb részét a rendelet egyes szakaszainak életbeléptetése tárgyában intézkednek. Kiemelésre csak egy rendelkezés számíthat. Eszerint az állami szolgálatbalépéshez megengedett

felső korhatár családfenntartóknál törvényes gyermekenként egy évvel kitolódik.

A rendelet hatalmas anyagot ölel fel, mégsem terjed ki a családvédelem minden területére. A hiányokat Daladier is látta. Erre céloz a családvédelmi rendeletet kísérő jelentésében: „- rajta leszünk, hogy a rendelet hiányait a Népesedés Nagytanácsával (le Haut Comité de la Population) segítségével a legrövidebb időn belül pótoljuk”. A családvédelem érdekében a lakásügy és az idegenből bevándorolt munkások helyzetének rendezése vár a továbbiakban gyökeres szabályozást.

A nemzet számszerű gyarapodása nagyrészt a családok anyagi helyzetétől függ. Ez azonban az egészséges népszaporodásnak csak egyik feltétele. A népszaporodás szempontjából a lelki motívumok legalább oly számottevőek, mint az anyagi lét feltételei. A lelkieken törvényekkel nehezen lehet segíteni. Ehhez új szellem, emelkedett nemzeti érzés és erkölcsi alapú világszemlélet szükséges. Daladier kormányra jutása óta gyors iramban folyik a népfrent korszakának felszámolása, a pénzügyi, gazdasági és erkölcsi romok eltakarítása. „Erkölcsi újjászületés” névvel illeti Franciaország mai felfelé ívelő új lelkiességét. A francia nemzet magabizóan tekint a jövőbe. Feltehető, hogy a népesedést előmozdító pénzügyi rendelkezések hatását az erkölcsi megújulás hatványozni fogja.

A MAGYAR SZABADIDŐMOZGALOM

ÍRTA:
PÁSZTI ISTVÁN

A szabadidőmozgalom nálunk még nem ment át a köztudatba a maga hatalmas jelentőségében. Kevesen tudják, milyen beláthatatlan lehetőségek nyílnak meg a nemzet szempontjából azáltal, hogy a dolgozóknak a munkájuk elvégzése után kihasználatlanul maradó idejét megfelelő módon gyümölcsöztetjük. A munkásságnak öröme és haszna lehet belőle, a nemzet számára pedig erkölcsi tőkét gyűjtünk.

Nem magyar találmányról van szó. Inkább a diktatúrás berendezkedésű államokban született meg a szabadidőmozgalom és ezekben az államokban érték is el általa eddig a legnagyobb eredményeket. Magyarországon a kérdés bizonyos politikai élt kapott. *A munkásságnak a demokráciát valló tömegei szabadságjogaik megsértését látják a mozgalomban.* Harcolnak is ellene, de legtöbbször csak elvből és anélkül, hogy a kérdés jelentőségét fontolóra vennék akár a munkás, akár a nemzet szempontjából.

A mi szabadidőmozgalmunkat a sajátos magyar igényeknek megfelelően úgy kell megformálni, hogy annak keretében jól érezhesse magát a szabadságát szerető és féltő munkás is, és emellett a nagy nemzeti célok is megvalósulhassanak.

A magyar szabadidőmozgalomból nem szabad kialakulnia egy felnőttekre szabott leventefoglalkoztatásnak, amelyen mindenki köteles megjelenni... Olyan emelkedett és magyar szellemű intézményre van szükség, amelynek keretében boldogan és önként találja meg a szellemi kielégülést és a szórakozást a magyar munkás. *Az önkéntességen alapuló részvétel garancia* volna arra, hogy a mozgalom minden vonatkozásban elsőrangút nyújtson.

Az aggályoskodóknak meg kell magyarázni, hogy elmúlt az az idő, amikor a nemzet közömbösen nézhette a munkásság egyéni szempontok szerint megválogatott szórakozásait vagy szenvedélyeit és azt, hogy ezeket a szórakozásokat és szenvedélyeinek kielégítését a magyar gondolkodástól egészen idegen környezetben találja meg. Elérkezett a nemzeti újjászületésnek az az időszak, amikor nemcsak fokozott termelésére van már szükség az anyagi, szellemi és erkölcsi javaknak, hanem a nemzet széles rétegeiben való arányos elosztására is. Az új felfogás szerint nem tesz eleget kötelességének sem önmagával, sem a társadalommal szemben az, aki napi nyolcórás munkája után csak a maga kis egyéni életét hajlandó élni. Kötelező parancs, amelyet mindenkinek teljesítenie kell, hogy az egyén vegyen részt a nemzet életében képessége és ideje szerint. Akinek tudása van, az tanítson, aki tanulni akar, annak módot kell nyújtani ahhoz, hogy tanulhasson.

Fontos azonban, hogy a nagy nemzeti célok ne váljanak olyan jogcímekké, amelyek alapján új lehetőségek nyílnak a kizsákmányolás számára. Komoly és mély tartalmat jelentenek ezek a célok, amelyeknek átélésében eddig nem tapasztalt élményekhez jusson el a dolgozó ember. Felsőbbrendű élet felé vezessék őt, az élet legfenségesebb örömeinek megismerésére.

Annyira nagy és annyira nemzeti érdekű ez a feladat, hogy sikeres megoldására társadalmi egyesület nem vállalkozhat. A mozgalom jövőjét a készülő munkás-

kamarai törvényben kellene biztosítani. Ez volna a leg-szerencsésebb megoldás.

Nem propaganda akar lenni ez az írás a munkásság felé. Csak magábaszállása egy magyar munkásnak, aki keserű szomorúsággal látja egy letűnő világ felelőtlen kapzsiságát, minden bűnét. Most, ahogy elérkezett a jóvátétel ideje, nem is tudjuk, hol kezdjük el a munkát. Hite és bizalma fogyóban van már a munkásságnak. Annyi reményében kellett csalódnia, hogy most ennek az elvesztett hitnek visszaadására van elsősorban szükség. Hogy a nagy célkitűzések, a magyar gondolat befogadására alkalmassá tehessek a lelkeket, először a munkaidőt kell rendezni és gondoskodni kell arról, hogy ember-ségesen fizessék meg a munka bérét. Nem akarok itt szomorú képet festeni a szociális elesettség kálváriájáról, csak azt kívántam hangsúlyozni, hogy a lelkeket először alkalmassá kell tenni a művelésre. A szociális honvédelemmel párhuzamosan indulhat csak el a szellemi és erkölcsi honvédelem a dolgozók között. Nagy lendület, becsületes elszántság kell hozzá, minden áldozat és nehézség árán is meg kell valósítani ezt a honvédelmet, mert múlhatatlanul szükséges nemzeti érdek, hogy ennek a kis országnak minden polgára a szó igazi értelmében magyar legyen a lelke mélyén.

A munkás kevesebb esztendő tölthet az iskola padjai között, mint a középosztály gyermeke. Elsősorban ez az oka annak, hogy a magyar kultúra – amit a magyar történelem, földrajz és a magyar nép gyökeres megismerése jelent – nem válhatott vérvé. A tudományok mindent bevilágító reflektorfényének hiányában nem látja annyira a magyar földet, hogy annak minden rezdülését a magyar szempontok nézőszögéből tudná megfigyelni és megítélni. Ezeket a hiányokat készséggel pótolja a magyar munkás szabadidejében, de meg kell találnunk számára azokat a kereteket, amelyekben jól érzi magát.

Nem gondolhatunk arra, hogy mindjárt kezdetben tudós professzorok előadásait hirdessük meg. A munkásság mai szórakozásait, elfoglaltságát kell a nemzeti célok megfelelően átalakítani, irányítani. Ez a legtermészetesebb megoldási mód. Könyvtárakat kell szervezni, minél nagyobb számban, hogy a legkisebb falvak igényeit is kielégíthessük és olyan könyvekkel, amelyeket a magyar irodalom legmaradandóbb és legmagyarabb művei közül válogatunk össze. Olcsó és mindenki számára hozzáférhető színelőadásokat, hangversenyeket, magyar nótaestéket kell rendezni, hogy a munkásság a múlt és a jelen jellemzően magyar alkotásait és rajtuk keresztül a magyar génuszt megismerhesse. Arra kell törekedni, hogy egyre világosabban domborodjanak ki a magyar történelem nagy eseményei és tanításai, népünk hibái és erényei, hogy saját korunk részére leszűrhessek a tanulságokat.

Műkedvelőelőadások rendezését, ezeknek országos megszervezését, irányítását és támogatását is célravezető munkának tartom, különösen olyan helységekben, ahol nincs színház. A műkedvelőszereplők alaposan megismerik a kiválasztott műveket és kellemes este keretében adhatják át azokat a nagyközönségnek. Jól tudom, hogy az ilyen társulatok munkája csak alapos szervezethez,

képzett rendezőgárda felnevelése, országos irányítás és a művek gondos megválogatása mellett felelhet meg a nagy célnak és csak így nyújthat fillérékért kitűnő szórakozást, így munkálhatja a lelkeket.

Természetjáró munkáscsoportokat kell szervezni és megismertetni velük a magyar táj szépségét, a magyar népet, szokásait, dalait, hagyományait, hogy kifejlőd-hessék a sorsközösség összefogó érzése. Hogy a messzi magyar tájakat is megismerhessük és megszerethessük, szívünkbe zárhassuk a Felvidéket és Kárpátalját, módot kell találni arra, hogy hétvégi kirándulásokon filléres gyorsvonatok röptessék a munkást távoli magyar tájak felé.

A komolyabb tanulmányokra vágyó munkások részére a legkülönbözőbb irányú tanfolyamokat, nívós előadásokat kell szervezni és gondoskodni róla, hogy minél előbb kialakulhasson egy *vezető munkásréteg*, amely minden műveltségi, fellépési és modorbeli hiány-érzet nélkül felveheti az érintkezést a mai középosztály tagjaival. Ez a vezető munkásréteg megteremtheti azt a belső lelki kapcsolatot, amely elkerülhetetlenül szükséges egy nemzeti összefogáshoz és amely eddig sohasem tudott kialakulni.

Az alapos szakmai továbbképzést szintén a mozgalom keretében kell tető alá hozni. Még pedig ezt is úgy, hogy minél nagyobb tömegek, minél elcsöbben jussanak a továbbképzés lehetőségéhez és olyan alapos kiképzés formájában, hogy tényleg a világ legjobb képzett munkását neveljük fel magunknak ezen az úton. Hiszen kitűnő az anyag erre a célra.

A dolgozó tömegek sportja, erkölcsi és egészség-ügyi nevelése mind egy-egy hatalmas tényezője a magyar munkástípus kialakításának. Ezeket a kérdéseket szintén a szabadidőmozgalom keretében lehet a legszerencsésebben megoldani.

Mindezekben a kérdésekben egyelőre a legteljesebb rendezetlenség uralkodik. Hogy hivatalos és nemhivatalos tényezők egyaránt gondolkoznak a megoldás módjain, ez öröndetes, de meg kell állapítanunk, hogy nagyon sürget az idő, már a tizenkettedik órában kezdünk hozzá a cselekvéshez, a honfoglaláshoz a lelkekben is.

A munkás idejéből rendelkezésünkre áll az az idő, amelyre a hivatás teljesítésén túl nincs feltétlenül szüksége a pihenés és a család szempontjából sem. Hiba lenne egy totális intézkedéssel a munkás minden idejét igénybevenni. Nem is volna célravezető. Hiszen a család a nemzeti élet legszilárdabb alapja és egysége és ennek biztosítani kell a maga meghitt és meleg otthoni életét, hogy továbbfejlődhessen. Ügyelni kell arra is, hogy a család a mozgalomban is szerephez jusson. Olyan szórakozásokról, kirándulásokról kell gondolkodnunk, amelyekben családi körben, a család apraja-nagyja egyformán, örömmel vehet részt. A szórakoztatáson túl - azt hiszem - nagyjelentőségű kérdést oldanánk meg, ha védelembe vennénk a gyermeket, különösen a dolgozó szülők felügyelet nélkül maradt gyermekét, és úgy befolyásolnánk játékát, szórakozását, tanulását, hogy megfeleljenek a nemzeti és erkölcsi elgondolásoknak. A háztartást vezető édesanya is szívesen venné, ha rá is gondolnának és egy-egy kis szórakoztató műsoros előadás keretében meghallhatná, mit kíván tőle a magyar

nemzet. Számukra is rendezhetnénk előadásokat, amelyekben a gyermeknevelés és a háztartás kérdései kerülnének szóba.

Ahogy a maga hatalmas jelentőségében kibontakozik előttem a kérdés, szinte elszédít, s a lelkesedés, amellyel üdvözlöm az új gondolatot, nem engedi, hogy higgadtan tárgyaljam a lehetőségeket. Örülök és várok, reménykedem. Ugyanakkor azonban sürgető kiáltással kérdelem, mikor kezdjük már el? Meddig várunk még? Félek, hogy mégsem sikerül, vagy hogy nem úgy sikerül majd, ahogy a magyar munkásság várja, hogy elsikkad a nagy gondolat, esetleg politikai törtétek járószalagja lesz és csak arra jó, hogy néhány embernek pozíciót teremtsen. Félek, hogy a magyar szabadidőmozgalmat nem a munkássággal, hanem a munkáságnak csinálják meg és ahelyett, hogy magyarrá tennék vele a munkást, céltalan gyűlöletet gerjesztenek benne újabb kiskirályok ellen, akik a nagy nemzeti célok helyett megint csak egy kiváltságos osztály érdekeit védik majd.

A magyar szabadidőmozgalom jegyében történt már egy-két kísérletezés. Az olaszországi és németországi munkás-tanulmányutakra gondolok. Ezek bizony elég „távoli” célok voltak. Én sokkal közelebbi pontok felkeresésében látom a mozgalom célját. Ma már boldogan mondhatjuk, hogy az ipari munkásság legnagyobb részének fizetéssel szabadsága van. Ami a mozgalom szempontjából is kitűnő alkalmat jelent. Üdülésre és pihenésre szánt idő ez és nem is szabad más célra felhasználni, mint arra, hogy egy időre kiszakítsuk a munkást megszokott életformájából és lehetőleg családjával együtt olcsó és kellemes nyaraláshoz juttassuk. Ne vigyük külföldre addig a magyar munkást, amíg eléggé meg nem ismerte és szerette a magyar tájat és a magyar népet. A munkásnyaraltatások rendezésénél erre is ügyelni kell a sok más szempont mellett. A nyaraltatás számos kiaknázatlan lehetőség tárháza lehet. Szolgálhatja az egymástól elszakadt falu és város kapcsolatának helyreállítását is. Hiszen ezt a kapcsolatot senki sem tudja úgy megteremteni, kiépíteni, mint azok a városi és falusi elemek, aki egyforma verejtékkel végzett munkájuk folytán a legkönnyebben értik és becsülik meg egymást.

Még nem alakult ki a keret, a szervezet, amely ilyen hatalmas munka elvégzésére vállalkozhatnék. De valószínűnek látszik, hogy a kamarai törvénnyel életre-hívandó magyar hivatás-szervezet köteleességszerűen vállalkozik majd rá. Nem is lehet más választása. Kebelén belül meg kell alakítani az egész országot behálózó szervezetet, hogy céltudatos, kitartó munkával a legtávolabbi vidékre is eljusson az igazi magyar kultúra, a szellemi gondoskodás és hogy a szociális ellátással egy időben erkölcsi és szellemi elesettségből is kiemeljük a magyar munkást.

Nem lehetetlen a feladat. A munkás lelkében ott ég a vágy a szép, jó és nemes iránt. Az a fontos, hogy erre a természetes vágyra építsünk, nem pedig egy erőszakos parancs hatalmára. Sikerül is majd, ha a mozgalom irányítói, munkások és munkaadók, tudósok, művészek, írók, pedagógusok, hivatalok és magánosok egyformán azt akarják, hogy ebben az országban egyedül a magyar gondolat győzzön.

AZ ENERGIKÉRDÉS TÁRSADALMI VONATKOZÁSAI

ÍRTA:
PALIK GÉZA

A termelés gépesítése által vált lehetővé a nagy tömegek életszükségletének a kielégítése és az embernek a durva testi munkától való felszabadítása. Az emberiség mai társadalmi élete tulajdonképpen 1769 január 5-én kezdődik, amikor Watt gőzgépére kiadták a szabadalmat. A gépi termelés fejlődése állandóan fokozza a minősített emberi munkaerőben való keresletet. Az energiaszükségletet a természeti erők további hasznosítása nélkül nem lehetne fedezni és a mai létszínvonalat sem lehetne fenntartani. A még nem hasznosított energiafajták beállítása a társadalmi ellentétek kiküszöbölését fogja magával hozni.

Az emberiség életének és a művelődés kifejlődésének minden vonatkozásában egyik legfontosabb mozgáspontja a *technikai fejlődés*. A technikai és gazdasági kérdések elválaszthatatlanok. Viszont e két kérdéscsoport legszorosabban összefügg a *társadalmi* kérdésekkel. A társadalom és a kultúra mai fejlettségét a technika fejlődése tette lehetővé. A meglévő szükségletek kielégítését a technika biztosítja minden korban. De a technikai fejlődés maga is kelt fel szükségleteket, az élet számos vonatkozásában vágyakat, igényeket s ezek kielégítésére törekvéseket olt az emberekbe. Ezek a vágyak és törekvések kezdetben a fényűzés jellegét viselik magukon; kielégítésük csak egyes kiváltságosok részére van fenntartva. Később a fejlődés folyamán megszokottá válnak és a társadalom széles rétegei is hozzájuk férhetnek. Így volt ez minden korban és így van napjainkban is. *Minden fényűzés a technikai fejlődés és a művelődési színvonal egyidejű emelkedésével közzükségletté válik.*

A társadalom fejlődésének lendületét minden korban a technikai fejlődés fontosabb eseményei szabják meg. Ha a technikai fejlődés üteme meggyorsul: megbillen, ingadozóvá válik a társadalom egyensúlya. Ez az egyensúly azután csak bizonyos idő elmúltával áll helyre. Idő szükséges, amíg a társadalom a technika által teremtett új viszonyokhoz alkalmazkodik.

A technikai fejlődés lehetőségét a szükséges munkaerő rendelkezésre állása biztosítja. Más szóval, az a körülmény, hogy a szóbanforgó korszak miképpen tudta a munkaerőgazdálkodást, „*az energiakérdést*” megoldani.

A legrégebbi időkben munkavégzésre az embernek csak saját nyers fizikai ereje állt rendelkezésre. Fejlődésre képes értelme azonban csakhamar rávezette a *szerszámok* használatának előnyére. Még a legkezdetleget szerszámok is, mint egy-egy a kézbe illő kődarab, testi erejének sokkal célszerűbb és eredményesebb felhasználását tették lehetővé. Nagy haladásnak számít annak felismerése, hogy a bot végére erősített kődarabbal súlyosabb az ütés. Ez a felismerés vetette meg alapját a kalapács, balta és a lándzsa használatának. Az a tény viszont, hogy a pillanatig ható erővel elhajított kődarab még nagyobb távolságban is erős ütest fejt ki, vezetett a parittyá és a nyíl (kezdetleges fegyverek) feltalálására.

A kezdetleges szerszámokból fejlődtek ki az *egyszerű gépek*. Elsősorban az *emelőruúd* és az *ék*. A *kerék* feltalálását az emberiség azon tény felismerésének köszönheti, hogy a csúszó súrlódáshoz képest a gördülő súrlódás jelentékenyen kisebb. A kerék ismeretében már meg lehetett szerkeszteni a súlyos tárgyak emelésére alkalmas gépeket, a *csigát* és a *csigasorokat*, majd később az egyik legfontosabb szerszámgépet, az *esztergát*. Az esztergályozott tárgyak készítése a célszerűség mellett már az emberiség *szépérzékének* fejlődésére is mutat. A *csavart* is már a történelem előtti időkben ismerte

az ember. De a csavartok nehéz elkészíthetősége miatt a csavar még a görög és római korban sem tudott nagyobb jelentőségre szert tenni. A mai élet kialakításában azonban a csavarnak igen fontos szerepe van. A tökéletes munka- és erőgépek szerkesztése és készítése csak a csavar előállításának tökéletesedésével, főleg a *kisméretű csavarok* gyártásával vált lehetővé. A szerszámok, munkaeszközök és egyszerű gépek azonban csak az emberi erő jobb és célszerűbb felhasználását tették lehetővé. Nagybbszabású műszaki alkotások sok ember együttes munkájával voltak csak elvégezhetőek. Az egyiptomi piramisok, vagy a kínai nagy fal építése évek hosszú során át több százezer embert foglalkoztatott.

Az egyre emelkedő munkaerőszükséglet vezetett a *rabszolgáság* intézményére. Ennek az intézménynek szükségességét még az ó-kor legfeneklebb gondolkozója, Platon sem kifogásolta, sőt az eszményi társadalmat sem tudta rabszolgák nélkül elképzelni. Ez nem is meglepő, mert az akkori viszonyok között senki sem tudhatott más megoldást találni. A földművelő Görögországot, a római birodalmat, az Iszlám hódító népeit, de kezdetben még a középkor keresztény birodalmait is rabszolgák munkája emelte ki eredeti kezdetleges kereteiből.

Európában a zárkózott és erősen keresztény szellemű középkorban idővel tért veszt a rabszolgáság intézménye. Viszont ekkor a technikai fejlődés lassúbb üteme sem igényelt sok munkaerőt. A XIV. században kezdődő földrajzi felfedezések révén megindult a gyors fejlődés korszaka. A kialakuló tökéletes társadalmi rend egyszerre sok munkaerőt igényel. Mivel megfelelő mennyiségű egyéb munkaerő rendelkezésre nem áll, újra fellendül a rabszolgakereskedés.

Az állatok megszelídítésének és *háziállatok* tenyésztésének időpontja az őskor homályába vész. Ugyancsak még hozzávetőlegesen sem állapítható meg, hogy mikor kezdte az emberiség a háziállatokat munkavégzésre felhasználni. Az *állati munkaerő* sokáig csak terhek szállítására és a közlekedés gyorsítására szorítkozott. Munkavégzésre és munkaerejük jobb kihasználására (járgányok üzembentartására) csak a X. században kezdték az állatokat nagyobb mértékben alkalmazni.

A mai műveltség és társadalmi berendezkedés alapját képező *kohászat és fémipar* már meglehetősen tökéletes szerszámok és gépek ismeretében vehetett nagyobb lendületet. Szükség volt egyebek mellett a tüzet élesztő levegőt fújtató berendezésre és ennek üzemen tartására. A fújtatóberendezést valószínűleg vízikerek hajtotta. *Mindaddig, amíg a termelés szolgálatába – eltekintve a kisebb mértékben alkalmazott vízierőktől – csak az emberi és állati munkaerő volt állítható, komoly fejlődésről nem lehetett szó.*

A XVII. században indul meg a tömeges termelés lehetőségeinek kutatása. Az emberiség tisztában volt azzal, hogy ez csak a természeti erők leigázásával és céljainak szolgálatába állításával lesz elérhető. Elsősorban

a vízierőket és a szél energiáját törekedett hasznosítani. Ez a törekvés az akkori viszonyok között komolyabb eredményre nem vezethetett, mert mindkét fajta termelési erő helyhez és időhöz kötött. Télen a műhelyek részére hajtóerőt szolgáltató vizek befagyása az ipari munkásságot sokszor a legsötétebb nyomorba döntötte. Szélmotorokkal viszont csak egyes kedvező szélviszonyú helyeken, mint Hollandia, lehetett bizonyos fokú eredményt elérni. De a szél energiája még ilyenkor is inkább csak az állati munkaerő kikapcsolására szolgált. (Malmok, öntözőberendezések vízemelő szerkezeteinek hajtása stb.) Nagyobb terület ipari termelését nem lehetett a mindig bizonytalan s így az állandó munkát nem biztosító szélenergiára alapozni.

A nagyipari és tömeges termelést a XVIII. században tette lehetővé a *gőzgép* feltalálása. A gőzgép nemcsak állandó, biztos és olcsó hajtóerőt biztosított az iparnak, de megszüntette addigi helyhezköttöttségét is. Mindezekon felül a gőzgép függetlenítette az embert a hatalmi körébe még teljesen be nem vont természeti erők kényszerű használatától.

A gőzgép bevezetése az ipari termelésbe és a *közlekedésbe* a népjólét és a művelődés színvonalát rendkívüli mértékben emelte, sőt az emberiség gondolkodását alapjában megváltoztatta. Közlekedés hozta egymáshoz a népeket, megismertette velük egymás műveltségét és életfelfogását, bővítette látókörüket. Ugyancsak a gyors és biztos közlekedés volt az alapja a korszerű kereskedelem kialakulásának is. A kereskedelem kellett fel a vagyonosodás vágyát, ez a vágy azután munkára, tevékenységre, termelésre s így iparosodásra ingerelt. A *művelődés* szempontjából a gőzgép hatása szinte felbecsülhetetlen. A XIX. századot a gőzgép uralta. A század végén azután legalább bizonyos mértékben, teret kellett engednie a villamos-, az olaj- és a robbanómotornak.

A nagyipari, a géptermeleés bevezetésével kezdődött meg az egyénnel nem törődő gazdálkodás. Az iparosodásnak ebben a társadalom akkori szervezetenlensége miatt kétségtelenül sötét korszakában azonban a termelés a főszeppont, mert fogyasztóközönség egyelőre még van. Nemsokára megindul azonban a gyárak egymás közti versenye, a piacok hajszolása, az árak leszorítása, csaknem mindig a munkabér rovására. A kezdeti bajok elmúltával azonban kitűnt, hogy éppen a gépi termelés tökéletesedése és fejlődése szállítja le a bérek egyidejű emelkedése mellett az embertelenül hosszú munkaidőt a normális mértékre.

Mivel ma már az emberiség megélhetésének alapja igen nagy részben az ipar és az ipar csak a szükséges munkaerő, energia biztosítása mellett üzhető, érthető, hogy az *energiatermeleés* minden országban *kulcsiparággá* vált. Az energiatermelő telepek létesítése és üzemeltetése a magántulajdon elvének bizonyos korlátozását tette és teszi szükségessé. Ezt még a szabadvállalkozás klasszikus hazájában, az Amerikai Egyesült Államokban is belátták és az energiatermelő vállalatokat ott is „köz-célú” vállalkozásoknak minősítve, különleges nyilvános ellenőrzés alá helyezték. Az energiatermeleésrel kapcsolatos társadalmi, jogi és műszaki kérdéseket a fejlettebb államok külön törvénnyel, „*energiatörvénnyel*” rendezték. Ezek a törvények rendszerint kerettörvények, mert az életben a változások gyorsabbak, semhogy ezek törvényhozásilag mindig azonnal követhetők lennének.

Az energiaszükséglet állandó fokozódása, vagy közismert szóval, a „*gépíesítés*” előrehaladása a gazdasági életet is átalakítja. Az energiatermeleés a magángazdálkodás kezéből fokozatosan átcsúszik a köz hatáskörébe. Végcél az energiatermeleést teljesen közüzemekben foly-

tatni. A közüzemek igazgatásának bürokratikus nehézségeit egy új vállalkozási formával, a „*vegyes magán-közüzemekkel*” hidalták át. Az ily vállalatoknál a magángazdasági vezetés biztosítja a viszonyok változásához való gyors alkalmazkodást, elvi jelentőségű kérdésekben való döntés azonban a köz részére van fenntartva.

Az emberiség legjelentékenyebb energiaforrásai ma a szén, a petróleum és a vízierők. Ezek közül csupán az utolsó az állandóan megújuló, míg a szén és petróleumkészletek idővel biztosan elfogynak. Maguk a vízierők a Föld egész energiaszükségletét egymagukban képtelenek ellátni. A szén- és petróleumhiány még néhány évtized előtt világhatalmasztrófát jelentett, ma azonban már nem. Az eddigi eredmények alapján biztosra vehető, hogy az emberiség a *jövő energiaforrásainak* kikutatását és feltárását sikerrel meg fogja oldani. Rendelkezésre áll és felhasználatlan eddig még a Nap sugárzó energiája, a szél energiájának újabb alapelvek szerint történő értékesítése, a tengervíz mozgásában (ár, apály), valamint különböző mélységű rétegeinek hőmérsékletkülönbségében rejlő, szinte elképzelhetetlen mennyiségű energia. Rendelkezésre áll továbbá a Föld belső melege is, melyet egyes helyeken „a hőenergia bányászata” elnevezés alatt már ma is hasznosítanak. Nem tartozik a megvalósíthatatlan ábrándok közé a trópusok melegének a mérsékelt égöv alá juttatása, pl. villamosáram alakjában.

Állandóan visszatérő kérdés, hogy a technikai fejlődés, a gépíesítés végeredményben használt-e az emberiségnek? Ebben a kérdésben még a nagy gondolkozók se jutottak egységes álláspontra. Pedig ennek a kérdésnek fel sem szabad vetődnie, mert az emberiség átlagos életszínvonalá mindig a széles társadalmi rétegek anyagi helyzetétől függ. Ezt pedig csak a technikai fejlődés emelheti. Ugyancsak a technika fejlődése javíthatja meg - mint ahogy a statisztikák tanúbizonyossága szerint meg is javította - a közegészségügyet és az utolsó évtizedek alatt megkészszerzte az emberi élet átlagos időtartamát.

Nem helytálló az az érvelés sem, hogy a technikai fejlődés hozta létre a társadalom éles széttagozódását és fordította szembe egymással az egyes társadalmi osztályokat. A társadalom széttagozódása minden korszakban meg volt. A sokat emlegetett „*régi jó idők*” a történelem tanúsága szerint nem is voltak olyan nagyon jók. A gazdagság és a szegénység régebben sokkal élesebben állt szemben egymással, mint ma. De ez az ellentét kevésbé volt észrevehető, mert a szegénység és a nyomor az élet legsötétebb és legelrejtettebb zugaiba volt száműzve. Az alsó osztályok helyzete a régi korokban teljesen reménytelen volt. Nyomorúságát, reménytelenségét és elkeseredettségét a szegénység csak az időnként kirobbanó véres lázadásokban tárhatta a társadalom többi rétegei elé. Az ilyen megmozdulások természetesen már előre is sikertelenségre voltak kárhoztatva. A gazdag és szegény társadalmi osztályok sem a rabszolgaság, sem a jobbágság korában nem kísérelhették meg a siker reményével érdekellentéteik kiküszöbölését. Ezt csak a technika fejlődése tette számukra lehetővé. Lehetőséget adott a vélt vagy tényleges érdekellentéteket egy szűkebb területen lefolytatott harccal - rendszerint bércsáccal - elintézni, vagy pedig egy felsőbb szemleges fórum döntésére bízni. De éppen a technika fejlődésének folyamánnyakép találkozhattak végre egy közös területen: a munkában.

A technikai fejlődés szükségszerű iránya az emberiségnek nagy termelési és fogyasztási egységekre való tömörítése. Ez pedig parancsolólag megköveteli a népek egymásra utaltságának elismerését, az úgy politikailag minden gazdaságilag széttagolt társadalomnak egységesítését.

S Z O C I Á L I S F I G Y E L Ő

A MAGYARNYELVŰ REGGELI NAPISAJTÓ SZOCIÁLIS TÜKÖRBEN

Hogyan domborodnak ki a magyar szemmel és szellemben vizsgált szociális feladatok és ilyen vonatkozású események a Friss Újság, a Függetlenség, a Kis Újság, a Magyarság, a Magyar Nemzet, a Magyar Újság, a Népszava, a Pesti Hírlap, a Pesti Magyar Hírlap és az Új Magyarság augusztusi számainak cikkeiben? Ez volt az utolsó hónap a háborús állapot megjelenése előtt, amikor a napilapok teljes terjedelemben megjelentek.

A napisajtó a társadalom ütőere. Nem közömbös, hogy a magyar szociális feladatok a napilapokban tárgyilagos és magyar érdekű megvilágítást nyernek-e? Nem közömbös, hogy pártpolitika vezet-e az újságírók, ha a társadalmi bajokról ír. Szinte lemérhetetlen annak jelentősége, vajjon nemzeti céltudat vezet-e minden sorát. Ezeket a szempontokat kerestük az augusztus havi magyarnyelvű reggeli napisajtó szociális tükrének összeállításánál. Lapszemlénk technikai okok miatt csak a Friss Újságra, a Függetlenségre, a Kis Újságra, a Magyarságra, a Magyar Nemzetre, a Magyar Újságra, a Nemzeti Újságra, a Népszavára, a Pesti Hírlapra, a Pesti Magyar Hírlapra és az Új Magyarországra térhetett ki.

Az első, ami a *Friss Újság* számainak olvasásakor szemünkbe ötlük, hogy a lap a dolgozó emberek ügyeivel általában sokat foglalkozik. Idevonatkozó cikkei közül kiemeljük a következőket: aug. 4. „Kubikossors”, aug. 9. „A föld mostohái”, aug. 10. „A bányászok”, „Munkabéremelést nem lehet munkacsökkentéssel rontani”, aug. 11. „Az építőmunkás”, aug. 19. „Az építőipar”. A *határontúli magyarságról* a Friss Újság aug. i-i számában olvashatunk egy érdekes cikket: „Hogyan él Amerikában a kivándorolt magyar?” A *magyar belföldi szociális híryanagyából* említsük meg az aug. 6. „Megéptül a Duna-Tisza-csatorna 90 millióért”, aug. 9. „Szünetel a munka két nagy vidéki textilgyárban”, aug. 10. „Meg kell szünnie a romboló uszításnak”, aug. 17. „Új alapokra fektetik a szegénygondozást” c. cikkeket. A municipális szociálpolitikáról aug. 31-i számában kétszer emlékezik meg (A főváros 4000 kislakásépítési programja és az olcsóbéru kislakások).

A *Függetlenség* nagy szociális híryanagyot törekszik kis lapterjedelem mellett közölni. Hasábjain a társadalomszervezés, a termelés és értékesítés kérdése, valamint a dolgozó ember védelme sűrűn szerepelnek – főleg kormányférfiak és más szakemberek megnyilatkozásaival kapcsolatban. Tartalmilag is kiemelkedő cikkek az aug. 20-i „Szent István nemzete”, az aug. 15-i „A magyar cserkészlet nacionalizmusa” és az ugyancsak aug. 20-i „Attila szobra” c. cikkek. A Függetlenség sűrűn foglalkozik a Nemzeti Munkaközponttal (aug. 6., 13., 20., 23.). Kiemeljük az aug. 26-i számban „Vissza a faluba” rovatot és ugyané számban a „Munka és kenyér” című mellékletet. A határontúli magyarsággal a lap aug. 6-án „Hatezer romániai magyar könyv” és aug. 15-én „Kisebbségi örökség, melyet az egész magyarságnak akarunk átadni” megjelent cikkeiben foglalkozik. A nemzetközi szociális tárgyú hírei közül emeljük ki az aug. i-i szám „Franciaországban

megadóztatják az agglagényeket és a gyermektelen házaspárokat” című tudósítást.

A *Kis Újság* szociális tartalmú cikkei közül négy ilyen jegyezhetünk fel: aug. 9. „Magyar hűség – német hűség”, aug. 11. „Gyűjtogatók”, aug. 15. „Magyar felelősség”, aug. 20. „Szentistváni ige”. A magyar szociális tárgyú cikkei közül messze kiemelkedik az aug. i-i szám „A vitézi rend új honfoglalása a határmenti egykés Baranyában” című cikke. A határon túl élő magyarságról a lap aug. i-i, 22-i és 24-i számában emlékezik meg. Ügyes az aug. 22-i „Magyar óra a párizsi egyetemen” című cikke. Magyar szociális híryanagy tekintetében a lap körülbelül ugyanazt nyújtja, mint a többi reggeli lapok. Idegen államok szociális híreiből az aug. 6-i „Jugoszláviából Törökországba vándorol 270.000 török” című tudósítása.

A *Magyarság* magával a magyarság sorskérdésével a zsidókérdésen kívül egy cikkben foglalkozik: aug. 20. „Az ország nem a korona, hanem a gyökér”. Társadalmi vonatkozású cikkei aug. hó folyamán a következők: aug. 1. „Magyarok a nyíri sivatagban”, aug. 2. „Emelni kell a magán-tisztviselői létminimumot”, aug. 4. „Forog a talicskakerék”, aug. 6. „Rövidítsék meg a vasutasok szolgálati idejét”, aug. 13. „Az élet mindenkié”, „Szüntessük meg a nyugdíjasok 40%-os szanalási levonását”, aug. 25. „Negyvennyolc óráért 7 pengő munkabért fizet egy zsidó vállalat”, aug. 27. „A mezőgazdasági munkásprobléma”, „Elmulasztották a magyar társadalmi és szociális átalakulást” és aug. 27. „A Nyilaskeresztes Párt szociális osztálya kiveszi a munkásság sorsát a szociáldemokrata szakszervezetek kezéből”. A minden lapban megtalálható szociális hírek mellett több cikk jelent meg helyszíni tudósítás alakjában, amelyek egy-egy vidék szociális helyzetével, főleg a zsidókérdéssel kapcsolatban foglalkoznak. A határontúli magyarsággal a Magyarság aug. 5-i, 18-i és 30-i számában foglalkozik. Szociális világszemléjében a következő, túlnyomóan német hírek jelentek meg: aug. 1. „Arató német diákok között”, aug. 1. „Hárommillió új rádiókészülék került forgalomba egy év alatt Németországban”, aug. 4. „Görögország megújulásának harmadik évfordulóját ünnepli”, aug. 5. „A hitleri Németország ünnepnapokon is teljes munkabért fizet a napibéreseknek”, aug. 6. „Németországot 45 millió mázsa kenyérmag-tartalék védi a blokádnak ellen”, aug. 6. „Három-négyszobás villákban lagnak a német munkások”, aug. 12. „A német önellátás négyéves tervének eredménye: háborús bojkott sem okozhat gazdasági összeomlást”, aug. 13. „Minden újszülött gyermek takarékönyvet kap Németországban”, aug. 15. „Ifjúságnevelés a tengelyállamokban”, aug. 19. „Németországban a munkavállalók egyharmada női munkaerő”, aug. 24. „Üdülő olasz ifjak és munkások között az Adriai tengeren”, aug. 24. „A német-olasz kereskedelmi szerződés tökéletesen beleilleszkedik a német iparpolitikába”, aug. 25. „Hogyan oldja meg a Németbirodalom az igazságos munkabíráskodást”, aug. 27. „18.000 községben van megszervezve a német szabadidőmozgalom”, és aug. 29. „Egymillióöttszázezer földmunkás roppant nyomorban él Amerikában”.

A *Magyar Nemzet* mélytartalmú cikkeket közül „Szellemi honvédelem” címen és főtörekvése, hogy a magyarság tekintetét befelé fordítsa. Szociális tárgyú cikkei közül a legkiemelkedőbbek: aug. 13. „Szellemi

hónvédelem és egyebek”, aug. 20. „Európa magyar gárdája”, aug. 20. „Augusztus”. Az idevonatkozó, valamint a magyar társadalmi egység szükségességével foglalkozó cikkek közül megemlítsé tarthatnak számot: aug. 1. „A középosztály és a munkásság”, aug. 2. „Szolgák és szabadok”, aug. 2. „Tízezer hold fekete földet hódítottak el az „elnyomott” bácskai svábok a magyar kiscgazdától”, aug. 2. „Így dolgozik a kötelező munkaszolgálat”, aug. 3. „Őszinte szó a magyar-szlovák ellentét ügyében”, aug. 5. „Dédelgetett hazai svábság, háttérbe szorított magyar kisebbség”, aug. 6. „A Tatra alatt”, „A légüres tér”, aug. 13. „A Szepesség az új német szemléletben”, aug. 17. „Recrudescunt”, aug. 20. „Levél fiatal munkásokhoz”, aug. 20. „Szellemi hónvédelem”, aug. 27. „Levél az ismeretlen magyarhoz”.

A társadalomszervezés kérdéseivel foglalkozva, a lap bírálja a Nemzeti Munkaközpont működését (aug. 9. „Tűzijáték, vagy a Nemzeti Munkaközpont külföldi csereútjai”, aug. 10. „A Nemzeti Munkaközpont ma és aminek lennie kellene a jövőben”). Egyébb szociális tárgyú cikkei: (aug. 2. „Ahol nincs egyke” (Bakonyból.) – aug. 3. „Helytelen utakon”, aug. 13. „Szakszervezet vagy munkáskamara”. A többi idevonatkozó cikk és híryanag: aug. 4. „Mennyit keres a részes arató?”, aug. 8. „Megállapították a kubikosberek legkisebb mértékét”, aug. 11. „Hozzászólás a mezőgazdasági munkáskérdéshez”, aug. 13. „Cselédvármegyében javult az élet”, aug. 15. „Miért nem léptetik életbe a vasiparban a legkisebb munkabérek?”, aug. 17. „A Felvidék lakossága is kaphat kölcsönt a Nemzeti Önállósítási Alapból” és aug. 19. „Nincs munkáskamarai javaslat”. A magyar belföldi híryanag a Magyar Nemzet hasábjain igen terjedelmes. A csonkaország határain túl élő magyarsággal két nevezetesebb cikkben foglalkozik: aug. 5. „Nyári levél (Erdélyi magyarság)” és aug. 22. „Kisajátítják az ingatlanokat, lezárják a közlekedést a román határzónákban”. Ezekon kívül augusztus havában 13 napihírt jegyezhetünk fel, amelyek a Magyar Nemzet híryanagában a határon túli magyarsággal foglalkoztak. A *különbő országok szociális* híreire vonatkozó kiemelkedő cikkei: aug. 5. „Daladier 34 rendelete a francia család védelméről” és aug. 9. „Reformok forradalom nélkül Görögországban”. A többi idevonatkozó cikke és tudósítás aug. 1. „Az angol ellenzék nyersanyagértekezletet javasol”, aug. 1. „A jugoszláv exportörök szabadon adhatják el devizájukat”, aug. 2. „Kötelező munkaszolgálatot biztosítják az aratóst a protektorátusban”, aug. 2. „Mit tanulnak az olasz vezérképző iskolában”, aug. 5. „Németországban a párthivatalnokok is segítenek a termés betakarításánál”, aug. 5. „Románia végleges egyezményt sürget külföldi adósságai rendezésére”, aug. 5. „A zloty leértékelését ajánlották az angolok”, aug. 6. „Törökországba telepítenek át 270.000 jugoszláviai törököt”, aug. 17. „Két-százézer főnyi munkásiány és tízezer külföldi munkás a német építőiparban”. Aug. 18. „Német tőkével iparosítják Szlovákiát”. A municipális szociálpolitika területéről a Magyar Nemzet augusztus 3-án és 13-án emlékezik meg a főváros kislakásépítési akciójával kapcsolatosan.

A *Magyar Újság* augusztusi számaiból dicséretileg kell kiemelni az augusztus 27-i számból „Harc a dolgozó magyarért, 10 jogi tanács a magyar dolgozóknak” cím alatt megjelent cikkeket. Jellemzi a Magyar Újságot a földkérdés rendszeres tárgyalása és sok névtelen magyar panaszos levélnek a közlése. Az embervédelmének körében írt cikkei a következők: augusztus 15. „Százhatvanezer magyar cselédleány szomorú kálváriája”, aug. 20. „Megmozdult az elnyomott pesti

cselédek néma tábora”, aug. 27. „Haldoklik Göcsej”. A határon túli magyarság életéről hozott híryanaga egyezik a többi lapok ilyen tárgyú híreivel.

A *Nemzeti Újság* gerince a nagy belföldi híryanag. Idevonatkozó szociális cikkeit és híradásait helyszűke miatt felsorolni lehetetlen. Csak a számszerűség kedvéért jegyezzük meg, hogy 32 címet kellett volna itt felsorolnunk. Egyet azonban, a legkiválóbbat mégis ki kell emelnünk. Ez a cikk megítélésünk szerint a Nemzeti Újság augusztusi anyagának legkiválóbbika: augusztus 22. „Kassai Prohászok a vádlottak padján”. A Nemzeti Újság külföldi szociális hírszolgálatára szintén megérdemli, hogy kiemeljük. Idevonatkozó nevesebb tudósításai és cikkei: aug. 1. „A szovjetkormány új rendelete a mezőgazdaság teljes kollektivitásáról”, aug. 4. „Az újjáépült Görögország”, aug. 4. „Az olasz mezőgazdaság fejlődése a számok tükrében”, aug. 1. „Kilencmilliárd frankot fordít Franciaország családvédelmi célokra”, aug. 2. „Megnyílik a fasiszta politikai elitképző tanfolyam”, aug. 13. „Egyetemi tanszéke van Lengyelországban a szociális népgondozásnak”, aug. 13. Vallery Radot cikke a magyar állameszme vallásos elemeiről „A magyar királyság a jelenkor minden más királyságától különbözik”, aug. 26. „Érdekes adatok a német ipari és mezőgazdasági termelés alakulásáról”. Az ember védelmében és a társadalomszervezés tárgyköréből írt cikkei közül erősen kiemelkedik az augusztus 18-i „Itt az új munkáskamarai törvényjavaslat” című cikke, amely igen komoly hangon hozta szőnyegre ezt az időszzerű kérdést.

Szociális tárgyúak a *Népszava* következő cikkei: aug. 1. „Sürgősen hidat kell verni a szakadék fölött”, aug. 2. „A magyar értelmiség, a parasztság és a munkásság”, aug. 6. „A tiberi szellem”, aug. 6. „Szellemi mozgósítás”, aug. 17. „Igen, tovább egy lépéssel”, aug. 20. „A dolgozó magyar ifjúság egységéért” és aug. 27. „Ami magyarrá teszi az embert”. A *Népszava* szociális anyagának gerincét a munkásmozgalmak, munkabérmozgalmak, szervezkedés hírei alkotják. Felsorolásuk igen érdekes és tanulságos: aug. 3. „40 fokos hőségben szegényletes munkabérekért dolgoznak a sütőmunkások”, aug. 3. „A magyar munkásság hűségesen kitart a szakszervezetek törekvései mellett”, aug. 6. „A cipész-, csizmadia- és papucsipari legkisebb munkabérek szombatban kerülnek kifizetésre”, aug. 8. „A kubikosmunkások legkisebb munkabére”, aug. 8. „Az építkezések megindítását, a munkabérek rendezését és munkanélküli segélyt követelnek az építőmunkások”, aug. 9. „Menekülő földmunkások”, aug. 9. „Egyesültek a vegyipari és a segédmunkások”, aug. 10. „Úton-útfélen... száz-ezer magyar lélek vergődése az országúton”, aug. 10. „Megállapították az üvegyipari munkások legkisebb munkabéret”, aug. 11. „Bérmozgalom az építőiparban”, aug. 17. „Szabad szakszervezeti alapon állunk és semilyen kényszerszervezkedést nem ismerünk el! A szakszervezeti összvetetőség egyhangú tiltakozása a kamarai próbálkozások és a szabadidő uniformizálása ellen”, aug. 17. „Gépiesség, feszült figyelem - állandó zörejben a textilmunkásoknál”, aug. 17. „A szociális haladásért, társadalmi igazságtalanságok megszüntetéséért és az ország újjáépítéséért folyik a küzdelem. A Magántisztviselők Szövetségének közgyűlése”, aug. 18. „Életbeléptek a textiliparban foglalkoztatott vasmunkások minimális bérei”, aug. 18. „A budapesti építőipari munkások kimondták az általános sztrájkot”, aug. 19. „Az ipari munkabérekéről”, aug. 19. „Óriási lelkesedéssel csatlakozik a sztrájkhoz a fővárosi és környéki építőipari munkásság”, aug. 20. „Általánossá vált az építőmunkások sztrájkja”, aug. 20. „A fodrász-

munkások helyzete még mindig nem változott”, aug. 20. „A földmunkásszövetség közgyűlése”, aug. 20. „Megállapítják a cukoripari munkabéreit”, aug. 22. „Az építőipari sztrájk”, aug. 22. „Kedden összeül az építőipari bérmegállapító bizottság”, aug. 22. „Újult erővel megindult a szervezkedés bányamunkásság emberibb életszínvonaláért”, aug. 22. „A főváros idénymunkásai is kapnak fizetési szabadságot”, aug. 22. „Égész nap viharzott a játék, a jókedv, zengett a dal. A munkásifjak gödi nagy sportünnepélye”, aug. 23. „Nem vezetett megegyezésre az építőipari bértárgyalás”, aug. 23. „Egy iparág, ahol évenként 365 napon dolgoznak (sütőipar)”, aug. 24. „A szegedi bőripari munkások”, aug. 24. „Megint elvesztette 360 húsiipari munkás kenyereit”, aug. 27. „A Celter-féle újpesti fonó- és a budakalászi szövöművek munkásai sztrájkja megegyezéssel végetért”, aug. 29. „Ingyen dolgoztatják a sütőmunkásokat”. A Népszava magyar híryanaga teljesen egybeolvad a munkásmozgalmak híreivel. A magyar belföldi szociális hírekből egy cikket emelhetünk ki: aug. 24. „Kassai Prohászok”. A határon túli magyarsággal a Népszava egy számottevő cikkből foglalkozik: aug. 12. „Párisi magyarok”. A Népszavának az *idegen államok szociális vonatkozású* hírei közül említjük meg a következőket: aug. 5. „A textilipari munkások nemzetközi értekezlete”, aug. 6. „Szellemi honvédelem Svédországban”, aug. 8. „A német gazdaságpolitika a délkelet-európai „birtokfelaprózódás” ellen”, aug. 17. „Kapitalista ellentmondások – szocialista kísérletek”, aug. 19. „A földkérdés megoldása Lengyelországban”, aug. 20. „Hogy él egy svájci ifjúmunkás”, aug. 20. „Elhalasztották a bukaresti szociológiai kongresszust”, aug. 22. „Szabályozzák a külföldiek munkavállalását Belgiumban”, aug. 23. „Csökkentik az önálló kisiparosok számát Németországban”, aug. 27. „Hogyan él a bolgár munkás?” aug. 29. „A keresztény vasmunkások nemzetközi kongresszusa Zürichben”. *A municipális szociálpolitikát érintő cikkei* a következők: aug. 3. „Ujból megtelt Szegeden 1600 nedves lakás, amelyből nemrég kitelepítették a lakókat”, aug. 12. „Miért nem tatarozzák a Wekerle-telep házeit?”, aug. 25. „328 lélek sinylódik a pestszenterzsébeti nyomortanyán” és aug. 26. „Szükséglakásokat építenek Kispesten”.

A *Pesti Hírlap* igen kevés szociális tárgyú cikkei közül az augusztus 22-i „A sokgyermekes családokról törvényhozás útján kellene gondoskodni” cím alatt írt cikkét ki kell emelnünk. A határon túli magyarság kérdései gyakran foglalkoztatják a *Pesti Hírlapot*. A különböző államok szociális vonatkozású hírei közül a *Pesti Hírlap* augusztusi számában az Oxford-mozgalmról írt „Hiszünk az emberi jóakaratban” című cikkét jegyezhetjük fel.

Az *Új Magyarország* cikkei közül kiemeljük az augusztus 5-i „Markot szedtek, kenyeret sütöttek, gyereket dajkáltak Gután öt hétig a nemzeti munkaszolgálat leánytáborának tagjai” című cikket. Ez a cikk a magyar társadalom szociális nevelésének egyik legeredményesebb eszközéről, a női munkaszolgálatról emlékezik meg igen tanulságos módon. Az *Új Magyarország* az ember védelme és a társadalom szervezése tárgyában írt cikkei és hírei a következők: aug. 3. „A keresztény iparosok tisztelgése Varga József iparügyi miniszternél”, aug. 5. „Egészséges munkahelyet kell biztosítani a kisipari munkásoknak”, aug. 6. „A szentgotthárdi kaszagyár munkásai valóban nyilatkoznak Wieser Kürt báróról, a magas bérekről és a szociális gondoskodásról”, aug. 8. „A gutái nemzet közt, amely évszázadok óta „jussát” keresi és még hercegi címekért is harcol”, aug. 9. „A népegészségügyi és munkásvédelmi szövet-

ség kultúrkirándulása”, aug. 12. „Munkásüdülőt és sporttelepet létesít a Nemzeti Munkaközpont”, aug. 18. „A Pénztézeteti Központ tisztviselői tiltakoznak a legkisebb munkabérmegállapítások ellen”, aug. 19. „A nemzeti alapon szervezkedett munkások nem vesznek részt az építőipari sztrájkban, de sürgetik a bérek rendezését”, aug. 20. „Megállapítják a minimális munkabéreket az élelmiszeriparban” és aug. 26. „A lelkes szociális feladatai és a munkásmozgalom kérdései a ceglédi ORLE-konferencián”. A *belföldi szociális feladatok* természetesen erősen foglalkoztatják az *Új Magyarorságot*. A *nemzetközi szociális* vonatkozású tudósításai a következők: aug. 1. „Másfélmillió líra jutalomdíj az olasz gabonacsata résztvevőinek”, aug. 2. „Mussolini intézetet létesít a fasizmus jövőre vezető embereinek kiképzésére”, aug. 2. „A négyéves terv példátlanul nagy arányokban növelte a Németbirodalom termelését”, aug. 2. „Bevezetik a kötelező munkaszolgálatot a cseh-morva protektorátus területén”, aug. 4. „A görög diktatúra gazdasági eredményei”, aug. 9. „A munkásság életszínvonala a fasiszta Olaszországban”, aug. 9. „A Németbirodalom elsőszámú problémája: a munkaerő”, aug. 12. „45.000 német diák és diákleány vesz részt az aratási munkában”, aug. 12. „A német gazdasági autarchia új eredményei”, aug. 15. „Amerikában sztrájkjal fenyegetőzik 300.000 vasutas”, aug. 19. „Lengyelország újabb földbirtokreformra készül” és aug. 22. „Nemzetközi szociális együttműködés akar átalakulni a Nemzetek Szövetsége. Németvonatkozású öt, olaszvonatkozású három, görög, amerikai és lengyel egy-egy.

A *Pesti Magyar Hírlap*, a most hazatért magyarok lapja magyar szemlemben igen behatóan foglalkozik a szociális kérdéssel. Kendőzés nélkül mutat rá a magyar hibákra. A P. M. H. megérdemelné, hogy augusztusi számainak minden cikkét egymásután felsoroljuk. Erre azonban nem áll elég hely rendelkezésünkre. A kiemelkedőbbeket azonban feltétlenül megemlíthetjük. Augusztus 6. „Csángó magyarok Moldvában”, aug. 24. „Befejeződtek a Szent István-ünnepségek (paraszöntudat)”, aug. 27. „Ha magyarok akarunk maradni... (Gyórfy)”, aug. 5. „Egy történelmi cikk évfordulójára”, aug. 13. „Magyar-szlovák szellemi kapcsolatok”, aug. 26. „Mikszáth szelleme...”, aug. 27. „Virágzó kopjafák”, aug. 27. „Pozsonyi vallomás a változás napjairól”, aug. 6. „Íratlan történelem”, aug. 6. „Kodály-kör”, aug. 13. „Különleges nemzetiségi feladataink”, aug. 27. „Az új Talpra magyar”, aug. 30. „A felvidéki önképzőkörök a jövő év feladatairól tanácskoztak Budapesten” és aug. 31. „Kétféle nemzetiségi morál”. A dolgozó ember védelme, szervezése és mozgalmi tárgyában írt cikkei közül a lényegesebbek: aug. 6. „Munkakamarát a munkaállamban”, aug. 24. „Javult a felvidéki munkásság helyzete”, aug. 18. „Magyar, ápolj hagyományaidat”, aug. 19. „Tízezerrel több munkás látogatása Komáromban” és aug. 22. „A felvidéki nyugdíjasok üge”.

A határon túli magyarság életével és megmozdulásával foglalkozva, a P. M. H. minden más magyar lapot felülmúl. A különböző országok szociális vonatkozású megmozdulásairól a P. M. H. a következő tudósításokat írta: aug. 2. „Politusképzés Olaszországban”, aug. 2. „A szabadidőmozgalom kongresszusát Madridban 1940 szeptemberben rendezik meg”, aug. 5. „Párttisztviselők munkakötelezettsége a németországi termésbetakarításnál”, aug. 6. „Negyedmillió török Jugoszláviából visszavándorol Törökországba”, aug. 8. „Hatalmas sztrájkot szerveznek a francia kommunisták” és aug. 9. „A déltiroli áttelepítés”.

Úgy adtunk vissza mindent, ahogy ezeket a cikket a pártpolitikán felül álló magyar ember látja és értékeli. A nézetek és ítéletek feltétlenül egyénenként változnak, de nagy általánosságban azonos hatást váltanak ki a körülbelül azonos gondolkodású emberekben.

Ifj. Erődi-Harrach Béla

A MAGÁNALKALMAZOTTAK BIZTOSÍTÓ INTÉZETE

A *Magánalkalmazottak Biztosító Intézete* ezen a néven most tartotta X. rendes közgyűlését, amelyen a jogutódlás megszakítatlan fonalát véve – működésének 93. évéről adott számot. Az 1846-ban alakult „Pesti Kereskedelmi Nyugdíj- és Betegpótló Egyesület”, majd az ebből kirajzott „Pesti Kereskedelmi Segédszemélyzet Betegpótló Egyesület”, utóbb „Budapesti Kereskedelmi Betegpótló Egylet” és újabb átalakulással „Ferencz József Kereskedelmi Kórház Budapesti Kereskedelmi Betegpótló Egylet Betegsegélyző Pénztára” volt a jogelő, amelynek hivatását most az Intézet tölti be. Hogy ezt 1938-ban hogyan töltötte be, azt az 1939 október i-én tartott közgyűlés bírálta el, amely előtt egy *160 oldalas évi jelentés és egy 141 oldalas zárószámadás fejté* volt. Ami pedig a jövő 1940. esztendő t. l. st. i. annak gazdál dási tervét egy 180 oldalas költségvetés tárta fel.

Az Intézet 74.000 biztosított és körülbelül 150.000 igényjogosult családtag, összesen 224.000-re rúgó biztosított népesség *betegségi biztosításának* ellátásáról gondoskodott. E feladat megoldására, az ügyviteli költségek leszámításával, kereken 7.000.000 pengőt fordított.

A kereséktehelen betegek táppénzére ...	1,220.000	P-t,
szülészeti segélyekre	280.000	”
kórházi, szanatóriumi ápolásra.....	2,110.000	”
gyógyszerekre és gyógyászati segédeszkö- zökre	1,800.000	”
orvosi költségre	920.000	”
rendelőintézet fenntartására stb.....	600.000	”
összesen.....	6,930.000	P-t

fizetett ki.

A *kórházi és szanatóriumi kiadásokra* fordított 2,110.000 P-ből 770.000 P-t az intézeti „Ferencz József” kereskedelmi kórház, 380.000 P-t pedig a törökbálinti tüdőszanatórium emésztett fel, tehát a költség nagyobb része esett a maga intézményének fenntartására, ami azt bizonyítja, hogy a tagdíjainak ellátásáról lehetőleg *a maga gyógyintézeteiben igyekszik gondoskodni.*

A 920.000 P orvosi költség 227 szerződött orvos illetménye, tehát az orvosok díjazására átlagosan 4000 P esett. Ez az átlag, az Intézet teherbíróképességét tekintve, nem mutat kedvezőtlen képet. A *házigyógyszertár*, amely az ország legnagyobb gyógyszertára, 560.000 vényt készített el, amihez hozzászámítva a külső gyógyszertárak 500.000-et meghaladó vényforgalmát, ez a szolgáltatás vényszámában az 1,000.000-t túlhaladta. A *rendelőintézet betegforgalma* szintén meghaladta az 1,000.000-t, míg a körzeti kezelőorvosok forgalma 440.000 volt. Az egyiket 144, a másikat 83 orvos bonyolította le. Ez a néhány adat mutatja az intézeti tevékenység arányait, amelyek a vele szemben támasztott igényekével összhangban állnak. A közgyűlésen szó esett mégis a további fejlesztésről, amelynek keretében a rendelőintézet kibővítése az első feladat, amivel egyidőben kívánja megoldani az Intézet a kórházának vegyesosztály kiegészítését és a nőgyógyászati osztály kedvezőbb elhelyezését.

Az Intézet másik hivatása az *öregségi, rokkantsági özvegyességi és árvasági biztosítás ellátása.* A zárószámadás szerint ennek a biztosítási ágak járuléktartalékalapja meghaladta a 83.000.000 P-t. Ezen az ágon a biztosítottak száma 110.000, a családtagokkal együtt a biztosított népesség 300.000-nél több. Azért nagyobb, mert a másik ágon az Intézet illetékessége csak Budapestre és a környező városokra terjed ki, míg ezen az ágon országos. *A járadékosok száma közel 5200-ra emelkedett,* ami évről évre fokozódik. Ugyanígy emelkedik a járulékokból felszaporodó tőke, amelynek gyümölcsöző elhelyezése az Intézet beruházási tevékenysége során különös gondot okoz és nagy körültekintést igényel. Ebben a tekintetben, a biztonság minden fölött álló követelménye mellett, a megfelelő hozadék biztosításáról kell gondoskodni. Ezenfelül fontos szempont, hogy a tőke a gazdasági élet termelő tevékenységében vegyen részt, mert onnan származott. Végül nem utolsó szempont, hogy legalább részben olyan célt szolgáljon, amely az Intézet feladatához közel áll.

Amint a zárószámadás mutatja, az önkormányzat elhatározásai mindezekre figyelemmel születtek. Mint átmeneti elhelyezés szerepel a pénzügyi betét, amely

az év végén	18,000.000 P
intézeti ingatlanokban és felszereléseikben	15,000.000 „
értékpapírokból	34,000.000 „
kölcsönökben	16,000.000 „
volt, ami összesen	83,000.000 P

Mivel az értékpapírokból elhelyezett tőkének tekintélyes része a székesfővárosnak beruházásra adott kölcsön, a *családiházak építésének elősegítésére alakult Országos Lakásépítési Hitelszövetkezet*, végül a *Nemzeti Beruházási Kölcsön* kötvényeiből áll, az Intézet ezzel is megoldotta azt a feladatot, hogy a termelő tevékenység körébe vezesse vissza a tőkét. Ugyanígy megoldotta a többi kölcsönökkel, mert azokat részint a vidéki városoknak és községeknek beruházásra folyósította, részint az *Ipari Munkaszervező Intézetnek* adta. A magaépítette ingatlanaival ugyancsak ehhez járult hozzá. A felsorolás a biztonsági szempont megtartását is igazolja. A hozadék tekintetében pedig a számvetésnek megfelelő legkisebb mértékűt úgy haladja túl, hogy még hullámozást is kibír. Ami azt illeti, hogy lehetőleg a szociális és egészségügyi célt is szolgálja, a *vidéki városoknak adott kölcsönök legnagyobb részét egészségügyi beruházásokra, a községeknek adott orvosi lakások építésére, a maga ingatlanaiába fektetett tőke része kórház és rendelőintézet építésére szolgált*, az Országos Lakásépítési Hitelszövetkezet kötvényeinek vásárlására fordított összeg pedig a családiház építésének szociális célját mozdította elő. Még egy szempont is lehet irányadó. A tőke helyileg is odakerüljön, ahonnan az Intézethez befolyt. Ezt sem vették el, amikor a vidéki beruházásokat is elősegítette. A tervei szerint ezt még azzal fejleszti, hogy a vidéki városok lakásinségén is segíteni óhajt, amikor ott bérházak építését kezdi el.

Az öregségi stb. biztosítási ág egyik feladata, hogy *a korai megrokkantást megelőzze és a bekövetkezettet megszüntesse.* Ezért e biztosítási ág keretében a megelőzésre *egészségvédő*, a megszüntetésre pedig *gyógyító szolgálatot kell szervezni.* Az Intézet erre épített és 1938-ban a rendeltetésének átadta a balatonlellei 150 ágyas „Horthy Miklós” üdülőjét és ugyanabban az évben továbbfejlesztette a fiatalok tagjainak üdültetését. A betegségek megelőzése a korszerű egészségügyi szolgálat legfontosabb feladata. Különösen az utóbbi, amit az Intézet minden tényezője, a felügyeleti hatóság megértő helyes-

lésétől kísérve, nagy szeretettel karolt fel. kettős célt szolgál. A fiatalság testi ellenálló képességének erősítését, de azzal egyidőben a nemzetnevelést is. Ezt a tevékenységet, szűk keretekben, 1936-ban kezdte el. Az első évben a létszám alig haladta meg a százat, 1937-ben megközelítette a kétszázat, 1936-ban 511 volt. A következő évben már az ezerhez járt közel. Ez a fejlődés és a cél nagy jelentősége készítette az önkormányzatot, hogy állandó üdülőről gondoskodjék. A költségvetésbe foglalt terv szerint, a következő évben a Balatonbogláron már megvásárolt közel 10.000 négyszögöl kiterjedésű területen 100 fiú számára üdülőt készül építeni. Eddig mind a fiúk, mind a lányok a Balaton mellett bérelt helyen üdültek.

Ezzel válik teljessé a kép, amely a közgyűlés elé terjesztett jelentésekből bontakozik ki. Hozzá tartozik még az önkormányzatnak az az elhatározása, hogy a most öt épületben szétszórta működő ügyvitelnek székházat épít. Ennek a lebonyolítása a következő év legelső feladata. A terv már elkészült és kora tavasszal az építés megkezdődik. Az intézeti kórház és rendelőintézet új épületének folytatásaként kialakítja a megkezdett utca-képet. Ebbe is az öregségi stb. biztosítási ág járuléktartalékalap-tökéjének egy része kerül, amivel az építőipar a vele kapcsolatos iparágakkal együtt jelentős munkához jut.

A közgyűlés megállapította, hogy az Intézet működése a kötelességének megfelelt, a jövőre vonatkozó tervei az egészséges fejlődést mutatják és megnyugvással állapította meg, hogy a néhány éven át hiánnyal küzdő betegségi biztosítási ág a számadását immár másodszer zárta felesleggel, ami nemcsak a hiány kiegyenlítését teszi lehetővé, hanem – ami lényegesebb – a megszilárdulásba vetett reményt erősíti.

Hindy Zoltán

A LONDONI MAGYAR SZOCIÁLIS MISSZIÓ

Tavaly májusban még csak kb. 800 magyar munkásnő élt itt Angliában, ma már számuk, az angol belügyminisztérium legutóbbi megállapítása szerint, 3150 körül van. Miért engedeli meg Anglia, ahova meglehetősen nehéz beutazási engedélyt kapni, a magyar munkásnők tömeges letelepedését? Ennek igen egyszerű magyarázata van: Angliának szüksége van külföldi női munkásokra. Ne gondoljunk azonban műhelyi, gyári, üzleti, vagy irodai munkahelyekre. Egyetlen munkakör, amelyre jelenleg külföldi nő munkavállalási engedélyt kaphat, kizárólag a *háztartási munka*. Háztartási munkákra sem lehet külföldi nőt mindenütt alkalmazni, csakis magánháztartásokban. Hotelekben, boarding-house-ban, guest-house-ban csak angol háztartási alkalmazottak dolgozhatnak. Ez a körülmény az első évre szóló, később a végleges munkavállalási engedélyben is szigorú kikötésként szerepel, amelynek be nem tartása a munkavállalási engedély, valamint a tartózkodási engedély azonnali megvonásával jár.

A magyar nők angliai munkavállalását nagyrésztben a *Magyar Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Irodával* kapcsolatban működő *Nemzetközi Elhelyező Iroda* intézi. Az Angliába készülő nők ott jelentkeznek szolgálati bizonyítványaikkal, hatósági orvosi és erkölcsi bizonyítványukkal, valamint fényképeikkel együtt. A Nemzetközi Elhelyező Iroda állandó összeköttetésben áll több nagy londoni munkaközvetítő irodával. Ez utóbbiak gondoskodnak munkahelyről a lányok kiküldött okmányai alapján. Amikor az angol munkaadó valamelyik lányt alkalmazni kívánja, a londoni iroda munkaszerző-

dési ajánlatot küld a leánynak, amelyben részletesen fel vannak sorolva a munka feltételei, minősége, munkabér, az alkalmazás ideje (rendszerint legkevesebb egy év), valamint az útiköltségre vonatkozó megállapodások is. Az útiköltséget, amely kb. 4 £ 10 shillinget tesz ki, az angol munkaadó előlegezi és havonta kis részletekben vonja le a leány béréből, azonban ha a leány kitölti nála az egy évet, vagyis betartja a szerződésben vállalt kötelezettségét, a részletekben levont útiköltséget teljes egészében, egy összegben jutalomként visszaadja. Sajnos, a külföldi leányok a munkaadók méltánylást érdemlő gesztusát sok esetben nem értékelik, inkább veszni hagyják az útiköltséget és gyakran néhány hónap után megszerzik munkaszerződésüket, csak hogy Londonba kerülhessenek. Londonba ugyanis a Home Office nem ad ki munkavállalási engedélyt külföldi nő számára, mert itt angol alkalmazottat is lehet kapni. Ezt az intézkedést aztán a külföldi nők úgy juttatják ki, hogy elfogadják az ország bármilyen távoleső részére szóló munkaszerződési ajánlatot, aztán, mikor már itt vannak, az első ürügyet felhasználva, otthagyják munkaadójukat és bejönnek Londonba.

Ez a körülmény országszerte olyan elégedetlenséget keltett a vidéki háziasszonyoknál, hogy már igen sokan fordultak a belügyminisztériumhoz azzal a kéréssel, rendelettel kötelezze a külföldi háztartási alkalmazottakat arra, hogy legalább egy évet mindegyik köteles legyen vidéken annál a munkaadónál eltölteni, aki őt hazájából kihozatta, az útiköltséget előlegezte, a munkavállalási engedély (Permit) megszerzésével járó költségeket, utánjárást viselte, továbbá megfizette a magas munkaközvetítői díjat (kb. 2¹/₂£). Amennyiben a külföldi munkavállaló nem hajlandó vidéken tölteni egy évet, úgy munkavállalási és tartózkodási engedélyét a Home Office vonja vissza és kénytelen legyen Angliát elhagyni. Ezek a kérelmek, amelyekhez a külföldi nők munkaközvetítésével foglalkozó angol irodák is csatlakoztak, jelenleg tárgyalás alatt állnak.

Az Angliában dolgozó magyar nők szociális védelme röviden az alábbiakban foglalható össze: A *londoni központi missziós iroda* minden egyes vidéken dolgozó leány írásbeli megkeresésére válaszol. Tanácsot, útbaigazítást ad, a munkaadó és munkavállaló között esetleg előálló nézeteltéréseket levelezés által, szükség esetén személyes közbelépéssel megszünteti. A hozzáfutató leányokat kioktatja a munkásokra vonatkozóan itt érvényben levő szabályokról, felmondás, állásváltogatás, újból való elhelyezkedési lehetőségekről. Amennyiben az állásban meg nem felelőnek bizonyul, összeköttetést létesít valamelyik munkaközvetítő iroda és az állást változtatni szándékozó lány között. Ha valamelyik lány vidéken beteg, azonnal intézkedik, hogy az illetőt orvos megvizsgálja és szükség esetén kórházi ápolásban részesüljön.

Itt is, mint Magyarországon, a munkaadó köteles háztartási alkalmazottját az egészségi- és balesetbiztosítónál a munka megkezdése után azonnal bejelenteni. A biztosítási díjat, amely hetenként 1 shilling 4 pennyt tesz ki, a munkaadó és a munkavállaló feles arányban közösen viseli. Sok esetben, ha a leány munkájával meg vannak elégedve, a munkaadó egyedül viseli a biztosítási díjat. A leány a biztosítási bejelentés után néhány napra az egészségügyi minisztériumból egy tagsági lapot (Insurance Card) és egy orvosi lapot (Medical Card) kap. A biztosítási díj lefizetése úgy történik, hogy minden héten egy 1 shilling 4 pennynek megfelelő bélyeget ragasztanak a tagsági lapon meghatározott helyre. Ha a leány meggyógyult, s a kórházat elhagyni készül, a magyar szociális iroda a kórház vezetőségével elintézi, hogy lehetőleg pénzmegtérítést ne kelljen a kórházi

ápolásért fizetni és ha van rá mód, hogy ingyenes utó-kúrára, pihenésre a kórház valamelyik tengerparti üdülő-helyére beutalják. A betegségi biztosítás ugyanis csak orvosi vizsgálatra, kezelésre és gyógyszerre jogosítja a munkavállalót. Ha munkaközben lett beteg, akkor kór-házi ápolását a munkaadó viseli, vagy ha tagja valamelyik kórházegyletnek (Hospital Society, a biztosítási díj igen csekély, rendszerint heti 3 penny), akkor ingyen kórházi ápolásra, műtetre, gyógyászati segédeszközökre és orvosságra is jogosult. Ezt a kórházegyleti tagságot a lányok legtöbbször nem veszik komolyan és csak akkor jönnek rá ennek fontosságára, mikor az orvos megállapítja, hogy nem itt, hanem még hazulról hozott betegségről van szó, műtetre van szükség stb. Ilyenkor aztán minden esetben a szociális irodához fordulnak segítségért.

A Londonban és környékén dolgozó mintegy 900 magyar leány hazafias és valláserkölcsi irányítása a tavaly alapított „Hungária Magyar Leányegyesület”-ben történik, ahol hetenként minden csütörtökön és vasárnap délután 5-9-ig összejövetel van. Az összejövetelek alkalmával a leányok ingyen angol nyelvtanfolyamon vesznek részt, magyar könyveket, újságokat kapnak, amelyet hazavihetnek magukkal. Ezenkívül az egyesület tulajdonában levő grammofoonon magyar lemezeket hallgathatnak. Az egyesülettel kapcsolatos magyar leány-otthonban minden magyarországi, vagy megszállott területről való magyar lány valláskülönbség nélkül olcsó lakást és kosztot kaphat. Az otthon állandóan telve van pihenni szándékozó, állást változtató, vagy Londonban átutazóban levő leányokkal. Szükség esetén 35-40 lányt is el tudunk helyezni. Az egyesület minden nemzeti ünnepet megünnepel, műkedvelő előadásokat, tanulmányi kirándulásokat, ismeretterjesztő előadásokat rendez. Az énekkar és önképzőkör megalakulóban van. A katolikus lányok lelki gondozását egy magyarul beszélő angol plébános, a protestáns lányokét pedig egy Londonban lakó volt kanadai református lelkész végzi meg-értéssel, minden díjazás nélkül.

Reméljük, hogy a nemzetközi politikai bonyodalom a szépen fejlődő munkát nem akadályozza meg.

Dr. Zách Magdolna

A ZÜRICHI ORSZÁGOS KIÁLLÍTÁS

A Zürichi-tó egymással szemben fekvő partján két 70 m magas *torony* nyúlik a magasba. A tornyok acél-vázán *gyorsfelvonók* emelkednek a magasba. Majd a tetőházikökből szemben egymással egyszerre elindul két *függő gondola*, hogy átszállítsa utasait a két torony között kifeszített hatalmas *drótkötélpályán* egyik partról a másikra. A magasból feltűnik a Züricht környező hegyek koszorúja, majd a közel negyedfélszázézer lakosú Zürich (Svájc legnagyobb városa) s még lejjebb a hossz-szan elnyúló tó két partján egyenkint több mint másfél kilométeres sávban egy hirtelen támadt nyüzsgő város: *a Svájci Országos Kiállítás*. Fent a tiszta levegőben repülőgép kering, alant pedig a tó kék tükrét hajók és csónakok serege szeli át, szállítván egyik partról a másikra a kiállítás sokezernyi bel- és külföldi látogatóit.

A magasból könnyen áttekinthető, változatosságában is egységesen ható kép az alant járó számára fel-bomlik megkapó részleteire. A valóságos kertészeti remekszám-ba menő gyönyörű virágos parkokban ízléses pavillonok és csarnokok hosszú sora fogadja a látogatót. Mindenütt a körültekintő gondosság, rendszeresség és alaposág jeleit látni és az egész kép valami nyugodt derűt sugároz magából. Rengeteg ülőhely mindenfelé, fedett földszinti és emeleti közlekedőcsar-

nokok és folyosók, villanyvontatású kisvonat, víziúton közlekedő csónakok teszik könnyen járhatóvá az egész kiállítást.

Egy kis nép nagyot alkot! Ez alatt a jelmondat alatt állott a külföldiek elé ez a kiállítás, amely valóban Svájc műveltségének keresztmetszetét adja. Svájc szövetségi elnöke *szellemi mozgósításnak* nevezte ezt a kiállítást. Megindultak a szellemi erők, hogy bemutassák országuk arculatát és államuk életét s ezzel magát a svájci népet is lendületes munkára serkentsék. A kiállítás nem szorít-kozott pusztán az ország gazdasági és műszaki teljesít-ményeinek a bemutatására, hanem beszámoló kívánt lenni Svájc szellemi életéről és művelődési törekvéseiről is. A többnyelvű országnak a kiállításon sajátos mondani-valói voltak és az alkotások különbözőségük és sokféle-ségük ellenére is erőteljes és kifejező egységben jelent-keztek. Érezhető volt mindenben a Svájcra annyira jellemző *közösségi szellem*. A szabadság és a tekintély kiegyensúlyozottan kapcsolódott itt egymásba és ez leolvasható volt a kiállítás egész arculatáról.

Negyvenezer fenyőtörzsből, egy hatalmas erdőnyi fából épült fel kiváló építészeti eljárásokkal a kiállítás 70 csarnoka és pavillonja. A kiállítás építkezése magával hozta utak és hidak kiszélesítését s új utak, csatornák és partterezsek kiépítését. Az összes munkálatok: épít-kezés, igazgatás és propaganda több mint 25 millió svájci frankba kerültek és további 15 milliót fektettek bele a kiállítás benső kiképzésébe. Az 1939 május 6-ikán megnyílt kiállítás építkezése még az előző év folyamán megkezdődött és a tervezésnél és kivitelezés-nél értékesítették a legutóbbi évek folyamán a földkerekség nagy államaiban rendezett országos és világhiállítások tapasztalatait. A kiállítás szeretősége lemondott a régebben alkalmazott szakok szerinti tagozásról és ehelyett az egész kiállítási anyagot 14 csoportba sorozta be.

A „*Hon és Nép*” áttekintést ad Svájc politikai, katonai, gazdasági és művelődési szerkezetéről, „*Épít-kezés és lakás*” a svájci jellegzetes építkezési módokról és anyagokról, valamint a lakásvizonyokról ad színes képet, „*Ruha teszi az embert*” a textilipar termékeiről és a divat-életéről tájékoztatta a látogatót, „*Egészség és erő*” az egészséges életmódot ismertette és azt, hogy hogyan lehet az egészség megőrzéséről gondoskodni, „*Tanulás és tudás, gondolkodás és költészet*”, továbbá „*Mezőgazdaság*”, „*Vadászat, Halászat és madárvédelem*”, „*A mi fánk*” és *utóbbi*, és a többi adtak számot az ország legkülönbözőbb területein elért eredményekről.

A közelebről érdeklődők számára igen tanulságosak voltak az egyes tagozatokban látható beszédes adatok. Kibontakozott például a látogatók előtt a golyva elleni küzdelem képe. Nemrégén még olyan helységeik is voltak, amelyekben a lakosság 60-70%-ban golyvás volt. Így kimutatást készítettek 15.000 megfigyelés alapján 3 községből. Egyikben 40, a másikban 64 és a harmadikban 70%-ban volt golyvás a lakosság. A három helység térképén kifejezett „Golyvánházak” láthatók. Ha egy ház leégett és helyébe újat építettek, tapasztalásuk szerint abban megszűnt a golyva, mintha a tűz elpusztít-totta volna a golyva-noxát. Egyes házakban emeletek szerint csoportosították az ott előforduló golyvaeseteket. Kítűnt, hogy a földszinti lakásokban lakók 82%-ban voltak golyvások, míg ugyanakkor az emeleten lakók csak 18%-ban. Számos megfigyelt eset közül pl. két egészséges, golyvamentes nővér ugyanazon házba ment férjhez. Az egyik a ház földszintjén lakott és mind ő, mind 3 ott született gyermeke golyvás lett. Ezzel szem-ben a harmadik emeleten lakó nővére és 3 ott született gyermeke golyvamentes maradt. Ezek a tapasztalatok visszavezették őket újra a tellurikus és geográfiai fel-

fogáshoz. A tervszerű munka eredményeképpen pl. az iskolásgyermekek között 1920-tól 1934-ig a golyvahajlamosak százaléka 54-ről 27-re, a golyvasóké pedig 16-ról 2-re csökkent, aminek következtében a golyva-menteseké viszont 29-ről 71-re emelkedett. (17.554, illetve 18.835 tanuló adatai alapján.) Rendkívül figyelemreméltó az a kimutatás, amely szerint a katonaság átlagos magassága az 1890-94. évi 159 cm-rel szemben 1937-ben 168 cm-re emelkedett. Ez is lényegében a golyva eredményes leküzdésének (a pajzsmirigyműködés fokozásának) tudható be. Bőséges adatok állottak rendelkezésre a nemi- és tüdőbetegségek elterjedtségéről, illetve a tüdőgyógyító és gondozó intézetek működéséről, továbbá az egészségügyi személyzet helyzetéről, a halálozási arány csökkenéséről, a munkásbiztosítás keretében a reumás betegségek gyakoriságáról, stb., stb. Ez utóbbi kérdés megvilágítására különös gondot fordított a kiállítás. A kimutatások arról tanúskodnak, hogy a reumás betegségek az összes megbetegedések 21%-át teszik ki, míg a gümőkór csak 0.59%-át. Az arány tehát a gümőkór és a reuma között 1: 36-hoz. A betegségek napoknak ugyancsak 21%-át teszik ki a reumás betegségek miatt betegállományban töltött napok, míg a gümőkórosoké 47%-ot. Az arány tehát 1:45-hez. A reumás betegségeknek a foglalkozással való szoros összefüggésére vet fényt az a kimutatás, amely szerint reumás a szabadban dolgozók 15.41, a közlekedési alkalmazottak 1076, a zártelevegőn és szabadban főlváltva dolgozók 8-52 és az irodákban dolgozók 3.01%-a. A reuma megelőzésére külön táblázat a következő utakat jelöli meg: pályaválasztási tanácsadás, a meghülés elkerülése, a hurutos bántalmak elleni küzdelem, a foglalkozási ártalmak elleni küzdelem, lakáshigiéne, egészséges táplálkozás, fogápolás, szabadlevegőn tartózkodás és testedzés. Felsorolja azután a beteg és rokkantgondozás módozatait, majd a társadalmi gondozás feladatait az átképzésben, a munkaközvetítésben és a helyváltoztatásban jelöli meg.

Egy másik kiállítási csoport Svájc *népművelési állapotaiba* nyújtott bőséges betekintést. A kiállításon állandóan működésben lehetett tanulmányozni az iskolai tanítást és a napközi-otthonbeli foglalkoztatást. A bemutatást igen szemléltetővé tette az, hogy sorra valamennyi iskolatípus tanítási módszere bemutatásra került. *Pestalozzi képe* fölött ott állott ez a felírás: „*Minden tanítás az életet szolgálja*”. Az adatok tanúsága szerint Svájc 240 iparostanoncisköziájában 46.700 tanonc részeseül oktatásban. Az egyes iskoláknak évi 200-300 munkasora van. 1859-ben a svájci ifjúság közel 100.000 frankot gyűjtött össze és ezzel megvették a *Rütli mezőt*, amely azóta az iskolai kirándulások és vándorlások főcélpontja. 1938-ban a munkanélküliek számára rendezett különböző tanfolyamokról 1000 fém munkás került ki és ezek közül 620 azonnal elhelyezkedést is nyert a különböző gépezetekben. A szociális felelősség szép bizonyosságát adja az az adat, amely szerint a svájci munkások 66-2%-ának van fizetési szabadsága. A mezőgazdaságban 220, a kézműiparban 110, a kereskedelemben 60, a vendéglátóiparban 30 és a közlekedési iparban 10 ezer üzem működik Svájcban. Minden harmadik svájci exportból él és minden negyedik svájci földműves, illetve állattenyésztő. Részletes tájékoztatást nyújtott a kiállítás arról, hogy hogyan él a svájci parasztság, mit alkot, hogyan kereskedik és lakik. Továbbá képet adott a benső gyarmatosításról, a piacról és a propagandáról, a parasztság műveltségéről, a mezőgazdasági termelés menetéről, a szőlőtermelésről, az alkoholmentes gyümölcsértékesítésről, az állattenyésztés kérdéseiről és másokról. Külön csoport foglalkozott ezzel a kérdéssel: „Svájci gyümöl-

csöt egész éven át!” általában nagy súlyt helyeztek a gyümölcstermelés, kereskedelem, elraktározás és konzerválás bemutatására. Külön érdekessége volt a kiállításnak a „gyümölcs-bár”.

Alig lehetne mindazt a meglepő gondossággal összegyűjtött értéket felsorolni, amely a félesztendő időtartamra tervezett kiállítás minden részletében észlelhető. Megállapítható azonban az, hogy a zürichi Országos Kiállítás, amelyet eredeti német neve (Schweizerische Landesausstellung) után egyszerűen csak „Landi”-nak becézett a svájci nép, sikerrel gyűjtötte össze és mutatta be Svájc gazdasági, művelődési, társadalmi és politikai erőit. Egy országos kiállítás sokat jelent sok milliós népek számára is – állapítja meg Meier úr, a kiállítás igazgatója -, egy négy nyelven beszélő kis ország népe számára azonban még többet: *különleges alkalmat minden építő erő összefogására*. Bemutatja egy kis állam nemzetközi jelentőségét és azt, hogy mit tud teljesíteni szabad légkörben egy az alkotó munkában örömet lelő nép. A kiállítás tárgyilagos szemléltető egyöntetűen megállapíthatják, hogy ezt a célt a különböző törzshöz, nyelvhez és hitvalláshoz tartozó nép az akarat és szellem hatalmas megfeszítésével ezen a kiállításon maradék nélkül el is érte.

Batiz Dénes

A TOYNBEE HALL 1938-BAN

A Toynbee Hallt, az egyetemi szociális telepek (settlementek) őst 1883-ban alapította *Arnold Toynbee*, a korán elhunyt angol szociálpolitikus, a munkások nagy barátja. Az ő buzdítására keresték fel először az egyetemi körök London-Eastendben a legszegényebb, legelhanyagotabb, sokszor erkölcsi értelemben is elnyomorodott munkások fészket, hogy a szociális viszonyokat és a segítség lehetőségeit tanulmányozzák. A Toynbee Hall törekvéseit az angol társadalom csakhamar a legnagyobb megértéssel fogadta. Cambridge és Oxford egyetemei egymással versenyeztek abban, hogy ott hallgatóik számára a munkássággal való közvetlen érintkezést és a munkásviszonyok tanulmányozását biztosítsák. Az angol társadalom vezetői, kiváló tudósok, államférfiak, humanisták kapcsolódtak a Toynbee Hall tevékenységéhez és gondoskodtak munkája anyagi alapjainak megszerzéséről. Amikor én a Toynbee Hallt *Geoffroy Dages*-nek – az 1890-es évek nagy angol szociálpolitikai anketjének a főtítkára – a meghívására 1892-ben meglátogattam (lásd az angol egyetemek és a munkásügy c. dolgozatomat, 1899), az intézményt egy eszményi házaspár: *Barnett* és felesége vezette, akiknek teljes odaadással, lélekkel, idealizmussal, Istentől nyert szervezőtehetséggel végzett munkája annyira felvirágoztatta a telepet, hogy az angol szociálpolitikának úgyszólván szellemi és gyakorlati központjává vált és még a szociális törvényhozásra is jótékonyan hatott.

Nehéz volna a Toynbee Hall messzeágazó, a szociálpolitika majdnem minden terére kiterjedő munkásságát részletezni. Az egyetemi ifjúság szociális nevelése mindenetre legfontosabb tevékenysége. A Toynbee Hall ugyanis ú. n. „Residential Settlement”, ami azt jelenti, hogy a munkáskérdés tanulmányozásával foglalkozni kívánó egyetemi hallgatók és tanulmányaikat végzett egyének az intézetben laknak és ott teljes ellátást élveznek. Jelenleg 50 rezidens lakik az intézetben, egyesek közülük három, sőt még ennél is több év óta tartózkodnak ott. A rezidenseken kívül csoportosan jönnek egyetemi és főiskolai hallgatók Oxfordból, Londonból és Cambridgeből, hogy egy-egy hetet töltsenek Toynbee Hallban és betekintsenek a munkások életébe. E tanul-

mányi héten előadások keretében tárgyalják a szociális problémákat, ezenkívül az intézmény különböző munkáigainak tevékenységében is résztvesznek. Hasonló tanulmányi hetet tartanak évenként a londoni egyetem, valamint a Public School hallgatói számára. Az amerikai látogatók számára minden évben külön összejöveteleket és előadásokat rendez a Toynbee Hall az európai problémák megismertetése céljából.

A Toynbee Hall ezenkívül társadalompolitikai reformkérdéseket tárgyaló időszaki folyóiratot ad ki *Toynbee Outlook* címen. A Toynbee Hall ma is központja minden szociális munkának, mely ebben a városrészben folyik és közreműködik minden fontos hatósági szociális munka megoldásában is (lakásviszonyok javítása, gyermekvédelem stb.). Külön szerve foglalkozik a házi-cselédek munkaközvetítésével, munkáskirándulások szervezésével, a szegény munkáslányok olcsó étkeztetésével stb. Néphivatala pedig a munkásság jogsegélyéről gondoskodik. Igen értékes munkát végez a Toynbee Hall a népművelés terén is. Délutáni beszélgető-teákon a szomszédság lakói jönnek össze a közös ügyek megtárgyalására, de egyéb kulturális szórakozásokról is gondoskodik történetik: dominókör, utazási kör, valamint műkedvelő drámai előadások, zeneesték, ismeretterjesztő előadások stb. útján.

Joggal mondhatja a Toynbee Hall legutóbbi évi jelentése, hogy ez az intézmény társadalmi erőt képvisel és hogy igen sokat tett a társadalmi viszonyok javítása, a különböző társadalmi rétegek egymás iránti megértése és a társadalompolitikai irodalom fejlesztése érdekében. Számos kiadványa között első helyen áll *Ch. Booth* nagy munkája, a „*Life and labour of the people of London*”, továbbá *Beveridge* munkája, az „*Unemployment*”. A különböző pártok közötti harcokban is sokszor vállalja a közvetítést, így mérséklőleg lépett közbe az angol kommunisták és a fasiszták közötti küzdelemben. Az 1936. évi angol rendtörvény meghozatalában is tevékeny része volt. Munkaközösséget tart fenn minden olyan intézménnyel, amely a társadalmi erőf egyesítésével igyekszik a munkásság szociális és kulturális érdekeinek szolgáltatóra. Természetesen a mai idők különös feladatokat rónak a Toynbee Halira.

Földes Béla

A SZAKMAI SZERVEZETEK SZOCIÁLIS JELENTŐSÉGE

Sokat foglalkoztatja a magyar munkásságot az a kérdés, hogy a liberális kapitalista társadalmi és gazdasági rendszer átalításának esetén keletkező új gazdasági és társadalmi rendszerben hogyan töltheti be a munkásság a maga történelmi szerepét. Azt ma már minden józanul gondolkodó ember látja és tudja, hogy a kapitalista termelési rendszer, ahogyan azt a liberalizmus

kialakította, tovább fenn nem állhat. A kapitalisztikus gazdasági fejlődés, amely kevesek kezében nagy vagyontokat halmozott fel és sokszázezer embert döntött kétségbeesítő nyomorúságba, elérte azt a fokot, amely már egyenesen a széthullásba vezethet. Félmegoldások a kapitalizmus végső válságán korántsem segíthetnek. A társadalmi és gazdasági életnek szabad emberekhez méltó megújítását csak mélyreható, gyökeres reformok keresztülvitele hozhatja meg. Ehhez pedig az első lépés, hogy állami és társadalmi életünket, szemben a liberális kapitalista világfelfogással, egészen új, egészséges és szilárd szellemi és erkölcsi alapokra helyezzük. A magyar munkásságnak választania kell: vagy testületi alapon felépített (korporatív) nemzeti állam egymással szolidaritásban élő szabad emberekkel, vagy abszolutisztikus kollektivisták állam. Az, ami ma van, tarthatatlan.

A tőke és a munka jelenlegi viszonya a testületi alapon felépülő (korporatív) államban teljesen megváltozik. Meg kell változnia a magyar munkásság és a magyar társadalom viszonyának is. A magyar munkásság nem élhet többé társadalmonkívüli állapotban. A munkásság szerves bekapcsolódást kíván a magyaros társadalmi életbe, a nemzet életközösségébe. A szociális nemzeti állam gazdálkodási rendjének, termelési és árucsereszervezetének kiépítése igen bonyolult történelmi és lelki feltételekhez kötött és a munkásság szerves bekapcsolódása nélkül meg sem oldható. Természetes, hogy a munkásság betagozódása a nemzeti élet kereteibe erősen csökkenteni fogja a munkásság osztályjellegét. Hogy a munkásság a gazdasági élet szociális átalakulásának útjából az akadályokat elháríthassa, arra kell törekednie, hogy minél rövidebb időn belül a magyar életközösség szerves részévé váljék. Ezt a célt sem politikai szervezkedéssel, sem pedig az osztályharc fegyvereivel elérni nem lehet, egyedül társadalmi szervezkedés útján.

A történelmi átalakulásnak ezen a pontján bontakozik ki a szakmai szervezkedés jelentősége. Az új testületi (korporatív) társadalmi és gazdasági rendben, a szociális gazdasági rend megvalósítására való törekvésben nem a politikai szervezeteknek jut már a vezető szerep, hanem az organikusan felépített szakmai szervezeteknek, amelyek egy nemzeti alkotmány törvényes keretein belül a munka szervezetei.

A magyar munkásság erőinek elégtelensége szükségessé teszi, hogy mások segítő erejével társuljon. A munkáskérdés a kor égető kérdése, az állam sorsa függ tőle: jól oldjuk-e meg ezt a kérdést, vagy rosszul. Tehát: szociális reformokat alkotni, a munkabér nagyságát emelni is csak úgy lehet, ha olyan állami, gazdasági és társadalmi reformokat sikerül megvalósítanunk, amelyek kivezetnek minket a liberális kapitalista társadalmi rend gazdasági, szellemi, erkölcsi és kulturális válságaiból.

Vasvári Lajos

MAGYAR MUNKASZOLGÁLATOSOK SVÁJCI MUNKATÁBOROKBAN

A munkaszolgálat nemzetközi csereakciója útján ez évben is több magyar munkaszolgálatos látogatott külföldre. Egy Svájcban járt magyar munkaszolgálatos, *Orbán József*, leírásából közöljük a következő részletet: „Ha a svájci munkaszolgálatot összehasonlítom a magyar munkaszolgálattal, büszkén kijelenthetem, hogy ezen a téren sokkal magasabb színvonalon állunk, mint a svájciak. De mindezek ellenére Svájc természeti gazdagsága: a hóborította havasok, a gyönyörű szép tavak, tengerszemek, a rohanó hegyi patakok, tisztábbnál-tisztább városok, az őszinte vendégszeretet, mindez hamar elfelejtette velünk azt a hiányt, amely a munkatáborokban mutatkozott. Téves volna azonban azt hinni, mintha a svájci egyetemi önkéntes munkaszolgálatnak nem volnának célkitűzései. A svájci munkaszolgálat a következőkre fekteti a fősúlyt: Munkateljesítmény! Az egyetemi munkatáborok a svájci főiskolai hallgatók munkakésztségét veszi igénybe a hegyi lakosság megsegítésére. Ezenkívül alkalmat nyújtanak az ifjúságnak (úgy az ifjaknak, mint a leányoknak) testi munka kifejtésére, hogy a fizikum a fárasztó szellemi tevékenység után megerősödhessek. Legfontosabb azonban a hegyi lakos és az egyetemista szoros együttműködése. Ezenkívül minden évben külföldi hallgatókat látnak vendégül, hogy azok gyönyörű szép hazájukat megismerhessék ... Es valóban, boldogok vagyunk, hogy a svájci vendégszeretetet élvezhettük! Mi a magunk részéről mindent megtettünk, hogy ezt a vendégszeretetet ki is érdemeljük. Úgy érzem és tudom, hogy mi magyarok a svájci munkatáborokban valamennyien derekasan megállottuk a helyünket, amiről egy-egy bajtársi emléksor és a hivatalos jelentés Zürichből is tanúságot tesz. Mi, svájci táborokban volt munkaszolgálatosok, mindnyájan boldogok és büszkék vagyunk arra, hogy a magyar színeket külföldön kezünk munkájával becsülettel képviselhettük!”

A NEMZETKÖZI MUNKAÜGYI HIVATAL 1938. ÉVI MŰKÖDÉSE

A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal most közölte „L'Année Sociale” című kiadványában 1938. évi működéséről szóló jelentését. A jelentés a nemzetközi szociálpolitika fejlődésének hű tükré és az egyes tagállamok szociális mozgalmairól és törvényhozásáról áttekintő képet nyújt. A jelentés évében a Nemzetek Szövetségből és a Nemzetközi Munkaügyi Hivatalból a következő államok váltak ki: Japán, Guatemala, Honduras, Nicaragua. A Nemzetek Szövetségből Chile, Venezuela, Peru és Magyarország is kiléptek, de a Nemzetközi Munkaügyi Hivatalnak továbbra is tagjai kívánnak maradni. A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal működésének legbeszédesebb igazolása, hogy az egyes tagállamok 1938 március 16-tól 1939 március 15-ig 57 ratifikációt (egyezmények becikkelyezését) jegyezték be. Az 57 ratifikálás 18 államra oszlik el és 34 nemzetközi egyezményre vonatkozik. A ratifikálások közül 18 európai, 11 amerikai, 5 ázsiai, egy ausztráliai és 22 újzeelandi. Magyarországra ebből egy esik (a földalatti munkában alkalmazott nők védelme). A Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 1938 júniusában tartotta 24. ülését. A tanácskozáson 50 állam 157 kiküldötte és 259 technikai tanácsadója vett részt. Napirenden a következő kérdések szerepeltek: a) Technikai és szakoktatás; tanoncügy. b) A benszült munkások munkaszerződésének szabályozása, c) A külföldi vándormunkások toborzása, közvetítése és munkafeltételei, d) A közúti szállítást végző járművek vezetőinek és segédeinek munka- és pihenőideje. e) A munkaidő csökkentésének általánosítása, f) A munkások és a bérek statisztikája a legfontosabb bányá- és

ipari ágakban (az építőipart is ideértve) és a mezőgazdaságban. Az a) és a d) kérdésesét illetően a Konferencia megállapodott azokban a végleges kérdőpontokban, amelyeket az egyes tagállamok kormányaihoz juttatnak el. A szállítóiparban alkalmazott munkavállaló munkaidejének szabályozását külön szakbizottság fogja a tárgyalásra előkészíteni. Az f) kérdés tárgyában a Konferencia az előterjesztett egyezménytervezetet egyetlen vitülésben elfogadta. A Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 1940 júniusára tervezett 26. ülésének kitűzött tárgysorozata: 1. Az iparfelügyelet. 2. A heti pihenőnap a kereskedelmi és irodai alkalmazottaknál. 3. Balesetelhárító rendszabályok a szénbányákban végzett földalatti munkában. 4. A rádió, televízió és gépi reprodukciók előadó művészeinek jogai. Szemlénk szűkre szabott keretei nem engedik meg, hogy jelen számunkban a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal jelentésében foglalt egész anyagot behatóan ismertessük. Ezért az a szándékunk, hogy minden egyes számban a jelentésnek egy-egy fontosabb részével foglalkozzunk.

A NEMZETKÖZI MUNKAÜGYI SZERVEZET HÁBORÚS MŰKÖDÉSE

Úgy gondoljuk, hogy a Szociális Szemle első számának tartalma hézagos volna, ha nem emlékeznek meg a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetről és ennek keretében különösen a Nemzetközi Munkaügyi Hivatalról. Az emberiség technikai fejlődésének, a termelés és társadalmi szervezet ezzel járó mélyreható átalakulásának, az egyetemesen megváltozott gazdasági rendnek és erkölcsi felfogásnak egyik legerősebb és a jövő fejlődés szempontjából is egyik legígéretesebb biztosítéka a versaillesi és az ehhez kapcsolódó többi békeszerződéssel létesített munkaügyi intézmény. E békeszerződéseknek alkotásai máris kitermelték magukból a születésükkel beléjük oltott gyors mulandóságot, már megdőltek a mesterkelt politikai határok, már ködképpé vált a Nemzetek Szövetsége, mint a világbéke biztosítéka, de szilárdan és rendületlenül áll mindegyik párizskörnyéki békeszerződés XIII. fejezete, amely a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetet megalkotta. Nemcsak szilárdan áll, de erkölcsi és szellemi súlyát változtatlan, sőt fokozódó mértékben érvényesíti mindenhol, ahol a föld kerekéségén valamennyire is kulturált népek élnek és rendezett államok uralkodnak. El és működik ez a szervezet, aminek élő bizonyítéka nemcsak az a 67 Egyezménytervezet és 66 Ajánlás, amely a szervezet körébe tartozó tagállamok kormányai és törvényhozásai által tárgyalatott és amely Egyezménytervezetek 839 esetben elfogadtattak a különböző tagállamok által. De ugyanennyi vagy talán még nagyobb súllyal esik mérlegbe az a minden politikai pártokon, világfelfogáson és kormányrendszeren felülálló, tárgyilagos és pártatlan szociális szellem, amely ebből az intézményből kiárad és amelynek lényege az, hogy *békes társadalmi rend csak a társadalmi igazságon* épülhet fel.

Ez a meggyőződés vezeti az államokat abban a törekvésükben is, hogy a Munkaügyi Szervezet, és különösen annak központi intézménye, a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal, működését a háború alatt is folytassa. Be kell látni és tudják is ezt a tájékozottak, hogy erre az intézményre nagy szükség van a háború alatt is és fokozott szükség lesz majdan a háború befejezése időpontjában, amikor a társadalmi rend újraszervezésének súlyos kérdései kerülnek majd napirendre.

Eppen abban az időben, amikor a háború súlyos ellentétei mély szakadékokat vágnak az ellenséges nemzetek között, áthidalást jelent a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal működése, amikor lelkiismeretesen és a lehető legnagyobb alaposággal összegyűjti a háborúval kapcsolatban, mégpedig nemcsak a hadviselő, hanem a szemle-

ges államokban is szükséges intézkedéseket, ezeknek az intézkedéseknek okait és eredményeit, amikor az így kapott adatokat összegyűjtve és rendezve szakszerű tájékoztatásban részesítheti az összes államokat és megkönyvítheti valamennyinek azt a munkáját, amellyel annak idején az egyetemes nagy átalakulás keretében saját nemzeti állapotukból következő céljait megfelelő módon érvényesíteniük kell.

A termelés és a fogyasztás korlátozásai, a munkaerő igénybevételének mértéke, a fokozott erőfeszítés és a szokottnál is szükségesebb szabályozása a jövedelemeloszlásnak és a fogyasztásnak, a munkaidő, a munkabér tekintetében tett intézkedések, a hadbavonult férfilakosság hozzátartozóinak ellátása, mind olyan súlyos problémák, amelyek egyáltalán nem tűrik meg, hogy a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet megszünhessen magas színvonaláról megismerni és az egész emberiségnek bemutatni az általános érdekek nagyjelentőségű követelményeit. Erre annál nagyobb szükség lesz, mert a háború kétségtelenül mélyrehatóan megváltoztatja az államok termelési rendjét. A nyersanyaggal rendelkező hadviselő államok kivitele ezekben csökken vagy megszűnik, semleges államok kivitelre szánt termelése fokozódik, a munkapiaci szerkezete módosul.

Megnyugvással üdvözölhetjük tehát, hogy a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet a körébe tartozó államok többségének máris kifejezett kívánsága értelmében a háború ellenére és a netán mutatkozó nehézségekkel szemben mégis folytatja adatgyűjtő, feldolgozó és tájékoztató működését, amennyire csak egyáltalán lehetséges lesz.

Jellemző megnyilvánulása ennek a ténykedésnek, hogy a Munkaügyi Szervezet az amerikai államok részére kitűzött és ennek a világrésznek szociálpolitikai kérdéseivel foglalkozó konferenciáját folyó évi november havában Havannában, Cuba fővárosában, valóban megtartja.

ERŐDI-HARRACH BÉLA- A NEMZETKÖZI MUNKAÜGYI HIVATAL ELLENŐRZŐ SZAKÉRTŐ BIZOTTSÁGÁNAK TAGJA

A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal az elfogadott és ratifikált nemzetközi munkaügyi egyezmények végrehajtását ellenőrző Szakértő Bizottság egyik tagsági helyére megválasztotta *Erődi-Harrach Béla* egyetemi tanárt. E bizottságnak feladata megvizsgálni, hogy az egyezmények végrehajtására az egyes országokban tett intézkedések nem szorulnak-e kiegészítésre vagy helyesbítésre, továbbá megállapítani azt is, hogy nem mutatkoznak-e a végrehajtás dolgában az egyes ratifikáló államok között értelmezési különbségek. Ez a bizottság az évenként összeülő Munkaügyi Konferencia számára ez irányban javaslatokat és jelentést készít. Annál nagyobbra kell értékelnünk e választás jelentőségét, mert éppen a jelenlegi válságos időkben jut hazánk *Erődi-Harrach Béla* megválasztásával képviselője a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetnek fontos bizottságában. Ez a bizottság jelenleg kilenc tagból áll. Tagjai közé tartozik *Nair*, a cambridgei egyetem professzora, *Rappart*, a genfi egyetem professzora, *Scele* a párisi egyetem professzora, *Tschaffan* belga szenátor, volt munkaügyi miniszter és *Makozski* volt lengyel igazságügyminiszter. (-f)

A NÉMET BIRODALMI MUNKÁSVÉDELMI KÖZPONT

A német drezdai egészségügyi múzeum munkásvédelmi gyűjteményanyagból 1903-ban *Standige Ausstellung für Arbeiterwohlfahrt* elnevezés alatt Charlottenburgban önálló szervezetet létesítettek, ezt az állandó gyűjteményt pedig 1927-ben Német Munkásvédelmi Múzeumnak (Deutsches Arbeitsschutzmuseum) nevezték el. A Múzeumot a *Reichsarbeitsblatt* közlése (1939,6. szám) szerint a német birodalmi kormány most a munkaügyi miniszter közvetlen felügyelete alá helyezte és *Birodalmi*

Munkásvédelmi Központ (Reichsstelle für Arbeitsschutz), azaz a munkásvédelem és a foglalkozási ártalmak elleni elméleti és gyakorlati küzdelem központjává szervezte át.

A IV. NEMZETKÖZI TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁSI KONGRESSZUS – ELMARADT

A társadalombiztosítási szakemberek IV. nemzetközi kongresszusa, amelyet 1939 október havában Rómában akartak megtartani – elmaradt. A kongresszus tárgysorozatán a következő tárgyak szerepeltek:

- társadalombiztosítási betegségi statisztika egészségpolitikai és orvostudományi szempontból,
- a társadalombiztosítás elhatárolása és kapcsolata a szociális gondozás intézményeivel,
- a társadalombiztosítási járulékok kérdése a biztosítás egyes ágaiban,
- idült betegségek által okozott rokkantság.

A szervező bizottság címe: Comitato Ordinatore Italiano del IV. Congresso Internazionale degli Esperti delle Assicurazioni Sociali, Roma. Via Minghetti 22. Itália.

NEMZETKÖZI MEZŐGAZDASÁGI SZOCIÁLPOLITIKAI KONGRESSZUS

Az első nemzetközi agrárszociális kongresszust 1940 májusában Budapesten rendezik meg. A kongresszust előkészítő bizottságnak 1939 július 19-én Budapesten megtartott értekezlete *Franco Angelini*, egyetemi tanár, elnöklete alatt megállapította a nemzetközi agrárszociális kongresszus programját. Többek között tárgyalásra kerül a mezőgazdasági munkásság nyugdíjbiztosítási rendszerének kérdése a különböző államokban, a kereső mezőgazdasági népesség munkaviszonyának jogi rendezése, mezőgazdasági szabadidő mozgalom, a faluról való elvándorlás stb. stb. Az előkészítő bizottság 1939 október 5-én újabb ülést tart Budapesten. Felvilágosítással szolgál: Internazionele per i Problemi Sociali in Agricoltura, Roma, Via Regina Elena 86.

NEMZETKÖZI IPARFELÜGYELŐI ÉRTEKEZLET

A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal az 1940. évi egyetemes értekezlet tárgysorozatának első helyére az iparfelügyelet szervezetére vonatkozó nemzetközi egyezménytervezet tárgyalását tűzte ki. Az anyag szakszerű előkészítését szolgálta az iparfelügyelők genfi nemzetközi értekezlete, 1939 június havában, amelyre a Hivatal meghívására 33 állam küldötte el képviselőjét, köztük Magyarországot is. (Visky László miniszteri műszaki tanácsos személyében.)

A szakértekezlet gyakorlati szempontból részletesen megvitatta a Hivatal által az iparfelügyelet feladatkörének, hatáskörének és szervezetének megállapítására javasolt irányelveket és tanulságos összehasonlításra adott alkalmat az egyes államok iparfelügyeletei (munkafelügyeletei között. Tekintettel az iparfelügyelet intézményének nagy szociálpolitikai jelentőségére és arra az időszerűsége, amelyet ennek a kérdésnek a magyar iparfelügyelet korszerű reformjának napirendre tűzése adott, a folyóirat az iparfelügyelet kérdésénél behatóan foglalkozni kíván.

SZOCIÁLIS TANULMÁNYI MUNKA-KÖZÖSSÉG

Az Országos Szociálpolitikai Intézet keretében több mint két éve működik az Intézet munkásklubjának helyiségeiben hetenként rendszeresen összeülő „Szociális Tanulmányi Munkaközösség”. Az Intézet munkatársai és a meghívott előadók bevonásával eddig a következő témakörök kerültek megvitatásra: a magyar munkásság

helyzete; Olaszország, Németország, Ausztria, Portugália munkaszervezete, a telepítések kérdése, a nyugati nagyhatalmak gazdasági problémái stb. Az előadások és viták célja nem egyszerű ismeretközlés és ismeretszerzés, hanem a magyarság és a magyar munkásság helyzetének tárgyilagos megismerése, a magyar tennivalók meglátása. A munkaközösség előadói között szerepeltek a munkások részéről *Vasvári Lajos* és *Szerdahelyi Péter*, továbbá Gr. Uff. *Anselmo Anselmi*, az olasz korporációs minisztérium főigazgatója, a korporációk Nemzeti Tanácsának titkára.

PAZARLÁS ELLENI KONGRESSZUS OLASZORSZÁGBAN

A szervezéstanulmányozás országos ipari szerve (ENIOS) Torinóban az olasz ipari, műszaki és tudományos élet mintegy 600 képviselőjének jelenlétében országos kongresszust rendezett a felesleges anyagfogyasztás, a szellemi tőke és munka tékozlása ellen és a hulladékanyagok minél célszerűbb felhasználása érdekében. A kongresszus által elfogadott nagyjelentőségű gazdaságpolitikai javaslatok felölelik az anyagtakarítás módjait, a városi hulladékok felhasználását, a munkaerő és az emberanyag racionális felhasználását, a pályaválasztási irányítás és ennek legfőbb gyakorlati eszköze, a pszichotechnika, stb. kérdéseit, amelyek mind a pazarlás elleni küzdelem fegyverei között foglalnak helyet. A kongresszus javasolta, hogy a termelés minden fontosabb központjában (kisiparban is) külön megbízottak tanulmányozzák a pazarlás elkerülésének lehetőségeit. Eddig a pazarlás elleni küzdelem propagandáját legtevékenyebben a fasiszta-párt irányította ifjúsági szervezetei útján és minden megyében külön megbízottai segítségével.

OLASZORSZÁG SZOCIÁLIS MEGFIGYELŐKET KÜLDÖTT 11 ÁLLAM FŐVÁROSÁBA

Az olasz szociálpolitikai élet nemzetközi kapcsolatainak kimélyítése és a szociálpolitika terén a világ különböző részein elért eredmények állandó megfigyelése cél-

jából Olaszország 11 állam fővárosába szociális megfigyelőket küldött ki. A szociális megfigyelők, akik a különböző szindikális szervezetek tisztviselői közül kerülnek ki és így a szociális kérdések gyakorlati szakemberei, rendszeresen jelentéseket küldenek római központjukba a *Külföldi Kulturális Kapcsolatok Intézetébe* (IRCE) amely azokat feldolgozva megküldi a közigazgatás, az érdekelt szervek tisztviselőinek és a szociális kérdésekkel foglalkozó szakembereknek. A tizenegy főváros, amelyben olasz szociális megfigyelők működnek: Athén, Belgrád, Berlin, Budapest, Bukarest, Genf, London, Madrid, Paris, Rio de Janeiro, Washington. A budapesti szociális megfigyelő *dr. Nino Falchi*, folyóiratunk munkatársa.

AZ ORSZÁGOS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET VESZPRÉMI TELEPÉNEK MEGNYITÁSA

Folyó évi december hó 8-án Veszprémben ünnepélyes keretek között nyílt meg a Szociálpolitikai Intézet veszprémi telepe. Az ünnepélyes megnyitáson részt vett Veszprém vármegye főispánja és alispánja, a város polgármestere, az Orvos Szövetség, a MANSz képviselője, az OTI kerületi választmányának több tagja, valamint nagyszámú érdeklődő közönség.

Erődi-Harrach Béla egyetemi tanár, az Országos Szociálpolitikai Intézet igazgatója hosszabb beszédben vázolta azokat a feladatokat, amelyeket az Intézet a hatósági szociális igazgatás kiegészítéseképpen magára vállalt. Különös feladatául tekintette az Intézet a szociális gondolat terjesztését.

Az ünnepélyen felszólalt Veszprém vármegye alispánja, a város polgármestere és Smialovszky Tibor belügyminiszteri miniszteri tanácsos a társadalom bekapcsolódását és közreműködését hangoztatták és egy olyan munkaközösség létrehozását sürgették, amely a résztvevő intézmények autonóm jogainak és különleges feladatának sérelme nélkül tervszerű munkában egyesíti a résztvevőket.

K Ö N Y V S Z E M L E

Dr. Albert Ruth: Seelenkunde und Arbeitseinsatz. 208 p. Max Schick, München, 1937.

A szerző, aki 1911 óta a müncheni, majd a berlini Landesarbeitsamt munka- és hivatáspszichológiai előadója, évtizedes hivatástudományi és pályalélektani munkásságának tapasztalatait foglalja össze ebben a könyvben. Megállapítja, hogy a munkás munkábaállításánál mindig tekintettel kell lennünk bizonyos élettani és pszichológiai tényezőkre, így elsősorban a munkás testi alkatára, faji sajátságaira, taplálkozásai állapotára, kézügyességére, hajlamaira, korára, a szellemi fejlettségére, a gyakorlottságára (ezekre vonatkozolag az iskolai, a H. J. és más szervezetek értékes támpontokat nyújthatnak) és nem utolsósorban szociális és karakterbeli képére, lelkiületére. A munkábalépés előtti orvosi vizsgálatoknak egyúttal pszichológiai vizsgálatoknak is kell lenniök, így mindenki olyan munkába állítható, amely megfelel testi és lelki sajátságainak, tehát nem kényszerűi pályaváltoztatásra s állandó és jó munkát végez. Ezután a pszichológiai vizsgálatok technikái keresztülvitelét ismerteti. A hajlam objektíválása, közvetlen mérése nem könnyű feladat, mert a hajlam nem mindig igazi, sokszor mesterségesen színlelt, szuggérált (divatos pályák), eltitkolt stb. Hogy valamely foglalkozásnál mely pályakellékek, sasa, mely lelki képességek döntőek, feltétlenül szükségesek vagy csupán kívánatosak, annak megítélésére nézve a szövő, fonó, porcellán, tejfeldolgozó, szalmakalapgyártás és más foglalkozások elemzése alapján mutat be példákat. Az egyes vidékek összes foglalkozásait jól kell ismernie a pályaválasztási tanácsadónak, ezért kötelességévé teszi minden pályaválasztási tanácsadó számára a hivatástudomány (Berufskunde) művelését és a hivatásokra vonatkozó adatok gyűjtését. Die psychotechnische Prüfung ist heute aberwunden (88 old.) – kissé túlzottnak és laikusnak hangzik. Ha azonban azt érti alatta a szerző, hogy a mozaikképességek műszeres vizsgálata egyedül nem lehet döntő a pályahivatottság, illetve alkalmasság megállapítására vonatkozóan, abban szívesen egyetértünk vele. Sőt valószínűleg abban sincs túlzás, hogy a pszichotechnika sohse fogja tudni megmondani, hogy melyik fiatalemberből lesz pl. felelősségteljes publicista, vagy egy fiatal hölgyből áldozatkész ápolónő.

A mai magyar szociálpolitika. Az 1939. évi Közigazgatási Továbbképző Tanfolyam előadásai. Közzéteszi vitéz Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter. Szerkesztette Mártonffy Károly VI, 1030 lap. Államnyomda, Budapest 1939.

A vármegyei és városi tisztviselők részére rendezett 1939. évi IV. közigazgatási továbbképző tanfolyam célja a szociális igazgatás intézményeinek a megismertetése volt. A tanfolyamon tartott előadások felölelik a közigazgatási politika összes szociális vonatkozásait, illetve a szociális közigazgatás körébe tartozó feladatokat, az állam szerepét a szociális munkában, az egyházak szociális munkáját, a városi szociálpolitikát, a mezőgazdasági és ipari szociális politikát, a társadalom szerepét a szociális gondozó munkában stb.

Recreation in Industry. Kiadja az Industrial Welfare Society London 1939. 71 lap.

A gyáros nemcsak a bérével tartozik a munkásnak. Az angol ipari vállalatok munkásaik szabadidejének hasznos eltöltésével is törődnek és nem engedik át a közületek számára ennek a kérdésnek a megoldását, amelynek időszerű voltát nagyon fokozza a munkaidő csökkenése és a fiatalok munkavállalók állandó szaporodása a termelésben. Az Angol Munkásvédelmi Szövetség ebben a könyvben összegyűjtötte azoknak a gyárakon kívüli szervezeteknek és intézményeknek a jegyzékét, amely

intézményeket az angol munkavállaló szabadidejében igénybevehet. A könyv részletes tanácsokat ad ezeknek az intézményeknek a mikénti felhasználására. Egy másik fejezetben azokkal a jóléti szervezetekkel foglalkozik, amelyek a gyáron belül állíthatók fel és útmutatást ad a gyári munkáskaszinók berendezésére, vezetésére, ének- és zenekörök, stb. szervezésére. A könyv a végén közli az ifjúságvédelmi és a sportegyesületek címeit, egy gyári klubnak az alapszabályait, azután a különböző sportokban szükséges felszerelést.

G. Banu: Vhygiene de la race. 403 lap. M. O. Imprimeria Nationala Bucuresti és Masson et Cie Paris kiadása. 1938.

A könyv a fajhigiéne fogalmát, eszközeit (házassági tanácsadás, izolálás, sterilizáció, felvilágosítás, stb.) valamint különböző országok eugenikai törekvéseit és szervét ismerteti. A könyv annak ellenére, hogy nem tekinthető teljesnek, mégis nagy figyelmet érdemel, mert a francia nyelvű irodalomban körülbelül a legelső szakmunka, amely összefoglaló tájékoztatást nyújt a kérdéstről.

Igen érdekes az eugenikának a szociálpolitikai szemzőből való mérlegelése. Azt mondja a szerző, hogy a halálozás és a testi egészség állapota a szociális színvonal szerint változik:

Sydenstricker adatai szerint a bizonyos fokú kényelemben élők, az éppen a létminimumon élők és a szegények morbiditása úgy viszonylik egymáshoz, mint 100:108:112 (morbidité sociale). Sörensen szerint Dániában 1865 és 1874 között az általános halandóság tisztviselőknél 16.5‰-ot munkásoknál 20.2‰-ot házicselédeknel 31.2‰-ot volt. Azt mondja, hogy Magyarország régebben is, ma is kritikus nepesedési helyzetben van. Az általa közölt táblázatból kitűnik, hogy 1871-1880 között az ország halálozása egész 43‰-re emelkedett és a természetes népszaporodás csak 2‰-ot mutatott. De 1920 óta is állandóan 10‰ alatt van a természetes szaporodás. A szerző Magyarországot is az előregedett (stationár szaporodású) országok között említi (71. oldal).

Óriási irodalmi anyaggal dolgozik s ezért érthető, ha itt-ott egy tévedés csúszik be. Így pl. Kari Pearstont, Galton utódját, a londoni Galton Eugenics Institut pár év előtt elhunyt igazgatóját és a londoni egyetem világhírű tanárát, tévesen amerikaiának mondja a szerző (288. old.).

A könyv erősen riportjellegű, de szociális orvostudományi kérdésekben magyar szakemberek számára is sok érdekes adatot közöl.

Jahrbuch 1938 I-/. Hg. vom Arbeitswissenschaftlichen Institut der Deutschen Arbeitsfront, Berlin. Kiadja a Verlag der Deutschen Arbeitsfront G. m. b. H. 1939.

A gyakorlati német szociálpolitika legfontosabb tudományos szerve: a német munka arcvonalának munkatudományi intézete, 1938. évi munkájának legjavát mutatja be ebben a két kötetben. Az első kötet gazdag tartalmából kiemeljük a következő jelentéseket és tanulmányokat: az 1938 év szociális gazdasági mérlege, munkaidő és közigazdaság, munka- és szabadidő, életkor és teljesítő-képesség, fáradság és teljesítő-képesség fokozása, Bedaux-rendszer, az emberi munkateljesítmény összehasonlítása az Ostmarkban és a régi birodalomban, mezőgazdasági munkásproblémák. Ezenkívül közli az év legfontosabb szociálpolitikai törvényeinek és rendeleteinek jegyzékét. A második kötet a különböző szociálstatisztikai (életfenn-tartási költségek, az élelmiszerek kiskereskedelmi ára, lakás-, munka- és bérvizonyok stb.) adatgyűjtések eredményeit feltűntető táblázatokat tartalmazza. Különös figyelmet érdemel az egyes foglalkozások korösszetételére és a kereső népesség munkateljesítményének fokára vonatkozó tanulmány.

Az 1935-ben létesített munkatudományi intézet a jelen évkönyvén kívül számtalan más időszaki és állandó kiadványt is rendszeresen közöl: így pl. a Monatshefte für N. S. Sozialpolitik, Wirtschaftsberichte, Bücher- und Zeitschriftenchau, stb. Azonkívül ipari csoportok szerint rendszeresen nyilvánartja a béreket és a kollektív-szerződéseket. Valóban pillére az emberi erővel való gazdálkodás biopolitikájának.

The evaluation of permanent incapacity for work in social insurance. 375 lap. Studies and reports-sorozat 14-ik kötete. Kiadja a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal. Genf. 1931. Ara 10 shilling.

Rendkívül sok körülmény mérlegelése szükséges annak a megállapításához, vajjon valamely baleseti sérült és a rokkant véglegesen és teljesen keresetképtelen-e, vagy pedig megmaradt munkaereje átképzéssel más téren még hasznosítható-e és mily mértékig. De nemcsak a baleseti sérültek és a rokkantak egyéni szempontjából fontos e kérdés, hanem a biztosítási rendszerek anyagi biztonsága szempontjából is.

A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal a kebelében működő társadalombiztosítási szakértő beható tanulmányozás tárgyává tette ezt a kérdést, hogy az egyes országok balesetbiztosítási intézménye miképpen bírálja el a baleseti munkaképtelenséget és az így összegyűjtött anyagot két fejezetben ismerteti rendszerbe foglalva ebben a kiadványban.

Az első fejezet a munkaképtelenség fogalmát, a második a munkaképtelenség fokának megállapítására szolgáló eljárásokat, a harmadik fejezet az itt használatos táblázatokat és számítási módokat ismerteti. A következő fejezetek a kártalanításra igényt adó rokkantság minimális fokával, a felülbírálattal és az egyes szervezetekkel foglalkozik. Külön függelékben mutatja be az egyes országok kártábláit, amelyből megállapítható, hogy az egyes országok százalékszerűen miként értékelik a keresőképességszökkenést.

Arbeitsdienst in 18 Staaten. Probleme, Lösungen. Berichte und Vorträge der II. Internationalen Arbeitsdiensttagung in Seelisberg (Schweiz) vom 5-10. Sept. 1937. 232 lap. Schtoeizerische Zentralstelle für freiwilligen Arbeitsdienst, Zürich. Orell Füssli Verlag, Zürich-Leipzig. 1938. Ara kötve 8. \$o frank.

A munkaszolgálat korunk társadalmi szükségleteként jelentkezik. Minden államban mások a kívánalmak és szükségletek a munkaszolgálat formája és rendje tekintetében, de a közönségre való nevelés mindenütt mint legelső cél van megjelölve. Némely országban az egész ifjúságot magába foglalja a szolgálat, másutt csak a gazdasági válság következtében foglalkozás nélküli ifjúság munkanélküliségének rossz következményeit akarják ezzel csökkenteni.

A második nemzetközi munkaszolgálati konferenciát a genfi „International Student Service” és a zürichi „Schweizerische Zentralstelle für freiwilligen Arbeitsdienst” hívta életre. A konferencián a következő országok munkaszolgálatáról számoltak be: Bulgária, Németország, Franciaország, Nagy-Britannia, Németalföld, Japán, Olaszország, Ausztria, Lengyelország, Románia, Svédország, Svájc és Csehszlovákia.

A munkaszolgálat a jelenkori kultúrtörténetem fontos és új fejezete s azáltal, hogy valósággal iskolái a közösségi életnek a jövő emberi nemzedék alakítása szempontjából rendkívüli fontossággal is bírnak.

Annual report of the chief inspector of factories for the year 1938. 133 lap. His Majesty's Stationary Office. London 1938.

Az 1937. évi új gyáripari törvény, valamint a normális ipari élet szempontjából kedvezőtlen nemzetközi helyzet nehéz feladat elé állította az angol iparfelügyelőséget. Az 1937. évi törvénynek különösen a munkaidőre és a munkásvédelmi védő felszerelések létesítésére vonatkozó rendelkezései csak bizonyos türelmi idő után voltak

végrehajthatók. A nehézségeket igazolja, hogy az iparfelügyelőknek kereskedelmi és ipari területekben, a szakszervezetekben stb. 1938-ban 263 ismertető előadást kellett tartani az új törvény különböző rendelkezéseinek végrehajtásáról.

A jelentés első fejezete az iparfelügyeleti általános igazgatási kérdésekről számol be, a második fejezet pedig a balesetbiztonsági kérdéseket tárgyalja. Megállapítja, hogy a bevezetett védőeljárás és balesetelhárítási szervezetek hatalmas fejlődése következtében 6%-os csökkenés mutatkozik a bejelentett balesetek számában és 7%-os csökkenés a halálos balesetek számában. A 3-ik fejezet a 18 éven aluli fiatalok munkások baleseti helyzetét tárgyalja. Javulás ezen a téren csupán 1936 óta észlelhető. Felfutó javulás mutatkozik a fiatalok halálos balesetszámában. Kiemeli a balesetelhárítás pszichológiai szempontjait e munkakategóriára vonatkozóan. A fiatalok között ugyanis a balesetszám kisebb az olyan munkákban, amelyek iránt a fiatalok érdeklődést tanúsít. A negyedik fejezet az iparegészségügygel foglalkozik. Az ipari borbajok szaporodtak, az ölommergezések száma csökkent. A jelentés többi szakaszai a munkaidő és a munkásjólét kérdésével, valamint az Iparfelügyelettel kapcsolatos Munkásvédelmi Múzeummal foglalkozik.

60 Jahre Bayerische Gezoerbeaufsicht 1879-1939. Hg. v. Bayerischen Staatsministerium für Wirtschaft. 165 lap. Zentralverlag der NSDAP. Franz Cher Nachf. München 1939.

Az emberi munkaerő védelmére létesített iparfelügyelet 60 esztendő jubileumát üli Bajorországban. Az ebből az alkalomból kiadott ünnepi füzet a bajor munkásvédelem fejlődését és alakulását ismerteti.

A müncheni iparfelügyelő Miller az iparfelügyelő jelentésének tükrében ismerteti a német ipari termelést, illetve a közgazdasági helyzetet, azután sorra kerülnek a munkás, a női, az ifjúsági munkásvédelem, a magánalkalmazottak, az otthonmunkások védelme, stb. Koelsch az országos orvos-iparfelügyelő a foglalkozási betegségekről, Suytor a bajor textilipar egészségügyi és balesetelhárítási eredményeiről, Fritz a munkásvédelem gazdasági kihatásairól értekezik. A nagyszámú cikk közül meg kell említeni Baumannak, a müncheni szociális múzeum igazgatójának a cikkét a munkásvédelmi propagandáról.

A jubileumi füzet a munkásvédelem és az ipari szociálpolitika örvendetes lendülete okán nálunk is szélesebb érdeklődésre számíthat.

L'organisation de Vinspection du Travail dans les établissements industriels et commerciaux. Rapport Préliminaire. B. I. T. Genève 1939.

A munkaügyi törvényhozás rendelkezései szigorú betartásának szorgalmazása, továbbá az a törekvés, mellyel a Nemzetközi Munkaügyi Konferenciák határozatait az egyes nemzeti törvényhozások igyekeznek a különböző országokban érvényre juttatni, a munka nemzetközi szervezetét oly probléma elé állították, amellyel ez már létrejötté óta foglalkozik.

Már az 1923. évi Nemzetközi Munkaügyi Konferencia egyhangúan elfogadott egy ajánlást a munkafelügyelet általános szempontjaira vonatkozóan. Az ajánlás szabályzatpust adott a munkafelügyelet országos megszervezéséhez. Ez azonban csak ajánlás volt, minden kötelező erő nélkül.

Az évek során mindinkább előtérbe került oly nemzetközi határozatnak a szüksége, amely pontosan megállapítaná a munkafelügyelet szervezésének elveit. Ezért az Igazgató Tanács elhatározta, hogy az 1940. évi konferencia ülésének tárgyaül ezt a fontos kérdést tűzi ki.

Az Igazgató Tanács megbízta a Munkaügyi Hivatalt, hogy 1939 május hó végére a tagállamok képviselőit összehívja. Ez az előzetes tanácskozás volt hivatott az egyezménytervezet alapjául szolgáló szempontokat megállapítani.

A nemzetközi Munkaügyi Hivatal beszámolóit szerkesztett a különböző országok munkafelügyeletének szervezetéről. Ez a beszámoló most egy Szürkekönyv formájában „Ipari és kereskedelmi vállalatok munkafelügyelete” címmel jelent meg. A beszámoló magában foglalja a technikai előkészítő konferencia jegyzőkönyvét és a teendő előterjesztések tárgyában az egyes tagállamokhoz eljuttatott kérdőív szövegét.

A Szürkekönyv bevezetője a munkafelügyelet intézményének történeti kialakulásával és nemzetközi szervezésével foglalkozik. Ezután áttér az egyes országok idevágó törvényeinek és rendeleteinek ismertetésére. A beszámoló az egyes országok munkafelügyeleti törvényhozását a következő szempontok szerint tárgyalja: a munkafelügyelet szervezete (hierarchikus felépítés, területi és anyagi felépítés, a biztonság és egészség kérdéseinek kifejtése stb., a föderatív államok helyzete); a munkafelügyelet személyzete (a megkövetelt minősítés, a személyzet toborzásának módja, próbaidő és hivatás-szerű képzés, a felügyelők jogállása); a felügyelők jogai (az üzemi épületekbe való szabad bejárás, szabad ellenőrzési jog); a munkafelügyelők működésének eredményességét biztosító intézkedések (a munkaadók kötelességei, a munkások és harmadik személyek kötelességei, ellenszegülés esetére szóló szankciók); áthágások és szankciók; a munkafelügyelő kötelességei, a munkafelügyelő tárgyilagosságát és függetlenségét biztosító intézkedések, az üzemi és hivatási titkok megőrzésének biztosítása; a munkások és munkaadók együttműködése az üzemi munkafelügyelőkkel; az ellenőrzés színvonala és módszerei (ellenőrzési módszerek, az ellenőrző látogatások eredményessége, a látogatások gyakorisága); a munkaügyi felügyelők beszámolója.

A beszámolót egy összeállítás egészíti ki, amely az egyes államok munkafelügyeletéről általános képet nyújt.

Ennek a beszámolónak az ad különös értéket, hogy az egyes országok munkafelügyeletének és a munkafelügyelet problémáinak egyedüli nemzetközi analitikai feldolgozása.

Regős Ferenc dr.: Az olasz korporatív állam érdek- és társadalomvédelmi intézményei. 51 lap. Pécs 1939.

Az Erzsébet Tudományegyetem Statisztikai Intézetének kiadásában megjelent kis könyv az olasz korporatív állam alappilléreit alkotó szociális intézmények szervezetét és eredményeit ismerteti. A szerző nem bocsátkozik teoretikus fejtegetésekbe, hanem a *magya fejlődésében* szakavatott kommentárral hozza az olvasó elé a fasiszta állam szociálpolitikai és munkásjóléti intézményeit (fizetési szabadság, betegsegélyezés, családi pótlék, házassági kölcsönök, Dopolavoro). A könyv kis terjedelme dacára igen jó áttekintést nyújt mindarról, amit a fasiszta alkotott a nemzet és társadalomvédelem terén.

Az Országos Mezőgazdasági Kamara évi jelentése az 1938. évről. 296 lap. Pátria, Budapest, 1939.

Részletes és átfogó képet ad mezőgazdaságunk mui* évi helyzetéről (amennyire a bizonytalan világpolitikai helyzet gazdasági kihatásairól végleges képet egyáltalában lehet alkotni) és az Országos Mezőgazdasági Kamara elmúlt évi működéséről. A továbbiakban a jelentés a mezőgazdaság szakoktatás ügyeivel, az öntözés problémáival, az állattenyésztéssel, a mezőgazdasági kivitel alakulásával, az egyes mezőgazdasági cikkek termelési és export viszonyaival, továbbá a földbirtokpolitikával foglalkozik. Igen érdekes a mezőgazdasági munkásviszonyokról szóló fejezet. Azt mondja a jelentés, hogy a mezőgazdasági munkások szociális helyzete javult. Ezt a munkabérek emelkedése, a munkanélküliség csökkenése és a mezőgazdasági munkásság öregségi biztosításáról szóló 1938. évi XII. t.-c. életbeléptetése, valamint általában a kormány-nak a falu felé fordult figyelme jelzik. Teljes elismerés illeti meg a jelentés szerkesztőit, akik az agrárkérdéseket olyan széles távlatban mutatják be, hogy a jelentés elolvasása a szociális munkás számára is nagy tanulságokkal jár.

Horváth Barna: A közvélemény ellenőrzése. Szeged. (Acta Universitatis Szegediensis. Tomus XIV. Fasc. 2.) 1939. 63 lap.

A világ kezdete óta birkózik egymással az egyén és a köz. Vagy ezek csak nevek? S a küzdelem tragikus árca mögött az egyetlen szellem saját árnyékával lejtett szatirikus tánca hullámszik? De hagyjuk most, ami a mélyben van; a mindennapi élet sugara a felszínen táncolnak. S ezek megvilágításában valóság az egy és a sok, az egyén és a tömeg ellentéte. Sokan éppen ez ellentét feszültségében keresik a világtörténelem mozgató erőt. A küzdelem változó szerencsével folyik. Mi minden-estre olyan korban élünk, amelyre a tömegek nyomtár rá erősebben bélyegüket. Ma, ahogy Amerikában mondják, nem illik különbözni. A tömegek sodra rajzol új térképeket a világra, gázol át nemzeteken, támaszt fel halott hiteket; a tömeget találjuk mindenütt; még az egyén árca alól is ő vigyorog elő. Nemcsak a népgyűlések: a diktátorok is az ő tekintélyére hivatkoznak.

S az csak természetes, hogy ha a tömegek, a köznek az akarata ilyen nagy szerepet játszik, úgy azt különböző oldalakról befolyásolni is igyekeznek. A közakaratnak, a közvéleménynek az irányítása, a propaganda ma világ-szerte egyik leggyakorlatibb politikai kérdés, ami hazánkban is mindinkább az érdeklődés előterébe nyomul. E téren hézagöltő nagy hivatást tölt be *Horváth Barna* könyve, ami e problémát a tudomány mély távlatában és mégis közvetlenül, mindenki által érthetően, a minden-napok ezer kis kérdésének, a mozi, rádió, sajtó stb. szerepének színes ábrázolásával tárja elénk.

A munka egy elvi megállapítással kezdődik. A közvéleményt, hogy tervszerűen alakíthassuk, mindenekelőtt meg kell ismernünk. Ez azonban nem olyan egyszerű dolog, mint első látásra hinnénk. A közvélemény ugyanis olyasmi szerepet tölt be a társadalomban élő ember számára, mint az egészség vagy a levegő: úgyszólván csak akkor szerzünk róla tudomást, ha megváltozott.

Annyi mindenesetre bizonyos, hogy ahhoz, hogy tudomást szerezhessünk róla, a közös tudat tartalmához kell tartoznia, éppúgy, mint a köztudomásnak, a közös hitnek, a közérzelemnek és a közhangulatnak. Nyilvánvaló tehát, hogy a közvélemény a léleknek, a személyiségnek a tudat küszöbét áttörő megnyilvánulása, s ennyiben a lélek legvilágosabb, leghabzóbb felcsillanása, ami nélkül éppúgy nem képzelhető társadalom, mint ahogy erkölcs sincs öntudatos szabad vélemények nélkül. A közvélemény ellenőrzése tehát, a szerző helyes megállapítása szerint, a társas lélek ellenőrzésének, vagyis megismerésének és tervszerű alakításának egyik kiragadott része.

Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy a közvélemény kialakulása a szerző szerint kizárólag tudatos, racionális elemektől függene. Eppen ellenkezően, úgy véli, hogy legmélyebb tényezői tudatalatti, irracionális természetűek. Rámutat az előítéletekre, amelyek befolyása alól a legtöbb esetben márcsak azért sem szabadulhatunk, mert nem is tudunk róluk; rámutat továbbá arra, hogy a különböző véleményeknek úgyszólván külön „éghajlataik” vannak, amelyek alatt egyedül képesek prosperálni; ismerteti az osztály- és egyéb ideológiák számtalan befolyását, a tömeglélek benyomulásait, stb. Mind e tényezők hatással vannak a közvélemény kialakulására, mégpedig hatásaik sokszor ellentétes irányúak, egymással is szembekerülnek. E küzdelem általában a tudat alatt folyik le; tudatunk csak bizonyos idegesség-ből, türelmetlenségéből következtethet vissza szuggesztív hatásukra.

De ha gyökerei a tudat alá nyúlnak is, a közvélemény, ha egyszer kialakult, már a tudat világába emelkedik föl. Egyik leglényegesebb eleme, az értesültség, kimondottan tudatos jelenség. Igaz, hogy ennek különböző fokozatai képzelhetők; de hogy teljes vagy úgyszólván teljes hiánya esetén egyáltalán nem alakulhat ki közvélemény, annak éppen napjainkban számos gyakorlati példáját láthatjuk. S itt a szerzőnek egy igen fontos gyakorlati megjegyzését találjuk: éppen ez az állapot, *az értesültség hiánya vagy hiányossága az, ami a szélsőségeknek és idegen közvélemények vonzásának legtágabb teret nyújt.* Ezért nem pótol-

hatja az értesültséget a mesterségesen propagált közvélemény, ami ellenkező propaganda csapásai alatt úgy ledőlhét, mint a gyökerek nélküli fa.

De ha a közvéleménynek racionális és irracionális elemei ilyen egyaránt fontosak, előáll a kérdés, hogy a közvélemény ellenőrzése melyikben keresztül történhetik nagyobb sikerrel. Másszóval kérdés, hogy a meggyőzés vagy a mítosz, az érvek vagy a szenvedélyek hatnak-e a közvélemény kialakulására erősebben? A szerző a feleletet úgy fogalmazza meg, hogy az ellenőrzéshez az irracionális tényezők szerencsés összehangolása szükséges, ami annál biztosabb eredményre vezet minél több irracionális momentumot tudunk a tudat racionális fénykévével elérni. Elvileg a legkedvezőbb eredmény az volna, ha a tudat fényével minden tudatalatti titkos erőt megvilágíthatnánk – ez azonban utópia, ami megközelíthető, de elérhető sohasem lesz.

A gyakorlatilag megtehető legfontosabb lépés szerte a közértesültség emelése és tisztázása. A közvélemény ilyen előkészítése körülbelül egyedüli út az alkotmányos népuralom eredeti értelméhez. Ez az előkészítés két módon képzelhető: részben egy szervezett intézmény, részben a szervezeten társadalom útján.

Az az intézmény, amire a szerző ez elsőrendű gyakorlati jelentőségű feladat megoldását bízna, nem egy bürokratikus alapon szervezett propagandaminisztérium lenne, hanem egy tudományos szervezet, a Közvéleményellenőrző Intézet, külön kigondoló, kísérletező, szerkesztőségi, referencia- és ellenőrzésbírálati szolgálattal. Az intézmény szervezetét és működését a szerző olyan meggyőzően és szellemesen konstruálja meg, hogy illetékes magas helyen nem volna célszerűtlen megfontolás tárgyává tenni esetleges gyakorlati megvalósítását. A kigondolás a közvélemény természetes vezetőivel történő szabad összeműködés és folytonos kollokviumszerű eszmecsere útján történne. A kísérletező szolgálat a lélektani és mélylélektani tényezők tudományos kutatását, a szerkesztőségi szolgálat ennek tudósítását végezné. A referenciaszolgálat formulázná és publikálná a problémákat. Végül az ellenőrzésbírálati szolgálat magának az ellenőrzésnek a működését ellenőrizné. Az Intézet a kormánnyal természetesen összeműködnék; de önkormányzattal bírna.

Magától értetődik, hogy a közvélemény ilyen előkészítésén kívül gondoskodni kellene az ekként megedzett közvélemény megismeréséről, vagyis technikai felvételéről is. Ez a szerző elgondolása szerint automatikusan, titkosan, referendumszerűen történjék. Az eredményt az Intézet dolgozná fel és tenné közzé.

A közvélemény előkészítése és gondozása azonban nemcsak hivatalos, hanem szociális feladat is. Sőt e szociális munka áttekintése egyenesen előfeltétele annak, hogy a hivatalos közvéleményalakítás lehetőségeit helyesen ítél-

jük meg. Nem szabad mindent az államtól várunk; társadalmunk közvéleményének, s ezáltal saját sorsunknak, elsősorban magunk vagyunk a kovácsai. Ennek belátására éppen ma annál nagyobb szükség van, mert a közvélemény világszerte válságba került. Főbb betegségei: egyrészt gyermekessége, kiskorúsága; másrészt neurotikus, hisztériás, pánikra hajlamos volta. Mindkét esetben további veszély a közvélemény könnyen mérgezhetsége, vagy ellenkezően fásultsága vagy éppen hűdése. Ezek ellen legközvetlenebb és leghatékonyabb orvosság az egyéni lelkek egészségéhez folyamodni; az eszközökben szinte korlátlan lehetőséget nyújt ma már a szociális érintkezés ezer formája. Gondoljunk mindenekelőtt az előző nagy hatására mind a spontán társalgásban, mind a szónoklatokban; gondoljunk az írott szavak, főleg a sajtó nagy alakító hatására s nem utolsósorban a mozi és a rádió hatalmas tömegnevelő erejére. Minden szociális munkának előfeltétele természetesen, hogy amennyiben a közvélemény helyes alakításában részt akarunk venni – s ez kötelességünk – úgy először magunknak kell jól értesülnünk a tényekről és tájékozódunk az alkalmazandó értékszempontok felől azáltal, hogy a beszélgetés, szórakozás, olvasás s általában a szellemi tevékenység tárgyait helyesen válogatjuk meg. S azután másokat is helyesen, tárgyilagosan kell ezekről tájékoztatnunk.

E közvéleménypolitikát nevezi a szerző a tárgyilagosság propagandájának, aminek – véleményünk szerint – az ő rendkívül időszerű és érdekes tanulmánya egyik alapkövet adja. Elsősorban a társadalmon, tehát mindannyajunkon áll, hogy erre a közvéleménynek olyan boltozatát építsük fel, amire állami biztonságunk, jövőnk további ezredévei támaszkodhatnak.

Huszár Géza: Szociális biztosításunk és magánbiztosításunk kapcsolata. Budapest, 1939. Szerző kiadása.

E tanulmányban a szerző a szociális biztosításnak a magánbiztosítással való szorosabb együttműködését tárgyalja. Hangsúlyozza, hogy a szociális biztosítás ne legyen a magánbiztosítás versenytársa; a technikai alapok létesítésében egymás igényeit vegyék figyelembe; az elismert kis vállalati nyugdíjpénztárak számára a magánbiztosítás keretében viszontbiztosítási védelmet kell nyújtani. A felvetett kívánalmak valóban helytállóak, annál is inkább, mert nálunk még igen sok olyan biztosítási ágazat, amelyet egyéb államokban szorosan vett szociális biztosításnak tekintenek, a magánbiztosításhoz tartozik. Különben pedig a bizonytalanságok bekövetkezétre szóló védelem általában szociális jellegű. A szerző javaslatainak intézményes teljesülése tehát jelentősen előmozdítaná a széles néprétegek helyzetének biztonságát.

E SZÁMBAN MEGJELENT CIKKEK SZERZŐI:

VARGA JÓZSEF, m. kir. iparügyi miniszter, műegyetemi tanár * SZENDY KÁROLY dr., Budapest székesfőváros polgármestere * HINDY ZOLTÁN dr., a Magánalkalmazottak Biztosító Intézete igazgatója * HILSCHER REZSŐ dr., egyetemi magántanár, adjunktus * GORTVAY GYÖRGY dr., egyetemi magántanár, a Népegészségügyi Múzeum igazgatója * NINO FALCHI dr., a budapesti olasz követséghez beosztott szociális megfigyelő * VIZY ANDRÁS dr., Zala vármegye szociális tanácsadója * IFJ. ERŐDI-HARRACH BÉLA, Veszprém vármegye szociális tanácsadója * FÖLDES BÉLA dr., ny. miniszter, ny. egyetemi tanár, a Magyar Szociálpolitikai Társaság elnöke * VASVÁRI LAJOS, géplakatos, országgyűlési képviselő, a Szociális Tanulmányi Munkaközösség elnöke * PÁSZTI ISTVÁN, vasmunkás * ZÁCH MAGDOLNA dr., a londoni magyar szociális misszió vezetője * PALIK GÉZA dr., oki. vegyész-mérnök * BATIZ DÉNES dr. orvos, az OTI Képességvizsgáló Állomásának a vezetője * SZABÓ JÓZSEF dr., m. kir. pénzügyi titkár

S Z O C I Á L I S   S Z E M L E

T Á R S A D A L O M P O L I T I K A I   F O L Y Ó I R A T

SZERKESZTI:

ERŐDI-HARRACH BÉLA ÉS GORTVAY GYÖRGY

*

KIADJA: AZ ORSZÁGOS SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET

MEGJELENIK MINDEN HÓNAP 15-ÉN, HAT ÍVBEN

*

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST, VIII., SZENTKIRÁLYI-U. 7

Telefon: 139-753

Postatakarékpénztári csekk számla sz.: 23.932

Előfizetési díj egy évre 6.- P. Jogi személyeknek, iskoláknak, könyvtáraknak, intézményeknek, közhatóságnak évi 20.- P. Egyes szám ára 50 fillér.

*

Szerkesztőségi órák: hétfőn d. u. 6-8-ig.